

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jan Šeba

Peněžitý trest - jeho výhody, úskalí a aplikace

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 6. 1. 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 168.729 znaků včetně mezer.

V Praze dne 6. ledna 2019

.....

Jan Šeba

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za cenné rady, ochotu a čas věnovaný konzultaci této práce.

Poděkování patří také mé rodině za podporu po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod.....	1
1. Obecně o peněžitém trestu.....	3
1.1. Pojem, podstata a účel.....	3
1.2. Postavení v systému trestů	5
1.3. (Ne)výhody peněžitého trestu	8
1.3.1. Uspokojení nároku poškozeného	11
1.4. Aplikační praxe	13
2. Hmotněprávní rovina	16
2.1. Zákonné podmínky pro uložení	16
2.2. Výměra.....	18
2.2.1. Počet denních sazeb	21
2.2.2. Výše denní sazby.....	24
2.2.3. Zhodnocení systému denních sazeb	27
2.2.4. Povolení splátek	28
2.3. Nezaplacení peněžitého trestu.....	29
2.3.1. Náhradní nepodmíněný trest odnětí svobody.....	29
2.3.2. Přeměna peněžitého trestu - alternativa alternativy	32
2.3.3. Výkon dle trestního zákoníku	35
2.4. Zahlazení odsouzení.....	36
3. Procesní rovina	38
3.1. Postup státního zástupce	38
3.2. Zjišťování osobních a majetkových poměrů pachatele.....	39
3.2.1. Prolomení bankovního tajemství a daňové mlčenlivosti	41
3.2.2. Prohlášení o majetku	43
3.3. Peněžitý trest uložený trestním příkazem	44
3.4. Zajištění výkonu.....	46
3.5. Výkon dle trestního řádu.....	47
3.5.1. Vymáhání	52
3.5.2. Správa placení	53
3.5.3. Orgán příslušný k vymáhání	54
3.5.4. Zhodnocení úpravy výkonu peněžitého trestu	56

4. Peněžítý trest ve vedlejších trestních zákonech.....	59
4.1. Peněžítý trest uložený právnické osobě	59
4.1.1. Zahraniční úprava.....	62
4.1.2. Aplikační praxe	63
4.2. Peněžité opatření	65
4.2.1. Podmíněný odklad výkonu.....	67
Závěr.....	68
Seznam zkratek	71
Seznam použitých zdrojů	73
Seznam použité literatury.....	73
Seznam použitých internetových zdrojů	76
Seznam použitých právních předpisů (vše ve znění pozdějších předpisů)	78
Seznam použité judikatury	81
Seznam ostatních zdrojů	82
Seznam příloh.....	83
Abstrakt	92
Klíčová slova.....	93
Abstract	94
Keywords	95

Úvod

Během posledních dvou let se počet uložených peněžitých trestů značně navýšil. Za tímto trendem nestojí žádná výraznější změna legislativy nebo nápadu na trestní soudy, ale společná snaha Nejvyššího státního zastupitelství a Nejvyššího soudu o ukládání peněžitého trestu v každé vhodné věci.¹ Policejní orgány jsou nabádány k tomu, aby již v přípravném řízení důsledně zjišťovaly osobní a majetkové poměry obviněného. Státní zástupci musí při přípravě na hlavní líčení zvlášť odůvodňovat, proč nenavrhují peněžitý trest. Soudcům je připomínána široká možnost uplatnění peněžitého trestu, především dle § 67 odst. 2 písm. b) tr. zák.

Proč by měly orgány činné v trestním řízení usilovat o častější ukládání peněžitého trestu? **Ve kterých případech** představuje peněžitý trest vhodnou sankci? A **jakým způsobem** je, resp. by měl být, peněžitý trest **ukládán a vykonán**? Uvedené otázky se v této práci pokusím zodpovědět za pomoci odborné literatury, judikatury a statistických údajů. Částečně vycházím ze své soutěžní práce „*Peněžitý trest - jeho výhody, úskalí a aplikace*“, se kterou jsem se účastnil XI. ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti.

První část práce pojednává o peněžitém trestu obecně. Postihnout je jeho účel, postavení v systému trestních sankcí, základní vlastnosti a aplikační praxe. Bližší pozornost je věnována novému způsobu uspokojení nároku poškozeného, který byl zaveden od 1. ledna 2018 zákonem č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení.

V dalších dvou částech se podrobněji zabývám účinnou právní úpravou. K úpravě přistupuji dle systematiky zákona jednak z hlediska hmotněprávního, jednak procesního, přičemž pro úplnost a srozumitelnost výkladu místy obě hlediska slučuji. Jednotlivá zákonná ustanovení konfrontuji s kritikou ze strany justice a vykládám ve světle relevantní judikatury. S vědomím limitů komparace v trestním právu přihlížím k zavedené německé, a zčásti i ra-

¹ Společná tisková zpráva Nejvyššího soudu a Nejvyššího státního zastupitelství z 30. ledna 2018. [online]. [cit. 10. 09. 2018]. Dostupné na: <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/tiskove-zpravy/2021-nejvyi-soud-a-nsz-prosazujivi-vyuivani-penitich-trest-i-odklon-v-trestnim-izeni>>.

kouské a nizozemské právní úpravě. Dále se věnuji i návrhu novely trestního řádu a trestního zákoníku, jež si klade za cíl zvýšení počtu uložených peněžitých trestů.²

Konečně se zabývám specifiky peněžitého trestu ukládaného právnickým osobám a peněžitého opatření (s podmíněným odkladem výkonu) ukládaného mladistvým.

Diplomová práce odpovídá právnímu stavu k 1. lednu 2019.

² Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. *ODok*. [online]. [cit. 25. 10. 2018]. Dostupné na: <<https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNB43BTD2Q>>. Dne 26. září 2018 bylo ukončeno připomínkové řízení. Viz přílohu 1.

1. Obecně o peněžitém trestu

1.1. Pojem, podstata a účel

Peněžitým trestem rozumíme **opatření státního donucení ukládané k tomu povolanými soudy v trestním řízení, jímž se pachateli trestného činu působí odnětím jeho peněžních prostředků újma**. Představuje hlavní typ majetkového trestu určeného zejména k postihu úmyslných trestných činů, jimiž pachatel získal či se snažil získat majetkový prospěch pro sebe nebo pro jiného.³ Není vyloučen ani postih trestné činnosti majetkově indiferentní (§ 67 odst. 2 tr. zák.).

Podstata peněžitého trestu je následující. Odsouzenému se **záměrně působí újma**⁴ tím, že je nucen se v určité době vzdát obvyklé spotřeby a uspokojování některých svých materiálních potřeb, tedy dochází k dočasnému snížení jeho dosavadního životního standardu.⁵ Ústavní soud připouští, že „uložení peněžitého trestu způsobí v životě [odsouzeného] určité nepohodlí či komplikace, spočívající např. v tom, že musí prodat část svého majetku [nebo si vzít] půjčku“.⁶ Spravedlivý (adekvátní) trest nebagatelizuje spáchaný čin a zároveň nepostihuje pachatele likvidačním způsobem.⁷ Jinak řečeno reflektuje povahu a závažnost spáchaného trestného činu, jakož i osobní a majetkové poměry pachatele.

S trestem je neodmyslitelně spojeno i veřejně vyslovené **negativní právní a sociálně etické hodnocení trestného činu a jeho pachatele**.⁸ Morální odsudek jménem státu odlišuje peněžitý trest od pouhého poplatku.⁹ Nutno podotknout, že peněžitý trest negativní hodnocení činu ani pachatele příliš neakcentuje, protože jeho výkon je relativně anonymní.

³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vyd. Praha: Leges, 2017b. s. 120. Rozsudek Nejvyššího soudu z 1. 12. 2015, sp. zn. 7 Tz 19/2015: „Skutečnost, že [obvinění] nakonec nezískali zamýšlený majetkový prospěch[...], rozhodně nemůže být důvodem pro neuložení trestu postihujícího jejich majetek.“

⁴ SOLNAŘ, V. *Systém českého trestního práva. III. Tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009. s. 9.

⁵ VANDUCHOVÁ, M. Peněžitý trest - praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody? In: GRÍVNA, T. a kol. *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008. s. 424.

⁶ Usnesení Ústavního soudu z 6. 9. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2139/16.

⁷ *Ibid.*

⁸ SOLNAŘ, 2009, *op. cit.*, s. 9.

⁹ K tenké hranici mezi pokutou a poplatkem blíže SANDEL, M. J. *Co si za peníze (ne)koupíte*. Brno: BizBooks, 2013. s. 59.

Obecně spočívá **účel trestu v ochraně společnosti** před kriminalitou. Každý trest působí represivně i preventivně ve vztahu k pachateli i vůči ostatním členům společnosti. Pouze pokud je represivní a preventivní působení trestu v konkrétním případě vyvážené, působí individuální (speciální) prevence jako prostředek prevence generální. Generální prevence je tak závislá na prevenci individuální, nikoli naopak.¹⁰ Z hlediska individuální prevence působí peněžitý trest spíše jako varování, odstrašení pachatele, že trestná činnost se nevyplácí – pachateli má zabránit v další trestné činnosti a přimět ho k respektování zákonů (negativní individuální prevence, „Denkzettel“).¹¹ Výchovné působení na pachatele (pozitivní individuální prevence) v případě peněžitého trestu ustupuje do pozadí. S peněžitým trestem nejsou spojena opatření, která by podporovala řádné vedení života nebo korigovala chování odsouzeného. Z empirických výzkumů nicméně vyplývá, že speciálně ani generálně preventivní působení peněžitého trestu není ve vztahu k lehčí kriminalitě horší než působení trestu odnětí svobody.¹² Obdobný závěr potvrzuje i Institut pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP) s konstatováním, že „*typ trestu, který soud pachateli ukládá, má spíše zanedbatelný vliv na to, zda se následně dopustí či nedopustí dalšího trestného činu*“.¹³

Peněžitý trest nelze primárně pojímat jako možnost odčerpání finančních prostředků získaných trestnou činností. Ke konfiskaci *producta sceleris*¹⁴ slouží zejména trest propadnutí věci a ochranné opatření zabrání věci (§ 70 a 101 tr. zák.). **Postih majetkového prospěchu** pachatele z trestné činnosti peněžitým trestem přichází v úvahu pouze **subsidiárně**, nelze-li takový prospěch odčerpat jinak.¹⁵ Peněžitý trest může plnit zábrannou funkci ve vztahu k fi-

¹⁰ Nález Ústavního soudu z 23. 4. 1998, sp. zn. IV. ÚS 463/97, N 47/10 Sb. n. a u.

¹¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2012a. s. 296. MEIER, B.-D. *Strafrechtliche Sanktionen*. 4. vyd. Heidelberg: Springer-Verlag, 2015a. s. 64.

¹² KAISER, G., SCHÖCH, H. *Kriminologie. Jugendstrafrecht. Strafvollzug*. 6. vyd. München: C. H. Beck, 2006. s. 120. K metodickým problémům výzkumu speciálně preventivního působení trestních sankcí blíže MEIER, 2015a, *op. cit.*, s. 30-35. Ke starším výzkumům speciálně a generálně preventivního působení peněžitého trestu GREBING, G. *Die Geldstrafe in rechtsvergleichender Darstellung*. In: JESCHECK, H.-H. a kol. *Die Geldstrafe im deutschen und ausländischen Recht*. Baden-Baden: Nomos, 1978b. s. 1275-1276.

¹³ SCHEINOST, M. a kol. *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství*. Praha: IKSP, 2015. s. 26.

¹⁴ Tj. věci vytvořené, získané trestným činem nebo jako odměna za ni. PÚRY, F. In: HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.

¹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 23. 2. 1983, sp. zn. 11 Tz 3/83, č. 46/1983-II. Sb. rozh. tr.: „*Neoprávněný prospěch získaný pachatelem trestného činu přijímání úplatku [...] je třeba odčerpat. Nelze-li tak učinit uložením trestu propadnutí věci [...], je na místě uložit přiměřený peněžitý trest.*“

nančním prostředkům, které by potenciálně pachatel užil k páčání trestné činnosti.¹⁶ Například distributorovi pervitinu se uložením peněžitého trestu ztíží přístup k této látce a zamezí se možnosti jejího poskytování dalším osobám.¹⁷

1.2. Postavení v systému trestů

System trestů představuje výčet jednotlivých druhů trestů, jejich uspořádání (dle postihovaného zájmu, závažnosti atd.) a vzájemné vztahy mezi nimi.¹⁸ Peněžítý trest je v souladu se zásadou *nulla poena sine lege* (čl. 39 Listiny) uveden v taxativním výčtu trestů v § 52 odst. 1 písm. e) tr. zák.

Peněžítý trest je koncipován jako **sankce alternativní**, tedy nespojená s trestem odnětí svobody, *stricto sensu* nahrazující nepodmíněný trest odnětí svobody.¹⁹ Označení „alternativní“ (z lat. *alter* = jiný, druhý, bližní) rozhodně nevyjadřuje podřadnost vůči trestu odnětí svobody. Zároveň alternativní tresty nezpochybňují nenahraditelnou roli trestu odnětí svobody jakožto nejpřísnějšího možného postihu.²⁰ Jinak řečeno, alternativní tresty představují legitimní řešení určitého druhu trestních věcí, ve kterých postačí uložení sankce pachatele méně postihující (§ 38 odst. 2 tr. zák.). Nepodmíněný trest odnětí svobody je v systému trestů pojímán jako *ultima ratio* a za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby nepřevyšuje pět let jej lze uložit pouze ve výjimečných případech (§ 55 odst. 2 tr. zák.). Konkrétní projev zásady subsidiarity přísnější, resp. citelnější trestní sankce u peněžitého trestu, nalezneme v ustanovení § 67 odst. 3 tr. zák. V Německu nalezneme klauzuli *ultima ratio* v § 47 odst. 1 StGB, dle kterého lze trest odnětí svobody kratší šesti měsíců uložit pouze vyžadují-li to zvláštní okolnosti spočívající v činu či osobě pachatele nebo je-li to nezbytné k působení na pachatele nebo k ochraně právního řádu.

Vedle trestu propadnutí majetku a propadnutí věci (popř. náhradní hodnoty) řadíme peněžítý trest mezi tresty **majetkové**. Trest postihující majetek soud obligatorně ukládá, nevyžadují-li to majetkové a osobní poměry pachatele, pokud pachatel trestným činem získal nebo

¹⁶ PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2.vyd. Praha: C. H. Beck, 2012b, s. 884. Typicky půjde o trestné činy dle § 189 a 283 tr. zák.

¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze 17. 4. 2013, sp. zn. 4 Tdo 293/2013.

¹⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017a. s. 391.

¹⁹ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2 vyd. Praha: Leges, 2014. s. 31.

²⁰ *Ibid.* s. 21-23.

se snažil získat majetkový prospěch (§ 39 odst. 7 tr. zák.).²¹ Tento postup se užije při ukládání trestu za jakýkoliv **trestný čin se zjištěnou pohutkou**.²² Dle návrhu novely tohoto ustanovení by soudy měly **prioritně** zvažovat uložení peněžitého trestu jakožto univerzálního majetkového trestu (srov. § 47 odst. 2 StGB).

Doktrína dělí tresty na hlavní a vedlejší, které jsou ukládány pouze jako doplněk trestu hlavního.²³ V praxi toto dělení nalezneme například v německém systému trestů, který peněžité trest staví naroveň trestu odnětí svobody jako sankci hlavní.²⁴

Český trestní zákoník pracuje s jiným dělením, a to na tresty ukládané samostatně a vedle sebe. Ohledně peněžitého trestu přicházejí v úvahu obě varianty. Pokud vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele není nutné uložit i jiný trest, může být peněžité trest uložen **samostatně**, a to i v případě, že není uveden v příslušném ustanovení zvláštní části trestního zákoníku (§ 53 odst. 2 a § 67 odst. 3 tr. zák.).²⁵ Více trestů **vedle** sebe lze uložit, pokud jsou pro jejich uložení splněny podmínky stanovené v obecné části trestního zákoníku. Dle ustanovení § 53 odst. 1 tr. zák. nelze peněžité trest uložit vedle trestu propadnutí (celého nebo části) majetku.²⁶ Na rozdíl od trestu domácího vězení a trestu obecně prospěšných prací je peněžité trest [s výhradou § 67 odst. 2 písm. b) tr. zák.] **slučitelný s trestem odnětí svobody**. Jde o projev zásady individualizace trestu a v takovém případě nelze peněžité trest označovat jako alternativní. Skutečnost, že soud pro případ nevykonání peněžitého trestu stanoví náhradní trest odnětí svobody „nelze považovat za navýšení hlavního trestu odnětí svobody a tedy za porušení zásady zákazu reformace in peius“.²⁷

²¹ Nutno podotknout, že většina pachatelů bagatelní majetkové kriminality bude často nemajetná. Ústavní soud v bodě 15. usnesení z 27. 6. 2017 sp. zn. II. ÚS 948/17 k tomu uvádí: „Vázanost peněžitého trestu na ziskuchtivost pachatele má [...] posilovat citelnost trestu danou tím, že **u takového pachatele lze předpokládat orientaci na materiální hodnoty**, a tedy subjektivně intenzivnější negativní pocitování zákonného zásahu do jeho majetku“.

²² PÚRY, 2012b, *op. cit.*, s. 532. Zjištěná pohutka je z povahy věci vyloučena u trestného činu opilství dle § 360 odst. 1 tr. zák. Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu z 9. 1. 1964, sp. zn. 7 Tz 63/63, č. 29/1964 Sb. rozh. tr.

²³ SOLNAŘ, 2009, *op. cit.*, s. 43. V účinné úpravě můžeme za vedlejší označit trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání a trest ztráty vojenské hodnosti (§ 78 odst. 1 a § 79 odst. 1 tr. zák.).

²⁴ StGB pracuje pouze s pojmem „Nebenstrafe“ (nadpis § 44). Všechny ostatní tresty lze označit jako „Hauptstrafen“. MEIER, 2015a, *op. cit.*, s. 12.

²⁵ K zákonným podmínkám uložení peněžitého trestu viz kapitolu 2.1.

²⁶ Srov. bod 100. usnesení Nejvyššího soudu z 23. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 383/2016, č. 12/2018 Sb. rozh. tr.

²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu z 14. 3. 2012, sp. zn. 8 Tdo 97/2012.

S ohledem na zásadu *ne bis in idem* („*Doppelbestrafungsverbot*“)²⁸ se v Německu peněžitý trest vedle trestu odnětí svobody zásadně neukládá. Účelu trestu má být dosaženo uložením jedné sankce, neboť kumulace působí nepříznivě na resocializaci pachatele.²⁹ Výjimku představuje § 41 StGB, který umožňuje souběžné uložení trestu odnětí svobody a peněžitého trestu v případě zjištěné pohnutky pachatele („*zusätzliche Geldstrafe*“).³⁰

Dále můžeme tresty diferencovat na tresty s náhradou a tresty bez náhrady s ohledem na to, zda musí být určitý trest ukládán ve spojení s jiným trestem, aby byl jeho výkon zajištěn.³¹ Pro případ nevykonání peněžitého trestu soud stanoví náhradní trest odnětí svobody. Peněžitý trest je v současném systému trestů jedinou sankcí ukládanou s **náhradou**.³² Zároveň můžeme na peněžitý trest pohlížet jako na sankci **sekundární**,³³ nastupující v případě porušení podmínek primárně uloženého trestu obecně prospěšných prací [§ 65 odst. 2 písm. b) tr. zák.]. Vůči peněžitému trestu představuje sekundární sankci trest domácího vězení a trest obecně prospěšných prací (§ 69 odst. 2 tr. zák.).

Konečně dělíme tresty dle určitosti na absolutně určité (např. trest odnětí svobody na doživotí, trest ztráty čestných titulů a vyznamenání) a **relativně určité**,³⁴ mezi které řadíme i peněžitý trest (srov. § 68 odst. 1, 2 tr. zák.).

Okruh pachatelů, kterému lze uložit peněžitý trest, není nijak zúžen.³⁵ Ve vztahu k **právníckým osobám** představuje peněžitý trest **univerzální** druh trestu (§ 18 odst. 1 zák. o

²⁸ Tedy „ne dvakrát o tomtěž“. ŠÁMAL, P. In: HENDRYCH, 2009, *op. cit.*

²⁹ MEIER, 2015a, *op. cit.*, s. 67. KINDHÄUSER, U. *Strafgesetzbuch. Lehr- und Praxiskommentar*. 7. vyd. Baden-Baden: Nomos, 2017. s. 335-336.

³⁰ HÄGER, J. *Strafgesetzbuch. Leipziger Kommentar. Zweiter Band. Fünfter Titel*. Berlin: De Gruyter Recht, 2003. s. 239: „Diese Strafreaktion entsprach auch dem alten Rechtsgedanke der spiegelnden Strafe (‘wodurch man sündigt, dadurch wird man gebüßt’).“

³¹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné - obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 474. Kratochvíl označuje s odkazem na § 61 odst. 1 tr. zák. za trest s náhradou i domácí vězení. Toto ustanovení ale pouze dává soudu fakultativní možnost přeměnit trest domácího vězení nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody. Stejně bychom mohli za „trest s náhradou“ označit i trest obecně prospěšných prací (srov. § 65 odst. 2 tr. zák.). Za vhodnější bych proto považoval označovat tyto tresty jako **přeměnitelné v jiný trest**, resp. dělit tresty na primární a sekundární. S ohledem na § 69 odst. 2 tr. zák. by do této kategorie spadal i peněžitý trest.

³² Uvedené neplatí v případě peněžitého trestu uloženého právnické osobě. Viz kapitolu 4.1.

³³ ŠČERBA, 2014, *op. cit.*, s. 28.

³⁴ SOLNAŘ, 2009, *op. cit.*, s. 45.

³⁵ JELÍNEK, 2017a, *op. cit.*, s. 395.

trestní odpovědnosti p. o.). Za spáchané provinění může soud pro mládež uložit mladistvému peněžitě opatření nebo peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu [§ 24 odst. 1 písm. b), c) zák. mládeže].

1.3. (Ne)výhody peněžitého trestu

Proč je peněžitý trest trendem sankční politiky posledních několika let? Jaké jsou jeho přednosti a limity? Nejprve se zaměřím na výhody plynoucí z eliminace negativních jevů spojených s výkonem trestu odnětí svobody, které jsou vlastní i ostatním alternativním sankcím. Dále se budu věnovat specifikům peněžitého trestu.

Česká republika má v Evropské unii s 205 vězni na 100.000 obyvatel druhý nejvyšší podíl vězeňské populace *per capita*.³⁶ Dlouhodobě přeplněné věznice představují zásadní problém trestní politiky. V západních státech platí peněžitý trest za **nejosvědčenější alternativu nepodmíněného trestu odnětí svobody kratšího trvání** a jedná se o jednu z nejčastějších forem postihu pachatelů.³⁷ Například v Německu tvoří peněžitý trest dlouhodobě zhruba 80 % uložených trestních sankcí, v Nizozemsku více jak 50% a v Rakousku zhruba 30%.³⁸

Peněžitý trest je rovněž vhodnou alternativou i podmíněnému trestu odnětí svobody, který se v konečném důsledku často přeměňuje na trest nepodmíněný.³⁹ Neuvážené ukládání peněžitých trestů přitom může představovat riziko **vzestupu vězeňské populace v důsledku výkonu náhradních trestů odnětí svobody**.⁴⁰ Tomu se zákonodárce snažil zabránit umožněním přeměny nevykonaného peněžitého trestu na trest domácího vězení anebo trest obecně prospěšných prací.⁴¹

³⁶ *Prison Population Rate*. World Prison Brief. [online]. [cit. 11. 11. 2018]. Dostupné na: <http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate?field_region_taxonomy_tid=14>.

³⁷ GRÍVNA, T. a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 187.

³⁸ JEHLE, J.-M. *Strafrechtspflege in Deutschland: Fakten und Zahlen*. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, 2015. s. 33. a SULITKA, D. a kol. *Ukládání peněžitých trestů ve vybraných členských státech Evropské unie*. Nejvyšší soud. Analýza 28/2016. Brno, 2016. Informace získaná od Nejvyššího soudu na základě žádosti Zin 124/2018 dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Až v **95 %** případů trestné činnosti v **dopravě a proti životnímu prostředí** je v Německu uložen peněžitý trest. MEIER, 2015a, *op. cit.*, s. 82.

³⁹ ŠÁMAL, P. SULITKA, D. Srovnání ukládání peněžitých trestů v České republice a ve vybraných evropských státech. *Státní zastupitelství*. 2017 (2). s. 18.

⁴⁰ VANDUCHOVÁ, 2008, *op. cit.*, s. 428.

⁴¹ Viz podkapitulu 2.3.2.

Stejně jako ostatní alternativní sankce nemá peněžitý trest za následek vytržení odsouzeného z jeho **přírozeného sociálního prostředí**. Odsouzený nadále vykonává své zaměstnání, žije se svou rodinou, nečelí obtížnému znovuzачleňování do společnosti, nepůsobí na něj dezintegrační účinky nepodmíněného trestu odnětí svobody.⁴² Rovněž nedochází k výraznější stigmatizaci odsouzeného.

Spravedlivý trest by měl působit újmu konkrétní fyzické nebo právnické osobě. Uložení peněžitého trestu se často **dotýká třetích osob** majetkově závislých na odsouzeném. Místopředseda Krajského soudu v Brně pro trestní úsek Aleš Frídl k tomu uvádí: „*de facto odsuzujete [...] děti k tomu, že nepojedou na školní zájezd, na dovolenou a podobně*“.⁴³ Ve srovnání s trestem odnětí svobody působí ovšem ve vztahu k nejbližšímu okolí odsouzeného peněžitý trest jako **podstatně mírnější sankce**.

Neřešenou (a zřejmě neřešitelnou) zůstává situace, kdy zaplacení peněžitého trestu bude reálně **převzato třetí osobou**, čímž dochází k narušení principu personalit trestu.⁴⁴ Myslitelné jsou případy, kdy za trestné činy, např. hospodářské, dopravní nebo proti životnímu prostředí, spáchané při výkonu určitého zaměstnání uhradí peněžitý trest zaměstnavatel odsouzeného.⁴⁵ Za dceřinou společnost uhradí peněžitý trest společnost mateřská, manžel trest zaplatí ze společného jmění manželů a peněžitě opatření mladistvého uhradí zabezpečení rodiče. Ačkoli dle literatury⁴⁶ nelze nebezpečí převzetí výkonu trestu třetími osobami přeceňovat, domnívám se, že v praxi může jít o poměrně častý fenomén, který jde zcela zjevně proti smyslu peněžitého trestu.⁴⁷

⁴² VANDUCHOVÁ, 2008, *op. cit.*, s. 424.

⁴³ MALECKÝ, R. Zapíráte před soudem majetek? Sami si dláždíte cestu do vězení! *Hlidací pes*. [online]. [cit. 22. 09. 2018]. Dostupné na: < <https://hlidacipes.org/zapirate-pred-soudem-majetek-sami-si-dlazdite-cestu-do-vezeni/?hilite=%27pen%C4%9B%C5%BEit%C3%BD%27%2C%27trest%27>>.

⁴⁴ KETT-STRAUB, G. KUDLICH, H. *Sanktionenrecht*. München: C. H. Beck, 2017. s. 72.

⁴⁵ VANDUCHOVÁ, 2008, *op. cit.*, s. 429.

⁴⁶ KAISER, 2006, *op. cit.*, s. 120.

⁴⁷ Rozsudek BGH ze dne 7. 11. 1990, sp. zn. 2 StR 439/90, bod 60: „*[D]ie Verhängung der Geldstrafe begründe eine höchstpersönliche Leistungspflicht, sie solle den Verurteilten persönlich treffen und für ihn ein fühlbares Übel darstellen. Die Geldstrafe verliere ihren Sinn, wenn ein Dritter dem Verurteilten diese Belastung abnehme*.“ Přesto německá judikatura nepovažuje převzetí peněžitého trestu třetí osobou za trestný čin maření potrestání dle § 258 odst. 2 StGB. V praxi lze personalitu peněžitého trestu stěží zajistit. KETT-STRAUB, 2017, *op. cit.*, s. 72-73. STRENG, F. *Strafrechtliche Sanktionen*. 3. vyd. Stuttgart: Kohlhammer, 2012. s. 64.

Stejně jako u trestu odnětí svobody je výhoda peněžitého trestu spatřována v jeho **odstupňovatelnosti**, tedy možnosti přizpůsobit jeho výměru okolnostem konkrétního případu. Individualizace trestu má být dosaženo na základě transparentního systému denních sazeb.⁴⁸ S ohledem na ústavní požadavek rovnosti lidí před zákonem nutno zamezit rozdílnému působení peněžitého trestu na chudé a bohaté pachatele („*Opfergleichheit*“⁴⁹). Nutno podotknout, že **nespravedlivě vyměřený** peněžitý trest nerespektující osobní a majetkové poměry odsouzeného může působit jako významný **kriminogenní faktor** („*Beschaffungskriminalität*“). Jinak řečeno, odsouzený neschopný dostat uloženému trestu si ve snaze vyhnout se nařízení náhradního trestu odnětí svobody opatří prostředky na jeho zaplacení další trestnou činností – uložený trest je příčinnou následného protiprávního jednání odsouzeného.

Dalším příznivým efektem je skutečnost, že ukládání peněžitého trestu je **pro stát ekonomicky výhodné**. Jednak není třeba vynakládat prostředky na výstavbu a provoz věznic, jednak zaplacené částky peněžitého trestu připadají státu (§ 68 odst. 7 tr. zák.). Proti tomu bývá namítáno, že finanční prospěch státu potenciálně **nepříznivě ovlivňuje schopnost odsouzeného uspokojit nárok poškozeného**, tedy nahradit mu v penězích způsobenou škodu nebo nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení. V dřívějších dobách byl peněžitý trest ukládán ve prospěch poškozeného, čímž se stíral rozdíl mezi trestem a náhradou škody způsobené trestným činem.⁵⁰ V současnosti přichází v úvahu vytvoření **fondů** (účtu), financovaného z peněžitých trestů, prostřednictvím kterého stát ve vykonávacím řízení odčerpá peněžní prostředky za účelem uspokojení nároků poškozených.⁵¹

Ve srovnání s náklady výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody jsou **náklady na dobytý peněžitý trest výrazně nižší**. Tato výhoda přestává platit v případě nařízení náhradního trestu odnětí svobody. Soudy také značně zatěžuje rozsáhlá porozsudková agenda, především obligatorní vymáhání dle § 343 tr. řádu. Právě zdlouhavé a mnohdy bezvýsledné vymáhání odrazuje velkou část soudců od častějšího ukládání peněžitých trestů.⁵²

⁴⁸ Individualizován by měl samozřejmě být i peněžitý trest vyměřený formou celkové částky. Viz kapitolu 2.2.

⁴⁹ „*Opfer*“ zde označuje pachatele, kterému se trestem působí újma, nikoli oběť trestného činu.

⁵⁰ SOLNAŘ, 2009, *op. cit.*, s. 136.

⁵¹ VANDUCHOVÁ, 2008, *op. cit.*, s. 430. Viz podkapitolu 1.3.1.

⁵² VÁLKOVÁ, H. a kol. *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí*. [online]. [cit. 25. 03. 2018]. Dostupné na: <http://forumsocialniprace.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/10/2016/12/helena_valkova_9-38.pdf>.

Z výše uvedeného vyplývá, že **výhody peněžitého trestu převažují nad jeho nevýhodami**. Nutno podotknout, že vhodnou právní úpravou se dají tyto nevýhody do značné míry limitovat.⁵³

1.3.1. Uspokojení nároku poškozeného

Jak uvedeno výše, finanční prospěch státu ze zaplaceného peněžitého trestu může konkurovat zájmu poškozeného na poskytnutí relativní náhrady. S kompromisním řešením přichází zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení, kterým byl s účinností od 1. ledna 2018 zřízen **zvláštní účet** Ministerstva spravedlnosti.⁵⁴ Na tento účet jsou zasílány peněžité prostředky z majetkových trestních sankcí (tedy nejen z vykonaných peněžitých trestů) za účelem uspokojení majetkových nároků poškozených. Poškozený může nejpozději do 60 dnů od právní moci rozhodnutí, jímž mu byl nárok přiznán, požádat ministerstvo, aby jej uspokojilo, jinak právo na uspokojení majetkového nároku z výnosu trestní sankce zaniká.⁵⁵ K **uspokojení** dochází z peněžitých prostředků získaných z **majetkové trestní sankce** uložené v trestním řízení, ve kterém byl oprávněné osobě přiznán majetkový nárok.⁵⁶ Ministerstvo řízení zastaví, nebyly-li z uložené sankce získány žádné peněžité prostředky.⁵⁷ Nejedná se přitom o univerzální systém uspokojování nároků poškozených, ale pouze osob oprávněných dle § 2 odst. 3 zák. o použití peněžitých prostředků.

Důvodová zpráva z roku 2015 odhadovala výši prostředků získaných výkonem peněžitých trestů za kalendářní rok zhruba na 48 milionů Kč.⁵⁸ Poslaneckým pozměňovacím návrhem bylo ale do vládního návrhu zákona včleněno ustanovení, které zúžilo pojem majetkové trestní sankce dle § 2 odst. 1 na sankce uložené soudem „*v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání, do něhož si rozhodnutí o jejím uložení vyhradil podle § 230 odst. 2 nebo 3*

⁵³ O vymezení „nevhodné“ a nalezení „vhodné“ úpravy se pokouším ve 2. a 3. části.

⁵⁴ § 3 zákona. Metodika pro orgány státní správy poukazující prostředky na zvláštní účet dle zák. č. 59/2017 Sb. o použití prostředků z majetkových trestních sankcí. *Justice.cz*. [online]. [cit. 25. 10. 2018]. Dostupné na: <<https://www.justice.cz/documents/12681/775906/Metodika+Ministerstva+spravedlnosti+pro+organiza%C4%8Dn%C3%AD+slo%C5%BEky+st%C3%A1tu+zas%C3%ADlaj%C3%ADc%C3%AD+pen%C4%9B%C5%BEn%C3%AD+prost%C5%99edky+z.doc/d687fedb-fb64-4ef0-b1af-dfde4040418e>>.

⁵⁵ § 8 odst. 1 zák. o použití peněžitých prostředků.

⁵⁶ § 10 odst. 1 zák. o použití peněžitých prostředků.

⁵⁷ § 10 odst. 4 zák. o použití peněžitých prostředků.

⁵⁸ Sněmovní tisk 650/0 z 6. listopadu 2015.

trestního řádu“.⁵⁹ Z nejasných důvodů tak došlo k vyloučení majetkových sankcí uložených **trestním příkazem**, který samosoudce vydává bez projednání věci v hlavním líčení (§ 314e odst. 1 tr. řádu). Zhruba 70 % samosoudcovské agendy je řešeno trestním příkazem.⁶⁰ Přitom právě samosoudci konají řízení o trestných činech, za které by bylo často vhodné peněžité trest uložit. Pro zvláštní účet znamenalo toto ustanovení podstatný **finanční výpadek**, protože peněžité prostředky ze sankcí uložených trestním příkazem nadále zůstaly příjmem státního rozpočtu. Za první dva měsíce fungování bylo na účet připsáno pouhých 276.000 Kč.⁶¹ Navíc byla z nově zavedeného systému **vyloučena značná část poškozených**, jejichž zájem nebyl ve vykonávacím řízení nijak zohledňován. Zákonem o použití peněžitých prostředků byl totiž zrušen § 343 odst. 3 tr. řádu, který umožňoval vymáhání peněžitého trestu pouze za předpokladu, že tím nedošlo ke zmaření přiznaného nároku poškozeného.

Nežádoucí právní stav se podařilo napravit až k 1. říjnu 2018, kdy se legislativním „přílepem“ Ústavně právního výboru k novele z. m. j. s. rozšířila legální definice majetkové trestní sankce i o sankce uložené trestním příkazem.⁶² Napříště by měl zvláštní účet Ministerstva spravedlnosti představovat skutečně efektivní mechanismus uspokojení nároků poškozených.

⁵⁹ Sněmovní tisk 650/2 z 9. září 2016. Bez důvodové zprávy.

⁶⁰ Tabulka č. 12 (S_AS_12 Trestní příkazy, podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu - OS) a tabulka č. 32 (S_AS_32 Přehled o členění nápadu agendy T u okresních soudů). [online]. [cit. 24. 10. 2018]. Dostupné na: <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>>.

⁶¹ Jde o souhrn všech vybraných majetkových trestních sankcí. ŠTEFAN, V. Fondu pro oběti trestných činů chybí peníze. Na účtu je 300 tisíc, ministerstvo čekalo ročně desítky milionů. *iRozhlas*. [online]. [cit. 25. 03. 2018]. Dostupné na: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/fond-pro-obeti-trestnych-cinu-ministerstvo-spravedlnosti_1803010940_jak>.

⁶² 28. usnesení Ústavně právního výboru ze 13. schůze dne 28. března 2018. Zákon vyhlášen 16. 8. 2018 ve Sbírce zákonů pod číslem 178/2018 Sb.

1.4. Aplikační praxe

Na tomto místě uvedu několik základních statistických údajů týkajících se ukládání a výkonu peněžitého trestu v praxi. Statistickým údajům ohledně právnických osob a mladistvých se věnuji dále.⁶³

Aplikační praxe ukládání peněžitého trestu jako hlavní sankce je v průběhu posledních 50 let **proměnlivá**. Zatímco v druhé polovině 60. let byl peněžitý trest uložen zhruba 1 % odsouzených,⁶⁴ v sedmdesátých letech peněžitý trest postihoval již přes 7 % odsouzených a v roce 1990 dokonce rekordních 16,6 %.⁶⁵ V následujících deseti letech podíl samostatně uložených peněžitých trestů (vzdor rozšíření podmínek pro jeho ukládání) klesal až na 5 %, do roku 2010 se pohyboval mezi 4 až 7 %.⁶⁶ Po nabytí účinnosti trestního zákoníku v roce 2010 se tato čísla pohybovala od 3,2 do 5,2 % v roce 2016.⁶⁷ Uvedené změny souvisí s nejrůznějšími novelami trestních předpisů, např. (de)kriminalizací řízení motorového vozidla bez řídicího oprávnění nebo zpřísněním skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky.⁶⁸ K častějšímu ukládání peněžitých trestů v každé vhodné věci nižší soudy důrazně vyzvalo trestní kolegium Nejvyššího soudu ve své hodnotící zprávě z roku 2014.⁶⁹

Od té doby se **počet** uložený peněžitých trestů **značně navýšil**. Zatímco v roce 2014 bylo uloženo **celkem**, tedy jako sankce samostatné i vedlejší, 3.798 peněžitých trestů, v roce 2017 to bylo už **8.128**.⁷⁰ Vztaheno k celkovému počtu odsouzených - v roce 2014 byl peněžitý trest uložen 5 % odsouzených, v roce 2017 již bezmála 15 %.⁷¹ Jako trest **samostatný** byl v

⁶³ Viz část 4.

⁶⁴ SOLNAŘ, 2009, *op. cit.*, s. 141.

⁶⁵ Statistická ročenka kriminality, 2016. [online]. [cit. 27. 09. 2018]. Dostupné na: <https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1265167&typSloupec=pdf&fileName=null>. s. 592.

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ ŠČERBA, 2014, *op. cit.*, s. 427.

⁶⁹ Stanovisko Nejvyššího soudu z 12. 2. 2014, sp. zn. Ts 43/2012, č. 9/2014 Sb. rozh. tr.

⁷⁰ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. *ODok.* [online]. [cit. 25. 10. 2018]. Dostupné na: <<https://apps.odok.cz/attachment/-/down/ALBSB43CNHUC>>. (důvodová zpráva k návrhu novely).

⁷¹ *Ibid.*

roce 2017 peněžité tresty uloženy v **1.759** případech.⁷² Spolu s trestem zákazu činnosti byl peněžité trest v roce 2017 uloženy v 5.177 případech, z toho v **5.805** případech šlo o **zákaz řízení motorových vozidel**.⁷³

Aplikační praxe ukládání peněžitého trestu je **napříč republikou rozkolísaná**.⁷⁴ Některé soudy peněžité tresty ukládají i více než ve čtvrtině případů (např. KS v Českých Budějovicích, OS v Domažlicích, OS v Prostějově), některé soudy peněžité tresty neukládají téměř vůbec (např. OS v Jablonci nad Nisou, OS v Písku, OS v Děčíně).⁷⁵ Diametrální rozdíly panují i u okresních soudů v rámci obvodu stejného krajského soudu s obdobně rozsáhlým nápadem trestních věcí, např. v roce 2017 uložil OS pro Prahu 2 třikrát více peněžitých trestů než OS pro Prahu 1.⁷⁶

Z analýzy Nejvyššího soudu k ukládání peněžitých trestů v rozhodovací praxi českých soudů vyplývá, že peněžité tresty jsou nejčastěji ukládány za **trestné činy ohrožení pod vlivem návykové látky** dle § 274 tr. zák., maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 337 tr. zák. a podvod dle § 209 tr. zák.⁷⁷

Ministerstvo spravedlnosti počet a výši denních sazeb peněžitého trestu neeviduje.⁷⁸ Co se týká finální výše peněžitého trestu, nejvíce trestů (60 %) bylo uloženo **do 20.000 Kč**.⁷⁹ **Celková částka** uložených peněžitých trestů v roce 2017 činila **260.342.554 Kč**.⁸⁰

⁷² *Ibid.*

⁷³ *Ibid.*

⁷⁴ Samozřejmě je nutno brát v potaz i rozdílnou četnost a strukturu kriminality, skladbu trestního nápadu na soudy, socioekonomickou úroveň regionu atd. Tyto údaje statistika ukládání peněžitého trestu nezohledňuje.

⁷⁵ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2017 - tabulková část II. [online]. [cit. 25. 10. 2018]. Dostupné na: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti/2095-zprava-o-innosti-2017>>. s. 218-221.

⁷⁶ *Ibid.* s. 218. Přitom ještě v roce 2016 uložil OS pro Prahu 2 (při nepatrně větším nápadu) šestkrát méně peněžitých trestů než v roce 2017.

⁷⁷ POLIŠENSKÁ, P. a kol. *Analýza k ukládání peněžitých trestů v rozhodovací praxi českých soudů*. Nejvyšší soud. Sp. zn. Sm 353/2016 (Tjpn 49/2016) z 27. 1. 2017. s. 31. Konkrétní odstavce příslušných ustanovení autoři neuvádí. Analyzováno bylo 191 prvoinstančních rozhodnutí.

⁷⁸ Informace poskytnutá na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

⁷⁹ Do výše 40.000 Kč bylo uloženo 90 % peněžitých trestů. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2017, *op. cit.*, s. 204. Evidována je pouze konečná výše peněžitého trestu, nikoli počet a výše denních sazeb.

⁸⁰ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2017, *op. cit.*, s. 205. Jde o téměř 100 mil. Kč více než v roce 2016.

V roce 2017 byl peněžitý trest v 87 případech přeměněn v trest obecně prospěšných prací a pouze jednou v trest domácího vězení.⁸¹ Náhradní trest odnětí svobody byl nařízen pouze v 88 případech.⁸² V témže roce trval výkon 3.534 peněžitých trestů déle než tři měsíce.⁸³

K 31. prosinci 2017 činily **nevymožené pohledávky** za uložené tresty **195,7 miliónu Kč**.⁸⁴ **Úspěšně vybrat nebo vymoci se podaří zhruba polovinu peněžitých trestů.**⁸⁵

⁸¹ Informace získaná od Ministerstva spravedlnosti na základě žádosti MSP-697/2018-OSV dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Viz přílohu č. 2.

⁸² *Ibid.*

⁸³ Výkaz o pohybu trestní agendy u okresních soudů [V(MS)-101] a výkaz o pohybu agendy u krajských soudů [V(MS)-102] [online]. [cit. 23. 11. 2018]. Dostupné na: <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>>.

⁸⁴ Důvodová zpráva k návrhu novely.

⁸⁵ Z nápadu v roce 2017 se podařilo vymoci 61,83 % uložených peněžitých trestů. *Ibid.*

2. Hmotněprávní rovina

Úpravu peněžitého trestu v hmotném právu nalezneme v § 39 odst. 7, § 52 odst. 1, § 53 a § 67-69 tr. zák. Předmětem kritiky ze strany soudců a státních zástupců je dle dotazníkového šetření IKSP především systém výměry peněžitého trestů formou denních sazeb (§ 68 tr. zák.) a úprava přeměny nevykonaného peněžitého trestu (§ 69 odst. 2 a 3 tr. zák.).⁸⁶

2.1. Zákonné podmínky pro uložení

Trestní zákoník předně umožňuje soudu uložit peněžítý trest za **úmyslný trestný čin** spáchaný **se zjištěnou pohnutkou**, tedy pokud pachatel pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch (§ 15 a 67 odst. 1 tr. zák.). Ustanovení se vztahuje jednak na případy rozšíření majetkové sféry, ale i na situace, kdy pachatel trestnou činností sledoval zabránění majetkového úbytku (např. trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 tr. zák.).⁸⁷ Peněžítý trest lze uložit bez ohledu na typovou závažnost trestné činnosti - vedle trestných činů proti majetku a trestných činů hospodářských přichází v úvahu i postih drogové a korupční kriminality nebo loupeže. Právě na základě tohoto ustanovení ukládají soudy peněžítý trest nejčastěji.⁸⁸

Postihovat peněžítým trestem lze i **nedbalostní** trestné činy nebo úmyslné trestné činy bez zjištěné pohnutky, jestliže to trestní zákoník ve zvláštní části **dovoluje** [§ 67 odst. 2 písm. a) tr. zák.]. Jde například o těžké ublížení na zdraví z nedbalosti dle § 147 odst. 1, 2 tr. zák., rvačku dle § 158 odst. 1, 2 tr. zák. nebo ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 odst. 1, 2 tr. zák. Ustanovení rozšiřuje možnost uložit peněžítý trest vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Konečně může soud uložit peněžítý trest za **přečin** (§ 14 odst. 2 tr. zák.), pokud vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele současně **neukládá nepodmíněný trest odnětí svobody** [§ 67 odst. 2 písm. b) tr. zák.] a zároveň trestní zákoník ve zvláštní části výslovně uložení peněžitého trestu nedovoluje.⁸⁹ Uložení peněžitého trestu za přečin spolu s podmíněným odsouzením k trestu odnětí svobody (popř. s

⁸⁶ SCHEINOST, M. a kol. *Sankční politika pohledem praxe*. Praha: IKSP, 2014. s. 21-22 a 51-53.

⁸⁷ PÚRY, 2012b, *op. cit.*, s. 509.

⁸⁸ POLIŠENSKÁ, 2017, *op. cit.*, s. 33.

⁸⁹ Poslední podmínku zákon neuvádí. Lze ji dovodit ve vztahu k § 67 odst. 2 písm. a) tr. zák. PÚRY, 2012b, *op. cit.*, s. 884.

dohledem) je přípustné. Z uvedeného vyplývá, že **peněžitým trestem lze postihovat širokou škálu trestných činů bez ohledu na jejich typovou závažnost.**

Negativní podmínku pro uložení peněžitého trestu představuje ustanovení § 68 odst. 6 tr. zák.,⁹⁰ které zakazuje soudu peněžitý trest uložit z důvodu jeho **zřejmé nedobytnosti**. Stěžejní pro závěr o zřejmé nedobytnosti je spolehlivé zjištění osobních a majetkových poměrů pachatele, „zejména pak čistého příjmu, dalších odměn, druhu a hodnoty majetku (majetkových aktiv), ale také jeho závazků, včetně rozsahu jeho zákonné vyživovací povinnosti“.⁹¹ Za faktor svědčící o dobytnosti nelze považovat prostředky, jež získal pachatel protiprávně, či dokonce trestnou činností.⁹² Dle judikatury Nejvyššího soudu musí být **úvaha** o dobytnosti **prvořadá**, nadřazená zájmu na majetkovém postihu pachatele.⁹³ Znalost majetkových poměrů pachatele ale nemusí být úplná. Překážku v podobě nedobytnosti nepřestavuje pouhá pravděpodobnost, že by peněžitý trest nemohl být zaplacen nebo neochota obviněného tak učinit.⁹⁴ Soudy vychází „spíše z **presumpce dobytnosti než nedobytnosti**“, s vědomím toho, že případná nedobytnost vyústí v upuštění od výkonu trestu dle § 344 odst. 1 tr. řádu.⁹⁵

Vzhledem k minimální výměře trestu ve výši 2.000 Kč a možnosti povolení měsíčních splátek nelze uvažovat o absolutní nedobytnosti peněžitého trestu. Námitka zřejmé nedobytnosti se proto (na rozdíl od podobných zákonných překážek např. v § 64 a 75 odst. 1 tr. zák.) týká **přiměřenosti** výměry trestu.⁹⁶ Kritérium dobytnosti představuje základní podmínku uložení peněžitého trestu zohledňující osobní a majetkové poměry pachatele ve vztahu ke konkrétní výši uloženého trestu. Nesplnění této podmínky tudíž zakládá **dovolací důvod** dle § 265b odst. 1 písm. h) tr. řádu v tom smyslu, že byl obviněnému uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští.⁹⁷ Samotná nepřiměřenost peněžitého trestu by pod tento dovolací důvod nespádala.

⁹⁰ Srov. § 344 odst. 1 tr. řádu.

⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu z 29. 05. 2014, sp. zn. 6 Tdo 538/2014. Obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze 17. 2. 1977, sp. zn. 2 Tzf 3/76, č. 22/1977-II. Sb. rozh. tr.

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu z 29. 3. 2012, sp. zn. 6 Tdo 1466/2011.

⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu z 16. 12. 2015, sp. zn. 5 Tdo 829/2015 a usnesení Nejvyššího soudu ze 17. 8. 2016, sp. zn. 5 Tdo 866/2016.

⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu z 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1409/2011.

⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu z 21. 6. 2016, sp. zn. 4 Tdo 821/2016.

⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu z 19. 7. 2017, sp. zn. 7 Tdo 702/2017, č. 9/2018. Sb. rozh. tr.

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu z 19. 7. 2017, sp. zn. 7 Tdo 702/2017, č. 9/2018-I. Sb. rozh. tr.

Podmínky pro uložení peněžitého trestu vyplývají již z obecné části trestního zákoníku. Ve **výroku o trestu** je třeba **odkázat** i na tato **konkrétní ustanovení**,⁹⁸ což rozhodovací praxe nezřídka opomíjí.⁹⁹ Odkaz na ustanovení § 67 odst. 3 tr. zák. se zpravidla neuvádí, byť jeho citace bezpochyby nečiní výrok nezákonným.¹⁰⁰

2.2. Výměra

Dle předchozí právní úpravy se peněžitý trest vyměřoval určením **celkové částky**, kterou byl odsouzený povinen zaplatit (§ 53 odst. 1 tr. zákona z r. 1961). Trestní zákoník zavedl v roce 2010 nový způsob výměry spočívající v **systemu denních sazeb** („*Tagessatzsystem*“).¹⁰¹ Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku užívá pojmu systém „denních pokut“. Domnívám se, že vzhledem k možné zaměnitelnosti se správním trestem pokuty dle § 46 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, je vhodnější držet se označení „systém denních sazeb“.

System denních sazeb užívá k výměře peněžitého trestu většina evropských států.¹⁰² Soudce nejprve stanovením **počtu denních sazeb (20 až 730)** vyjadřuje **povahu a závažnost spáchaného trestného činu**, **výši denní sazby (100 až 50.000 Kč)** pak **osobní a majetkové poměry** pachatele (§ 68 odst. 1, 2, 3 ve spojení s § 39 odst. 1 a 2 tr. zák.). Celková částka peněžitého trestu se pohybuje v rozmezí od 2.000 Kč do 36,5 milionu Kč. V Německu lze uložit peněžitý trest v 5 až 360 denních sazbách ve výši od 1 do 30.000 €, tedy v celkové částce od 5 do 10,8 milionu € (§ 40 odst. 1, 2 StGB).¹⁰³ V Rakousku se pohybuje počet denních

⁹⁸ Tedy přesnou citaci ustanovení § 67 odst. 1 nebo odst. 2 písm. a) nebo b) tr. zák. JELÍNEK, J. a kol. *Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 3. vyd. Praha: Leges, 2015. s. 253. Dále musí být ve výroku o trestu označen **druh trestu** ve smyslu § 52 odst. 1 tr. zák., tedy že se obžalovaný odsuzuje k peněžitému trestu. Vedle toho musí být ve výroku obsažena i všechna **příslušná ustanovení zvláštní části** trestního zákoníku, podle nichž byl trest vyměřen (§ 122 odst. 1 tr. řádu).

⁹⁹ Ze 191 analyzovaných rozhodnutí soudy ve 43 případech neuvedly zákonné ustanovení, podle něhož byl trest vyměřen (§ 122 odst. 1 tr. řádu). POLIŠENSKÁ, 2017, *op. cit.*, s. 33.

¹⁰⁰ JELÍNEK, 2015, *op. cit.*, s. 265.

¹⁰¹ Již od 1. 1. 2004 mohly fakultativně vyměřovat peněžitý trest systémem denních sazeb pouze soudy pro mládež. Srov. § 27 odst. 2 ve znění do 31. 12. 2009. V Německu byl systém denních sazeb převzat v roce 1975 po vzoru skandinávských států v rámci druhé trestněprávní reformy. KINDHÄUSER, 2017, *op. cit.*, 332.

¹⁰² DRÁPAL, J. Jak upravit evropskou a českou úpravu peněžitého trestu, aby byla funkční? *Státní zastupitelství*. 2017 (2). s. 38-39.

¹⁰³ Dle § 54 odst. 2 StGB hranice 720 denních sazeb platí při souběhu více trestných činů.

sazeb mezi 2 až 720, výše denní sazby mezi 4 až 5.000 € (§ 19 odst. 1, 2 öStGB). Soudy tak mohou uložit peněžité trest v celkové částce od 8 do 3,6 milionu €.

Formou celkové částky je peněžité trest ukládán například v **Nizozemsku**. Zákodárce zde rozdělil všechny trestné činy do šesti **kategorií**, přičemž pro každou kategorii stanovil maximální výši peněžitého trestu (Art. 23 s. 4 WvSr). Například za trestné činy v první kategorii¹⁰⁴ lze uložit peněžité trest v rozmezí 3 až 415 €, za krádež hrozí peněžité trest čtvrté kategorie ve výši až do 20.750 € (Art. 310 WvSr). Maximální částka každé kategorie je vždy (2, 10, 20, 50, 200 nebo 2000) násobkem částky první kategorie. Obdobně je peněžité trest vyměřován v Irsku, Itálii nebo Řecku.¹⁰⁵ Po zohlednění všech okolností případu má soud alespoň **základní představu**, v jakém rozmezí by se měla výsledná částka peněžitého trestu pohybovat. Takový přístup považují za vhodnější než určení obecné minimální a maximální celkové částky peněžitého trestu, jak činila dřívější úprava (§ 53 odst. 1 tr. zákona z r. 1961).

Vyměřený peněžité trest by měl reflektovat **rovnost** formální (počet denních sazeb) i materiální (výše denní sazby), rovnost *de iure* i *de facto*.¹⁰⁶ Není tak porušení principu relativní rovnosti, pokud dvěma osobám s rozdílnými poměry je uložen peněžité trest v různé výši. Ve vztahu k pokutám Ústavní soud uvádí: „[s]tejná výše pokuty uložená majetnému se bude jevit jako směšná a neúčinná, zatímco v případě postihu nemajetného může působit drakonicky a likvidačně.“¹⁰⁷

System denních sazeb má představovat **transparentnější mechanismu přesnější individualizace trestu**, na základě kterého soudce dokáže vystihnout povahu a závažnost trestného činu i citelnost sankce, čímž zamezuje rozdílnému působení na chudé a bohaté pachatele. Samozřejmě i dle dřívější úpravy byl peněžité trest vyměřován s přihlédnutím k

¹⁰⁴ Jde o méně závažné formy výtržnictví nebo rušení nočního klidu, Art. 424 a 431 WvSr.

¹⁰⁵ Irský zákonodárce rozlišuje pro účely uložení peněžitého trestu pět kategorií. Art. 3-8 Fines Act 2010. Italský i řecký trestní zákoník rozlišuje dva druhy peněžitého trestu pro méně („*l'ammenda*“, „*próstimo - πρόστιμο*“) a více („*la multa*“, „*chrimatikí poini - χρηματική ποινή*“) závažné trestné činy. Art. 24 a 26 Codice penale italiano. Art. 57 Ποινικός Κώδικας - Ποινικός Κώδικας. Ke srovnání systému výměry v evropských státech blíže ALBRECHT, H.-J. Die Geldstrafe in Länder der Europäische Union - Normative Strukturen und praktische Anwendung. In: HILGENDORF, E. a kol. *Festschrift für Wolfgang Heinz zum 70. Geburtstag*. Baden-Baden: Nomos, 2012. s. 565-579.

¹⁰⁶ DRÁPAL, J. O nefunkčnosti peněžitých trestů v podobě denních pokut (a co s tím). *Státní zastupitelství*. 2015 (5). s. 33.

¹⁰⁷ Nález Ústavního soudu z 9. 3. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 38/02, N 36/32 Sb. n. a u.

osobním a majetkovým poměrům pachatele (§ 54 odst. 1 tr. zákona z r. 1961). Ve výroku o trestu soud ale pouze uvedl celkovou výši peněžitého trestu a k zohlednění poměrů pachatelů se soud vyjádřil až v odůvodnění. Vzhledem ke skutečnosti, že peněžitý trest lze uložit i neodůvodněným rozhodnutím, tedy trestním příkazem nebo zjednodušeným rozsudkem dle § 129 odst. 2 tr. řádu, je třeba **počet a výši denních sazeb** obsáhnout již **ve výroku o trestu**, nikoli až v odůvodnění rozhodnutí (§ 68 odst. 5 věta první tr. zák., srov. § 40 odst. 4 StGB).¹⁰⁸ Zákon nevyžaduje uvedení celkové výše peněžitého trestu, ačkoli pro srozumitelnost výroku soudy zpravidla celkovou částku uvádějí. Důvodem pro podání opravného prostředku tak může být na rozdíl od předchozí úpravy nesouhlas strany nejen s celkovou výší peněžitého trestu, ale i s počtem nebo výší denních sazeb.

Z užití slov „s přihlédnutím“ a „se zřetelem“ v § 68 odst. 3 tr. zák. lze dovodit, že zákonodárce výměru peněžitého trestu neomezuje na pouhý „součin“ povahy a závažnosti spáchaného trestného činu a osobních a majetkových poměrů pachatele. Jde o **kritéria klíčová, nikoli výlučná**. Soud musí reflektovat i skutečnosti přesahující, které nelze jednoznačně obsáhnout v „činitelích“ systému denních sazeb. Dle ustálené judikatury Evropského soudu pro lidská práva i Ústavní soudu je povinností obecných soudů promítnout do úvah o stanovení výměry trestu i **délku trestního řízení** s ohledem na složitost věci, postupu orgánů činných v trestním řízení, podíl obžalovaného na průtazích a vliv řízení na život obžalovaného (§ 39 odst. 3 tr. zák.).¹⁰⁹ Snížení celkové výše peněžitého trestu slouží jako dostatečná kompenzace porušení práva na projednání věci bez zbytečných průtahů (čl. 38 odst. 2 Listiny, čl. 6 odst. 1 EÚLP). Dále musí soud zohlednit **chování pachatele po činu**, zejména jeho snahu nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, případně i pachatelův status **spolupracujícího obviněného** (§ 39 odst. 1 tr. zák.).

¹⁰⁸ JELÍNEK, 2015, *op. cit.*, s. 267.

¹⁰⁹ Nález Ústavního soudu z 8. 6. 2010, sp. zn. I. ÚS 2859/09, N 122/57 Sb. n. a u. a nález Ústavního soudu z 31. 3. 2005, sp. zn. I. ÚS 554/04, N 67/36 Sb. n. a u. Judikatura se vztahuje k trestu odnětí svobody. Závěry jsou relevantní i pro trest peněžitý.

2.2.1. Počet denních sazeb

Při stanovení počtu denních sazeb soud přihlíží k **povaze a závažnosti spáchaného trestného činu** (§ 68 odst. 3 tr. zák.). Zákonodárce vymezuje povahu a závažnost činu jednak v rámci obecných zásad pro ukládání trestů v § 39 odst. 2 tr. zák., jednak v § 125 odst. 1 věta třetí tr. řádu, který upravuje náležitosti odůvodnění uloženého trestu. Obě ustanovení shodně uvádějí následující kritéria, která povahu a závažnost činu spoluurčují. Jde (zejména) o:

- a) význam (konkrétního)¹¹⁰ chráněného zájmu, který byl činem dotčen,
- b) způsob provedení činu,
- c) jeho následky,
- d) okolnosti, za kterých byl trestný čin spáchán,
- e) osobu pachatele,
- f) míru jeho zavinění,
- g) jeho pohnutku, záměr nebo cíl.

Teprve souhrnným hodnocením těchto kritérií soud postihuje **individuální způsob a míru naplnění znaků skutkové podstaty**, tedy objektu (a), objektivní stránky (b, c, d), subjektu a obecných znaků (e) a subjektivní stránky (f, g).¹¹¹ **Jak tato zjištění „převést“ na počet denních sazeb?**¹¹²

Vodítkem by pro soud mohla být úvaha o délce případného nepodmíněného trestu odnětí svobody (a to i v řádu dní, příp. měsíců).¹¹³ V Německu tato úvaha soudu dává smysl už z toho důvodu, že na počet denních sazeb je v poměru **1:1 navázán počet dní náhradního**

¹¹⁰ Slova „zejména“ a „konkrétního“ jsou v závorce, protože jsou uvedena pouze v jednom z předmětných ustanovení.

¹¹¹ JELÍNEK, 2015, *op. cit.*, s. 338.

¹¹² KANTOROWICZ-REZNICHENKO, E. Day-Fines: Should the Rich Pay More? *Review of Law and Economics*. 2015 (11). s. 493: „[E]ssential provision for an efficient application of day-fines should include **sufficiently detailed guidelines** for calculating the fine. In order to prevent the undesirable situation of non-uniform fines across different judges, the law ought to provide precise instructions of what should be taken into account in calculating the day-fine“.

¹¹³ Usnesení BGH ze dne 30. 11. 1976, sp. zn. 1 StR 319/76, bod 9: „Das Gericht kann hier die **hypothetische Überlegung** anstellen, wie viele Tage Freiheitsstrafe die abzuurteilende Tat dieses Täters ‚wert‘ wäre [...]“. Výhrady k tomuto přístupu HÄGER, 2003, *op. cit.* s. 199-200: „[D]er Gesetzgeber kann nicht dekretieren, daß die Übelwirkung dieselbe ist, gleichgültig, ob der Verurteilte einen Tagessatz entrichtet oder einen Tag Ersatzfreiheitsstrafe absitz. Bei der Strafzumessung kann sich der Richter aber immer nur an der Strafwirkung desjenigen Strafmittels orientieren, das er im konkreten Fall ausgewählt hat“.

trestu odnětí svobody (§ 43 odst. 2 StGB). Nutno podotknout, že tento přístup svádí k „matematizaci“ trestu a nerespektování rozdílného dopadu různých druhů trestů na život konkrétního člověka. Německý model tak může sloužit pouze pro základní orientaci soudu o počtu denních sazeb pro fyzické osoby.¹¹⁴

Další možností by mohlo představovat navázání počtu denních sazeb na **hranice trestu odnětí svobody** ve zvláštní části trestního zákoníku. Drápal navrhuje, aby jednomu roku odnětí svobody odpovídalo maximálně 150 denních sazeb, dvěma létům 300 sazeb atd.¹¹⁵ Z možného počtu 730 denních sazeb by se podle takového pravidla mohl soud řídit ale jen v případech, kdy by ukládal peněžitý trest s horní hranicí trestní sazby pěti let trestu odnětí svobody. Peněžitý trest lze přitom (vedle trestu odnětí svobody) teoreticky uložit i za loupežnou vraždu, za kterou hrozí až výjimečný trest [§ 140 odst. 3 písm. j) tr. zák.]. Jak (pokud vůbec) vyměřit peněžitý trest v takovém případě? Za současné právní úpravy, která poskytuje širokou možnost uložení peněžitého trestu jako sankce alternativní nebo komplementární k trestu odnětí svobody nenacházím univerzální převodní mechanismu.

Jiný přístup volí rakouská úprava, která obecně stanovuje minimální počet 2 denních sazeb a **ve zvláštní části** trestního zákoníku určuje v rozpětí do 720 sazeb jejich nejvyšší možný počet (§ 19 odst. 1 öStGB). Takové řešení nepovažuji v českém případě za legislativně proveditelné.

Nabízí se ještě další pomocné kritérium. S ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe (§ 12 odst. 2 tr. zák.) a pojmání trestního práva jakožto nástroje *ultima ratio* by měl být peněžitý trest za trestný čin **vyšší než pokuta** za přestupek postihující po objektivní stránce stejné protiprávní, ale společensky méně škodlivé, chování.¹¹⁶ Trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 tr. zák. se dopustí ten, „*kdo vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku*“.

¹¹⁴ Pro účely výměry peněžitého trestu právnické osobě tento model samozřejmě nelze použít. V České republice je za účinné úpravy tento model neproveditelný i pro fyzické osoby. K náhradnímu trestu odnětí svobody viz podkapitolu 2.3.1.

¹¹⁵ DRÁPAL, 2017, *op. cit.*, s. 41.

¹¹⁶ Srov. HOMOLA, M. ZEZULOVÁ, J. *Postup státního zástupce v trestním řízení ve vztahu k peněžitému trestu*. Nejvyšší státní zastupitelství. Sp. zn. 1 SL 134/2017 z 30. 11. 2017a. s. 7. Informace získaná od Nejvyššího státního zastupitelství na základě žádosti 1 SIN 48/2018 dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

Připomínám, že právě za tento trestný čin je peněžité trest ukládán nejčastěji. Přestupku se dle § 125c odst. 1 písm. c) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na silničních komunikacích dopustí fyzická osoba „*tím, že [...] řídí vozidlo [...] ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodila požitím alkoholického nápoje nebo užitím jiné návykové látky*“.¹¹⁷ Rozdíl mezi přestupkem a trestným činem tak spočívá v možném ohrožení života nebo zdraví lidí nebo způsobení značné škody na majetku. Za tento přestupek hrozí pokuta od 25.000 do 50.000 Kč [a zákaz činnosti od jednoho do dvou let, § 125c odst. 5 písm. a) a odst. 6 písm. a) zákona o silničním provozu]. Ze statistiky Nejvyššího státního zastupitelství vyplývá, že 90 % peněžitých trestů bylo uloženo ve výši do 40.000 Kč.¹¹⁸

Lze tudíž důvodně předpokládat, že většina trestných činů ohrožení pod vlivem návykové látky je trestána stejně nebo dokonce mírněji než korespondující přestupek. Určil zákonodárce příliš přísnou pokutu ve správním předpise, ukládají trestní soudy příliš nízké peněžité tresty nebo jde o důsledek obou faktorů? V každém případě by bylo nespravedlivé, kdyby pro pachatele bylo „**ekonomicky výhodnější**“ **společensky škodlivější chování**, tedy kdyby ve srovnání s hrozící pokutou byl uložený peněžité trest nižší. Velká část trestných činů postihovaných peněžitým trestem má svůj společensky méně škodlivý ekvivalent ve formě přestupku.¹¹⁹ Při úvahách o výměře peněžitého trestu tudíž mohou trestní soudy jako orientační měřítko použít výši sankce ve správním předpise. Vedlejším efektem takového postupu může být, že si soud nejprve „*stanoví finální částku, a až poté ji ‚nějak‘ rozpočítá na denní sazby*“.¹²⁰ Jinak řečeno, soud by nejdřív vyhledal výši pokuty, zpřísnil ji pro účely peněžitého trestu, zjistil majetkové a osobní poměry pachatele a následně „dopočetl“ povahu a závažnost trestného činu. V takovém případě by ale systém denních sazeb ztratil smysl.

¹¹⁷ Srov. § 125c odst. 1 písm. b) a odst. 5 písm. c) téhož zákona.

¹¹⁸ Přitom 60 % peněžitých trestů bylo uloženo ve výši do 20.000 Kč, 85 % do 30.000 Kč. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2017, *op. cit.*, s. 204.

¹¹⁹ Viz např. § 5 odst. 1 nebo § 8 odst. 1 písm. a) zákona č. 251/2016 Sb. o některých přestupcích.

¹²⁰ HOMOLA, M. ZEZULOVÁ, J. Faktory mající vliv na ukládání peněžitého trestu v České republice. *Státní zastupitelství*. 2017b (2). s. 33. Usnesení Nejvyššího soudu z 3. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 213/2017, č. 3/2018-V. Sb. rozh. tr.: „*[J]e nepřijatelné, aby byla soudem nejprve určena výsledná výše peněžitého trestu, kterou by pak soud následně rozpočítal na jednotlivé denní sazby*“.

2.2.2. Výše denní sazby

Výši jedné denní sazby soud určí s přihlédnutím k **osobním a majetkovým poměrům pachatele** (§ 68 odst. 3 věta druhá tr. zák.).¹²¹ Soud samozřejmě přihlíží i k obecným kritériím pro stanovení druhu trestu a jeho výměry, tedy i k **rodinným a jiným poměrům** pachatele (§ 39 odst. 1 tr. zák., srov. § 125 odst. 1 tr. řádu). Ačkoli zákon staví na první místo osobní poměry, pro rozhodování o peněžitém trestu budou důležitější poměry majetkové. Vychází se především z toho, zda je pachatel „*zaměstnán či osobou samostatně výdělečně činnou, případně bez zaměstnání, ale s trvalým pravidelným příjmem (rentiéři)*“¹²² a dále se zjišťuje pachatelův měsíční výdělek, jeho majetkové poměry (zejména vlastnictví nemovitostí a motorových vozidel), **vyživovací povinnosti** a povinnost péče o rodinu, společenské postavení, zdravotní stav, závazky, bytové poměry atd.¹²³ Jedná se o okolnosti přímo nesouvisející se spáchaným trestným činem zjišťovanou **ke dni rozhodování o trestu**. Pokud se ale poměry pachatele týkají spáchaní trestného činu, tedy jeho povahy a závažnosti [např. krádež potravin z hladu, § 41 písm. e) tr. zák.], soud tuto skutečnost reflektuje již při úvaze o počtu denních sazeb. S ohledem na požadavek § 39 odst. 7 tr. zák. je obzvláště důležité zkoumat osobní a majetkové poměry pachatele, který získal nebo se snažil získat trestným činem majetkový prospěch.

Při stanovení výše denní sazby by měl soud vycházet **z pravidla z čistého příjmu**, který pachatel **má nebo by mohl mít průměrně za jeden den** („*Nettoeinkommensprinzip*“, § 68 odst. 3 věta třetí tr. zák., srov. § 40 odst. 2 StGB). Z ustanovení § 68 odst. 4 tr. zák. lze dovodit, že soud přihlíží i k pachatelově **majetku a výnosům z něj**. Čistým, **reálně** disponibilním příjmem, zřejmě nutno rozumět veškeré ekonomické výnosy pachatele po odečtení zálohy na dani z příjmů a pojistného na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění.¹²⁴ Soud může vycházet i z **potenciálního** příjmu pachatele (formulace „*nebo by mohl mít*“). Zákonodárce tak zamezuje účelovému snižování příjmů ze strany pachatele usilujícího o co nejnižší výměru peněžitého trestu. Majetek představuje souhrn všeho, co dané osobě patří (§ 495 obč. zák.), typicky pení-

¹²¹ Ke zjišťování těchto poměrů v trestním řízení viz kapitolu 3.2.

¹²² Stanovisko Nejvyššího soudu z 12. 2. 2014, sp. zn. Ts 43/2012, č. 9/2014 Sb. rozh. tr.

¹²³ PÚRY, 2012b, *op. cit.*, s. 509. Srov. § 14 odst. 3 zák. o trestní odpovědnosti p. o.

¹²⁴ Legální definice čistého příjmu neexistuje. *Per analogiam* § 277 odst. 1 o. s. ř.

ze v hotovosti, pohledávky, cenné papíry, nemovitosti atd. Výnosem z majetku bude například nájem z pronajatého bytu, úrok z půjčených peněz, dividenda z akcie.¹²⁵

Nutno souhlasit s Vanduchovou, která považuje za nežádoucí skutečnost, že výše denní sazby se vypočítá i z dávky sociální pomoci, tedy z pomoci v hmotné nouzi, dávky pro osoby zdravotně postižené a příspěvku na péči.¹²⁶ Na druhou stranu je soud vázán korektivem dobytosti, a proto zvláště u osob v hmotné nouzi¹²⁷ nelze uložení peněžitého trestu očekávat.

Pro pachatele příznivější přístup představuje tzv. „*Einbußprinzip*“, který při určení výše denní sazby soud zohledňuje i uspokojení základních životních potřeb.¹²⁸ Pachateli zůstává existenční minimum nezbytné k uhrazení nákladů na bydlení, obživu a ošacení. V praxi ale není mezi oběma přístupy výraznější rozdíl.¹²⁹

Jaká část průměrného denního čistého příjmu pachatele by měla představovat výši denní sazby? Drápal po srovnání minimální denní sazby (100 Kč) s tehdejší minimální mzdou (9.200 Kč) navrhuje, aby výše jedné denní sazby odpovídala 1/90 měsíčního čistého příjmu s korektivem pro osoby s vyživovací povinností a s přihlédnutím k dalšímu majetku obviněného.¹³⁰ Kromě toho, že minimální mzda nepředstavuje čistý příjem, považují takový poměr za nepřiměřeně mírný. Za vhodnější považují německý model, ve kterém je čistý příjem dělen počtem dní v měsíci (30) se zaokrouhlením dolů na 5 €. ¹³¹ Například s čistým příjmem

¹²⁵ PÚRY, 2012b, *op. cit.*, s. 894.

¹²⁶ VANDUCHOVÁ, 2008, *op. cit.*, s. 428.

¹²⁷ Srov. § 2 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

¹²⁸ Pojem „*Einbuße*“ můžeme přeložit jako újmu, ztrátu, kterou trest pachateli působí. Blíže GREBING, G. Die Geldstrafe in deutschen Recht nach Einführung des Tagessatzsystems. In: JESCHECK, H.-H. a kol. *Die Geldstrafe im deutschen und ausländischen Recht*. Baden-Baden: Nomos, 1978a. s. 98-100. K určování výše denní sazby u nízkopříjmových pachatelů blíže HÄGER, 2003, *op. cit.*, s. 210-213.

¹²⁹ „*Nach alledem erscheint das Nettoeinkommenprinzip heute weitgehend noch bloße Fassade, hinter der an sich das Einbußprinzip praktiziert wird.*“ GREBING, 1978b, *op. cit.*, s. 1351. Srov. rozsudek BGH ze dne 28. 4. 1976, sp. zn. 3 StR 8/76.

¹³⁰ Výše denní sazby 100,- Kč činí za měsíc 3.000,- Kč, tedy zhruba 1/3 minimální mzdy. Třetinu příjmu považuje za citelné, ale nikoli likvidační omezení. 1/90 měsíční příjmu představuje 1/3 příjmu dělenou počtem dní v měsíci. DRÁPAL, 2015, *op. cit.*, s. 44. Při současné nejnižší úrovni zaručené mzdy v 1. skupině 12.200 Kč by jedna denní sazby odpovídala zhruba 1/120 měsíčního čistého příjmu. § 3 nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě.

¹³¹ MEIER, B.-D. NOETZEL, S. *Fallsammlung zum Sanktionenrecht*. Heidelberg: Springer-Verlag, 2015b. s. 18-20.

2.000 € činí denní sazba 65 €. Výši denní sazby by měl soud stanovit **zpravidla** jako **1/30 měsíčního čistého příjmu**. Reálná (či potenciální) výše čistého příjmu představuje pro účely určení výše denní sazby pouze základní **orientační hledisko**, nikoli výlučné kritérium.¹³² Jednak to lze dovodit ze slova „*zpravidla*“, jednak z nejvyšší možné denní sazby 50.000 Kč. Těžko si lze představit pachatele, jehož průměrný denní čistý příjem by dosahoval takové výše.

Subsidiárně může soud v případě, že se nepodaří blíže zjistit majetkové poměry pachatele, stanovit výši denní sazby **odhadem** (§ 68 odst. 4 tr. zák., srov. § 40 odst. 3 StGB). Odhad činí pouze soud, nikoli jiný orgán činný v trestním řízení nebo znalec. Ačkoli se jedná o postup podpurný, v praxi bývá výše denní sazby stanovena odhadem **ve většině případů**.¹³³ I když jsou majetkové poměry pachatele zjistitelné, z procesně ekonomických důvodů soudy často přistupují k odhadu v případech méně závažné kriminality.¹³⁴ Vhodný je odhad výše denní sazby v případech, ve kterých by důsledné zjišťování majetkových poměrů mohlo být spojeno s nepřiměřeně stigmatizujícím účinkem na pachatele.¹³⁵ Nejvyšší soud uvádí, že „*odhad soudu [...] nemůže vykazovat libovůli, musí vycházet jednak z důkazů, které má soud k dispozici, jednak z logického posouzení možných příjmů pachatele a jeho majetku v závislosti na zjištění např. o jeho vzdělání, sociálním a profesním zařazení, způsobu života, ale též o jeho závazcích či jiných majetkových povinnostech apod.*“¹³⁶ Dochází k srovnání pachatele s osobou v obdobném socioekonomickém postavení, u které lze čistý příjem zjistit. Závěr o dobytosti nelze učinit bez jakéhokoliv zjišťování osobních a majetkových poměrů pachatele pouze s odkazem na majetkový profit získaný trestnou činností.¹³⁷

¹³² HÄGER, 2003, *op. cit.*, s. 203: „Für die Bemessung der Höhe eines Tagessatzes lassen sich also **keine starren Regeln** aufstellen.“

¹³³ POLIŠENSKÁ, 2017, *op. cit.*, s. 16.

¹³⁴ MEIER, 2015a, *op. cit.*, s. 78.

¹³⁵ Např. požadování zprávy od zaměstnavatele, který neví o trestním stíhání zaměstnance pro trestný čin v dopravě. KETT-STRAUB, 2017, *op. cit.*, s. 69. STRENG, 2012, *op. cit.*, s. 71.

¹³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze 17. 8. 2016, sp. zn. 5 Tdo 866/2016. Obdobně usnesení BVerfG z 1. 6. 2015, sp. zn. 2 BvR 67/15-3: „Die Schätzung des monatlichen Gehalts einer Angeklagten setzt die konkrete Feststellung der Schätzungsgrundlagen voraus. Sie ist objektiv **willkürlich**, wenn das Gericht lediglich feststellt, die Angeklagte sei Verkehrspilotin und nicht arbeitslos, und auf dieser Grundlage das Nettoeinkommen gleichsam „**ins Blaue hinein**“ auf 2.400,- Euro schätzt, ohne im Ansatz aufgeklärt zu haben, ob die Angeklagte gegenwärtig einer mit einer festen Vergütung verbundenen Beschäftigung nachgeht.“

¹³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu z 19. 7. 2017, sp. zn. 7 Tdo 702/2017, č. 9/2018. Sb. rozh. tr.

2.2.3. Zhodnocení systému denních sazeb

Systemu denních sazeb nelze upřít, že rozdělením výměry peněžitého trestu do dvou kroků činí úvahy o výměře peněžitého trestu přehlednější. V souvislosti s přechodem na systém denních sazeb v České republice ale **nebyly soudům poskytnuty bližší instrukce** (ať formou zákonné úpravy, důvodové zprávy nebo *soft law* nástroje), jak při výměře peněžitého trestu postupovat. Rovněž zákonodárce dostatečně nezdůvodnil, proč zvolil široký rozsah 20 až 730 denních sazeb ve výši od 100 až 50.000 Kč. Jak jsem již uvedl výše, statistické údaje o počtu a výši denních sazeb Ministerstvo spravedlnosti neeviduje. Bližší informace o počtu a výši denních sazeb nenalezneme ani ve Zprávě o činnosti státního zastupitelství a Analýze Nejvyššího soudu k ukládání peněžitých trestů v rozhodovací praxi českých soudů. Evidovány jsou pouze údaje o celkových částkách peněžitého trestu. Vzhledem k absenci statistických údajů **nelze** devět let po zavedení nového způsobu výměry peněžitého trestu **objektivně zhodnotit** jeho působení v aplikační praxi.¹³⁸

Celková výše peněžitého trestu bude **zpravidla** určena **dle základních kritérií § 68 odst. 3 tr. zák.** Rozhodovací proces soudu nicméně **nelze „matematizovat“** a konečnou výši peněžitého trestu je třeba vnímat v kontextu celého případu s ohledem na délku řízení, chování pachatele po činu atd.

Samotný systém denních sazeb **nelze přeceňovat**. Jedná se „pouze“ o závazný návod pro soud, jakým způsobem má vyměřit peněžitý trest. Samotná kritéria výměry se oproti předchozí úpravě nezměnila. Důvodová zpráva k návrhu novely trestního zákoníku by znovuzavedení systému celkové částky považovala za „*krok zpět*“ (aniž by přesvědčivě argumentovala, proč systém denních sazeb představuje krok vpřed). Spravedlivé vyměření peněžitého trestu v konečném důsledku závisí právě na důkladném zjištění a zohlednění těchto kritérií nehledě na skutečnost, zda konečná výše peněžitého trestu bude vyjádřena dvěma veličinami nebo jednou částkou. Ostatně nizozemský model ukazuje, že peněžitý trest může být stejně tak dobře vyměřován systémem denních sazeb jako určením celkové částky.

¹³⁸ Při zpracování této práce jsem nenarazil na rozhodnutí, které by počet denních sazeb vyměřilo jinak než v násobcích 10 (zpravidla v násobcích 50) a výši denní sazby určil jinak než v násobcích 100 Kč. Výsledná částka je zpravidla určena v 1.000 Kč.

2.2.4. Povolení splátek

System denních sazeb je koncipován pouze jako způsob vyměřování peněžitého trestu, nikoli jako způsob jeho výkonu. K zaplacení peněžitého trestu má dojít **zásadně najednou**. Jednorázový finanční výdaj, někdy i značně vysoký, ale může pro pachatele a jeho okolí představovat příliš citelnou újmu. Proto může soud dle § 68 odst. 5 tr. zák. určit, že peněžité trest bude zaplacen v **přiměřených měsíčních splátkách**. Zároveň může soud stanovit, že **výhoda splátek odpadá**, pokud pachatel nezaplatí dílčí splátku včas. V Německu bývá povolení splátek označováno za **třetí krok** výměry peněžitého trestu.¹³⁹ Ustanovení § 42 StGB rozlišuje povolení odkladu zaplacení („*Zahlungsfrist*“) a splátek („*Ratenzahlung*“). Vzhledem k formulaci „*měsíčních splátkách*“ a zvláštní úpravě odkladu výkonu peněžitého trestu v § 342 odst. 1 písm. a) tr. řádu lze dovodit, že povolení lhůty pro zaplacení peněžitého již ve výroku o trestu není dle účinné úpravy možné. Jinak řečeno, soud nemůže povolit jednorázové splacení peněžitého trestu např. tři měsíce od doručení výzvy k zaplacení (§ 341 tr. řádu).

Delším působením peněžitého trestu se posiluje jeho **zábranný účinek**. Institut povolení splátek navíc umožňuje uložit peněžité trestu i v případech, kdy by vzhledem k osobním a majetkovým poměrům pachatele hrozila jeho nedobytnost.¹⁴⁰

Ve výroku o trestu by měl soud stanovit, kterým měsícem počíná splácení a do kdy by měly být měsíční splátky zaplacený.¹⁴¹ Povolení splátek při ukládání peněžitého trestu nutno **odlišit** od povolení splácení peněžitého trestu ve **vykonávacím řízení** dle § 342 odst. 1 písm. b) tr. řádu (srov. § 459a StPO), ke kterému může předseda senátu přistoupit z důležitých důvodů na **žádost odsouzeného**. Pro povolení splátek při ukládání trestu soud neosvědčuje důležitý důvod a jeho fakultativní rozhodnutí není podmíněno návrhem pachatele. Mezi úpravou povolení splátek peněžitého trestu v trestním zákoníku a trestním řádu existují ještě dva podstatné rozdíly.¹⁴² Ve vykonávacím řízení soud povoluje splátky tak, aby byl celý zaplacen nejpozději do jednoho roku ode dne od právní moci rozsudku. Přitom může určit i jinou než měsíční frekvenci splátek¹⁴³ a výhodu splátek odvolat, pokud odsouzený bez závažného důvodu neplní (§ 343 odst. 2 tr. řádu). Nabízí se otázka, zda může soud výhodu splátek odvolat,

¹³⁹ KINDHÄUSER, 2017 *op. cit.*, s. 337. MEIER, 2015a, *op. cit.*, s. 76.

¹⁴⁰ PÚRY, 2012b, *op. cit.*, s. 894.

¹⁴¹ JELÍNEK, 2015, *op. cit.*, s. 270.

¹⁴² Tyto rozdíly existovaly již za předchozí právní úpravy. Srov. § 53 odst. 4 tr. zákona z r. 1961.

¹⁴³ § 342 odst. 1 písm. b) tr. řádu neobsahuje na rozdíl od § 68 odst. 5 tr. zák. spojení „*v přiměřených měsíčních splátkách*“.

pouze pokud splátky povolil ve vykonávacím řízení nebo i pokud splátky povolil již ve výroku o trestu, ve kterém zároveň nestanovil ztrátu výhody splátek. Souhlasím se Ščerbou, že takové rozlišování by bylo nelogické a absurdní, byť ze systematiky zákona takový závěr přímo nevyplývá.¹⁴⁴

Návrh novely trestního zákoníku a trestního řádu se nežádoucím rozdílem mezi hmotněprávní a procesní úpravou částečně věnuje.¹⁴⁵ Dle nově navrhovaného znění § 68 odst. 5 tr. zák. by splátky mohl soud povolit „pouze“ se zřetelem k osobním a majetkovým poměrům pachatele, tedy nikoli již v očekávání pachatelovy neschopnosti zaplatit peněžitý trest najednou. Cílem úpravy má být povolování splátek v širším okruhu případů. Dále se navrhuje, aby předseda senátu odvolával výhodu splátek obligatorně. Konečně by se měla zrušit roční lhůta pro zaplacení celého peněžitého trestu při povolení jeho splácení ve vykonávacím řízení.

Pro usnadnění práce soudů si myslím, že by bylo vhodnější v trestním zákoníku a i trestním řádu zakotvit automatickou ztrátu výhody splátek, na kterou by soud upozorňoval již ve výroku povolujícím splátky. Po vzoru Německa považuji za žádoucí zavedení i jiné než měsíční frekvence splátek a povolení lhůty k zaplacení již ve výroku o trestu.

2.3. Nezaplacení peněžitého trestu

2.3.1. Náhradní nepodmíněný¹⁴⁶ trest odnětí svobody

Pro případ nezaplacení peněžitého trestu soud stanoví náhradní trest odnětí svobody až na **čtyři léta** (§ 69 odst. 1 tr. zák.). Ukládá-li soud peněžitý trest **trestním příkazem**, nesmí náhradní trest odnětí svobody přesáhnout **jeden rok** (§ 314e odst. 5 tr. řádu).¹⁴⁷ Náhradní trest přitom nesmí přesáhnout, a to ani spolu s uloženým trestem odnětí svobody, horní hranici trestní sazby dle zvláštní části trestního zákoníku (§ 69 odst. 1 věta druhá tr. zák.). Jinak řečeno, peněžitý trest lze uložit vedle trestu odnětí svobody vyměřeného na samé horní hranici

¹⁴⁴ ŠČERBA, 2014, *op. cit.*, s. 269. Vzhledem k zákazu analogie *in malam partem* považuji za vhodné pravidlo v zákoně výslovně uvést.

¹⁴⁵ V Německu jsou podmínky povolení splátek při ukládání trestu i ve vykonávacím řízení v zásadě stejné. Srov. § 42 StGB a § 459a StPO.

¹⁴⁶ Za nevykonaný peněžitý trest nastupuje náhradní *nepodmíněný* trest odnětí svobody (srov. § 344 odst. 3 *in fine* tr. řádu). Ustanovení § 69 pracuje pouze s pojmem náhradní trest odnětí svobody.

¹⁴⁷ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu z 24. 7. 2018, sp. zn. 4 Tz 19/2018.

zákoně trestní sazby, ovšem náhradní trest odnětí svobody soud v takovém případě neuloží.¹⁴⁸

Ve výroku o trestu soud obligatorně uloží náhradního trestu formuluje dle ustanovení § 69 odst. 1 tr. zák. „*pro případ, že by peněžité trest ve stanovené lhůtě nebyl vykonán*“. Konkrétní lhůtu pro zaplacení peněžitého trestu stanoví až ve vykonávacím řízení předseda senátu zasláním výzvy odsouzenému ve smyslu § 341 tr. řádu.

Náhradní trest působí na odsouzeného **odstrašujícím účinkem**. Nejde ovšem o pouhý donucující prostředek výkonu peněžitého trestu, ale o **skutečný trest**, který musí být **spravedlivě vyměřen**. Zákon neuvádí žádná bližší kritéria pro stanovení výše náhradního nepodmíněného trestu odnětí svobody. Soudy se proto orientují podle obecných zásad výměry trestu dle § 39 tr. zák. zejména s ohledem na celkovou výši peněžitého trestu.¹⁴⁹ Dle analýzy Nejvyššího soudu činí medián výměry náhradního trestu odnětí svobody 120 dní.¹⁵⁰

Předchozí úprava stanovila horní hranici náhradního trestu odnětí svobody na dva roky (§ 54 odst. 3 tr. zákona z r. 1961). Dle důvodové zprávy k trestnímu zákoníku došlo ke zpřísnění sazby náhradního trestu kvůli zvýšení horní hranice peněžitého trestu. Srovnáme-li maximální počet denních sazeb (730) a nejvyšší možnou trestní sazbu (1461 dní), **odpovídá jedna denní sazba dvěma dnům odnětí svobody**. Se zákonným zakotvením tohoto vztahu počítá návrh novely.¹⁵¹ Přitom v Rakousku je převodní mechanismus nastaven přesně opačně - dvě denní sazby odpovídají jednomu dni odnětí svobody a náhradní trest lze uložit nejdéle na 360 dní (§ 19 odst. 3 öStGB). Stejně dlouhý náhradní trest hrozí i v Německu, kde je maximální částka peněžitého trestu více jak sedminásobně vyšší než u nás (§ 40 odst. 1 a § 43 StGB). Zákonný přepočítání je zde ale přísnější než v Rakousku - jedna denní sazba odpovídá

¹⁴⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 22. 11. 1971, sp. zn. 11 Tz 70/71, č. 28/1972 Sb. rozh. tr. K upuštění od stanovení náhradního trestu uloženého trestním příkazem srov. stanovisko Nejvyššího soudu z 12. 10. 1995, sp. zn. Stn 1/96, č. 36/1996 Sb. rozh. tr.

¹⁴⁹ PÚRY, 2012b, *op. cit.*, s. 902.

¹⁵⁰ POLIŠENSKÁ, 2017, *op. cit.*, s. 37.

¹⁵¹ Návrh počítá se zrušením institutu náhradního trestu odnětí svobody, protože nově se „*zavádí postup spočívající v přeměně peněžitého trestu nebo jeho zbytku v nepodmíněný trest odnětí svobody*“. Důvodová zpráva k navrhovanému znění § 69 odst. 2 věta druhá tr. zák. Přitom v Německu, Rakousku i Nizozemsku, kde se postupuje stejně, se pojem **náhradní trest odnětí svobody**, tedy „*Ersatzfreiheitsstrafe*“ a „*Vervangende hechtenis*“, užívá.

jednomu dni odnětí svobody.¹⁵² Nařízením náhradního trestu končí v Německu 5 až 10 % uložených peněžitých trestů.¹⁵³ V Nizozemsku hrozí nejdéle roční náhradní trest odnětí svobody (Art. 24c odst. 3 WvSr).

Zavedení **pevného převodního vztahu** mezi počtem denních sazeb a dní náhradního trestu by mohlo vést k **formalistickému** ukládání trestů. „*Od soudce, právě proto, že je soudce, a ne účetní, se očekává, že tresty nebude poměřovat formalistickým způsobem (stále by měla platit stará maxima iudex non calculat), ale konkrétními dopady do života každého jednoho pachatele,*“ uvádí Ústavní soud.¹⁵⁴ Počet denních sazeb reflektuje především povahu a závažnost spáchaného trestného činu. Přitom citelnost trestu odnětí svobody spoluurčují i poměry pachatele. Bezdětnému podnikateli, matce samoživitelce i zdravotně postiženému zaměstnanci by měl být za trestný čin téže povahy a závažnosti uložen stejný počet denních sazeb peněžitého trestu. Měl by těmto pachatelům hrozit i stejný náhradní trest odnětí svobody? Nebo má soudce při vyměrování počtu denních sazeb zohledňovat i možné nařízení náhradního trestu? Za vhodnější proto považuji **nizozemský přístup**, dle kterého lze uložit jeden den náhradního trestu odnětí svobody za nejméně 25 € nezaplaceného trestu, přičemž určení konečné výše náhradního trestu zákon ponechává na úvaze soudu (Art. 24c odst. 3 WvSr).

Z uvedeného vyplývá, že současná i navrhovaná právní úprava náhradního trestu odnětí svobody je **nepřiměřeně represivní**. Ministerstvo spravedlnosti nemá přehled o způsobu, jakým soudy vyměřují počet denních sazeb. Přesto po vzoru německé a rakouské úpravy navrhuje zavedení přímé úměry mezi počtem denních sazeb a délkou náhradního trestu. Už ale neuvádí, že odsouzenému se 100 denními sazbami peněžitého trestu by byl v České republice nařízen náhradní trest odnětí svobody v délce 200 dnů, v Německu v délce 100 dnů a v Rakousku pouhých 50 dnů. Kromě přehnané punitivity návrhu pokládám za nevhodné, aby se délka náhradního trestu automaticky poměřovala pouze počtem denních sazeb určených s

¹⁵² Ke komparaci poměru počtu denních sazeb a délky náhradního trestu blíže GREBING, 1978a, *op. cit.*, s. 130-133.

¹⁵³ MEIER, 2015a, *op. cit.*, s. 84.

¹⁵⁴ Bod 23. nálezu Ústavního soudu z 8. 11. 2016, sp. zn. III. ÚS 525/15, N 210/83 Sb. n. a u.

přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, nikoli však poměrům pachatele.¹⁵⁵

S ohledem na zahraniční úpravu by bylo vhodné **redukovat horní hranici náhradního trestu na jeden rok**. Při zachování současných 730 denních sazeb by jednomu dni odnětí svobody „odpovídaly“ dvě denní sazby peněžitého trestu jako v Rakousku. **Není přitom nutné zavádět pevné převodní vztahy** mezi tresty, které jsou ostatně v zahraničí předmětem kritiky.¹⁵⁶ Postačí, že uvedený poměr poslouží pro základní úvahu soudu, který o výměře náhradního trestu rozhodne s vědomím specifik konkrétního případu.

2.3.2. Přeměna peněžitého trestu - alternativa alternativy

Ve snaze zamezit zvýšení populace vězňů v důsledku nařizovaných náhradních trestů odnětí svobody zavedl zákonodárce k 1. říjnu 2012 zákonem č. 390/2012 Sb. možnost přeměny nevykonaného peněžitého trestu v **trest domácího vězení a trest obecně prospěšných prací** (69 odst. 2 tr. zák.). Ustanovení bylo do trestního zákoníku včleněno neodůvodněným pozměňovacím návrhem Ústavně právního výboru.¹⁵⁷ O zavedení alternativy k peněžitému trestu v případě jeho nezaplacení uvažoval zákonodárce již v souvislosti s přijetím trestního zákoníku. Tuto možnost ale vzhledem ke skutečnosti, „že uložení trestu obecně prospěšných prací by mělo být zvažováno s ohledem na § 62 a násl. [...] prioritně před uložením peněžitého trestu“¹⁵⁸ odmítl.

Nezamýšleným důsledkem široké škály alternativních trestů může být tzv. „*net-widening effect*“ („*Ausweitung der Sozialkontrolle*“). Postihováni jsou i pachatelé, kterým by v systému bez alternativních trestů nebyl uložen žádný (nebo alespoň podstatně mírnější) trest odnětí svobody.¹⁵⁹ Vzájemná zaměnitelnost alternativních sankcí navíc činí systém trestních

¹⁵⁵ V již citovaném bodu 23. nálezu sp. zn. III. ÚS 525/15 Ústavní soud uvádí: „[J]e nutno postupovat a casu ad casum, jakkoli je nepochybně postup cestou objektivování a matematických přepočtů možný“.

¹⁵⁶ Např. KINDHÄUSER, 2017, *op. cit.*, s. 338. nebo HÄGER, 2003, *op. cit.*, s. 267: „*Geldstrafe und Freiheitsstrafe sind ihrem Wesen nach zwar incomparable.*“ Zavedení **pevného** přepočtu v České republice navrhuje ŠČERBA, 2014, *op. cit.*, s. 291. a DRÁPAL, 2017, *op. cit.*, s. 42.

¹⁵⁷ 126. usnesení Ústavně právního výboru ze 46. schůze dne 24. května 2012.

¹⁵⁸ Důvodová zpráva k § 69 tr. zák.

¹⁵⁹ „*The net-widening problem is a major obstacle to the success of these alternatives to substitute short-term custody. The tendency to impose community sanctions or electronic monitoring on offenders who would otherwise receive a lighter punishment increases the costs of the criminal justice system. However, at the same time it does not increase its efficiency.*“ KANTOROWICZ-REZNICHENKO, E. *The 'Net-Widening' Problem and its*

sankcí značně **nepřehledný**. Nevykonaný peněžitý trest lze přeměnit v trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací nebo nařídit náhradní trest odnětí svobody. Obdobně lze trest obecně prospěšných prací přeměnit v trest domácího vězení, v peněžitý trest nebo trest odnětí svobody (§ 65 odst. 2 tr. zák.). Konečně trest domácího vězení lze přeměnit v trest odnětí svobody (§ 61 tr. zák.). Alternativa střídá alternativu, speciálně i generálně preventivní působení trestu se vytrácí a soudy jsou zatíženy porozsudkovou agendou.

Nutno upozornit na legislativní nedostatky účinného znění § 69 odst. 2 tr. zák. Ve vztahu k trestu domácího vězení ustanovení odkazuje na podmínky ukládání dle § 60 odst. 1 tr. zák. U trestu obecně prospěšných prací odkaz na § 62 odst. 1 tr. zák. z nejasných důvodů absentuje. Zákonné podmínky uložení trestu obecně prospěšných prací bude třeba respektovat i v tomto případě.¹⁶⁰ Navíc lze zákonodárci vytknout, že nerespektuje zákonnou hierarchii trestů, když jako první variantu k přeměně uvádí přísnější trest domácího vězení.

Podobně jako v případě výměry náhradního trestu odnětí svobody zákon soudu neposkytuje soudci jakákoli vodítka, jak sazbu alternativního trestu vyměřit. Ščerba navrhuje pravidlo, dle kterého by se jedna denní sazba přeměňovala na jeden den domácího vězení nebo na jednu hodinu obecně prospěšných prací.¹⁶¹ Dle mého názoru takové řešení nelze přijmout. Trest domácího vězení lze uložit až na dvě léta (§ 60 odst. 1 tr. zák.) a trest obecně prospěšných prací ve výměře od 50 do 300 hodin (§ 63 odst. 1 tr. zák.). Peněžitý trest s méně jak 50 a více jak 300 denními sazbami by tudíž nešlo přeměnit na trest obecně prospěšných prací, ale pouze na přísnější trest domácího vězení. Pokud má výše jedné denní sazby odpovídat průměrnému dennímu čistému příjmu odsouzeného, přeměna v trest obecně prospěšných prací by se odsouzenému velmi vyplatila - hodina obecně prospěšných prací by odpovídala obvyklým osmi hodinám pracovního dne. Navíc lze vůči tomuto návrhu uplatnit již výše uvedené námitky o formalismu pevných převodních vztahů mezi tresty.

Solutions: The Road to a Cheaper Sanctioning System [online]. [cit. 10. 11. 2018]. Dostupné na: http://www.antonioacasella.eu/nume/Kantorowicz_2013.pdf.

¹⁶⁰ JELÍNEK, 2017b, *op. cit.*, s. 122. MORKOVIN, O. Přeměna peněžitého trestu po novele č. 390/2012 Sb. (Lze přeměnit peněžitý trest na náhradní trest odnětí svobody bezprostředně, aniž by byla nejdříve využita jedna z alternativ podle § 69 odst. 2 TrZ?). *Trestněprávní revue*. 2014 (11-12) . s. 269: „[Ú]myslným vynecháním odkazu na obecné podmínky pro ukládání trestu [zákonodárce] umožnil přeměnu i v případě, kdy je třeba uložit trest obecně prospěšných prací odsouzenému, u nějž tyto obecné podmínky splněny nejsou.“ Takový názor je s ohledem na § 37 odst. 1 tr. zák. třeba odmítnout.

¹⁶¹ ŠČERBA, 2014, *op. cit.*, s. 276.

Možnost odvrátit nařízení náhradního trestu výkonem obecně prospěšných prací se napříč německými spolkovými zeměmi liší (Art. 293 EGStGB). Jedné denní sazbě peněžitého trestu odpovídá zpravidla šest hodin obecně prospěšných prací.¹⁶² Za účinné úpravy by takový převodní vztah v České republice nebylo možné přijmout.¹⁶³ V Rakousku lze den náhradního trestu odnětí svobody odvrátit čtyřmi hodinami obecně prospěšných prací (§ 3a odst. 1 öStVG). V Nizozemsku zákon přeměnu peněžitého trestu v jiný alternativní trest neumožňuje. Pokud zde ale odsouzený peněžitý trest nezplatí dobrovolně, státní zastupitelství („*Openbaar Ministerie*“) jej upomínkuje a trest postupně navyšuje - nejprve o 15 €, následně o jednu pětinu celkové výše, nejméně však o 30 € (Art. 24b s. 1 a 2 WvSr).

Vzhledem k uvedeným výhradám se domnívám, že **současný systém přeměn** nevykonaného peněžitého trestu v alternativní tresty **by měl být zrušen**. S tím počítá i navrhovaná novela trestního zákoníku a trestního řádu.

Nad rámec úvah o peněžitém trestu lze připravované legislativě vytknout nekonzistentnost, s jakou přistupuje k nastavování pevných přepočtů mezi jednotlivými druhy trestů. Na jeden den odnětí svobody účinná úprava převádí každý i jen započatý jeden den nevykonaného trestu domácího vězení (§ 61 tr. zák.). Dle navrhovaného znění § 65 odst. 2 tr. zák. má každá i jen započatá hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací odpovídat jednomu dni odnětí svobody.¹⁶⁴ Jak uvedeno výše, navrhuje se, aby jedna denní sazba peněžitého trestu odpovídala dvěma dnům odnětí svobody. Lze z jednoho dne odnětí svobody činit základní jednotku systému trestů? Dle mého názoru je v rozporu s principem individualizace trestu, aby právní úprava *a priori* přepočítávala 30 hodin nevykonaných obecně prospěšných prací, 15 nezaplacených denních sazeb peněžitého trestu a 30 dní nevykonaného domácího vězení na měsíc trestu odnětí svobody.

¹⁶² MEIER, 2015a, *op. cit.*, s. 81. Přeměna v trest domácího vězení není v Německu možná.

¹⁶³ Vzhledem k maximálním 300 hodinám trestu obecně prospěšných prací by šlo přeměňovat pouze peněžité tresty s méně jak 50 denními sazbami, což odporuje minimální 50 hodinové hranici trestu obecně prospěšných prací (§ 63 odst. 1 tr. zák.).

¹⁶⁴ Návrhem se má zrušit možnost přeměny v jiné alternativní tresty. V Rakousku odpovídají jednomu dni trestu odnětí svobody nevykonané čtyři hodiny obecně prospěšných prací (§ 3a odst. 1 věta druhá Strafvollzugsgesetz BGBl. I Nr. 26/2016).

2.3.3. Výkon dle trestního zákoníku

Ačkoli výkon peněžitého trestu představuje jeden proces, jeho úpravu nalezneme v právním řádu na dvou místech – jednak v § 69 odst. 2 a 3 tr. zák., jednak v § 341 *sq.* tr. řádu. Na tomto místě se zaměřím na hmotněprávní úpravu, kterou ovšem nelze vykládat izolovaně bez přihlídnutí k procesnímu předpisu.

Dle ustanovení § 69 odst. 2 tr. zák. může soud peněžitý trest, není-li ve stanovené lhůtě vykonán, přeměnit v trest domácího vězení a trest obecně prospěšných prací. Samotné přeměně **obligatorně předchází vymáhání** peněžitého trestu dle § 343 odst. 1 tr. řádu.¹⁶⁵ K **nařízení výkonu náhradního trestu** dochází až **subsidiárně**, pokud pachatel v době od přeměny v alternativní trest:

- a) nevede řádný život,
- b) vyhýbá se nástupu jeho výkonu,
- c) bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky jeho výkonu,
- d) jinak maří jeho výkon **nebo**
- e) zaviněně tento trest ve stanovené době nevykonává (§ 69 odst. 3 tr. zák.).

Nevede-li k nápravě odsouzeného ani přeměněný trest, dojde k nařízení náhradní trest odnětí svobody. Postup přeměny alternativních trestů dle § 61 a § 65 odst. 2 tr. zák. je vyloučen. Náhradní trest odnětí svobody nastupuje v celé výměře i v případě, že odsouzený již část přeměněného trestu vykonal. Byl-li peněžitý trest uložen spolu s podmíněným odsouzením k trestu odnětí svobody (příp. s dohledem), může soud nařídit náhradní trest odnětí svobody i bez současného rozhodnutí o výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody dle § 83 odst. 1 tr. zák.¹⁶⁶

Objevily se názory, že postup soudu podle § 69 odst. 2 tr. zák. je obligatorní, tedy že náhradní trest nelze nařídit bezprostředně, ale až po přeměně v některý z alternativních trestů.¹⁶⁷ Převažující doktrína pokládá postup přeměny peněžitého trestu na další alternativní trest za fakultativní,¹⁶⁸ což ostatně vyplývá z pouhého jazykového výkladu ustanovení § 69 odst. 2 tr. zák. (formulace „*může jej soud přeměnit*“) a § 344 odst. 3 tr. řádu. Vzhledem k obecným

¹⁶⁵ Viz podkapitolu 3.5.1.

¹⁶⁶ PÚRY, 2012b, *op. cit.*, s. 902.

¹⁶⁷ VICHEREK, R. Přeměna peněžitého trestu. *Trestněprávní revue*. 2017 (1). s. 7. MORKOVIN, 2014, *op. cit.*, s. 267.

¹⁶⁸ DRAŠTÍK, A. In: DRAŠTÍK, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2015., s. 553. a JELÍNEK, 2017b, *op. cit.*, s. 122.

podmínkám pro uložení trestu obecně prospěšných prací a domácího vězení lze dovést, že přeměna nepřichází v úvahu u peněžitých trestů uložených za zločin.

Zatímco dle § 69 odst. 3 tr. zák. se peněžitý trest v náhradní trest „přeměňuje“, dle § 343 odst. 3 tr. řádu se náhradní trest „nařizuje“. Myslím si, že by bylo vhodné obě ustanovení terminologicky sjednotit dle procesního předpisu.

Úpravu v trestním zákoníku nutno číst ve spojení s § 344 odst. 3 tr. řádu, který stanoví další tři kumulativní podmínky nařízení náhradního trestu odnětí svobody.¹⁶⁹ Návrh novely zamýšlí toto ustanovení integrovat do trestního zákoníku. Po zrušení možnosti přeměny nevykonaného trestu v některý z alternativních trestů má k přeměně peněžitého trestu nebo jeho zbytku v nepodmíněný trest odnětí svobody dojít, pokud pachatel nezaplatí peněžitý trest:

- a) na výzvu soudu **nebo**
- b) po uplynutí doby, na kterou byl výkon trestu odložen anebo na kterou byly povoleny splátky, a pokud by
- c) vymáhání peněžitého trestu by mohlo být zmařeno, **nebo** jestliže
- d) je z majetkových poměrů pachatele či jiných okolností zřejmé, že by vymáhání peněžitého trestu bylo bezvýsledné (navrhované znění § 69 odst. 2 tr. zák.).

Zároveň soud rozhodne dle § 56 odst. 1 tr. zák., zda se nepodmíněný trest odnětí svobody se vykonává ve věznici s ostrahou nebo se zvýšenou ostrahou. Navrhované legislativě nutno přiznat, že by stávající úpravu výkonu peněžitého trestu učinila přehlednější a odstranila by dílčí rozpory mezi hmotněprávní a procesní úpravou.¹⁷⁰

2.4. Zahlazení odsouzení

Ve srovnání s podmínkami zahlazení trestu obecně prospěšných prací působí úprava zahlazení peněžitého trestu poněkud nekonceptně. U trestu obecně prospěšných prací, který lze uložit pouze za přečin (§ 62 odst. 1 tr. zák.), dochází k zahlazení ze zákona v okamžiku, kdy je trest vykonán nebo kdy bylo od jeho výkonu pravomocně upuštěno (§ 65 odst. 4 tr. zák.). Výkonem nebo upuštěním od peněžitého trestu nastává nicméně **fikce zahlazení** pouze za **přečiny spáchané z nedbalosti** (§ 69 odst. 4 tr. zák.). Odsouzení k peněžitému trestu za **úmyslný trestný čin** soud zahladí, vedl-li odsouzený po výkonu nebo prominutí trestu anebo po promlčení jeho výkonu řádný život nepřetržitě po dobu **nejméně jednoho roku** [§ 105 odst. 1 písm. e) tr. zák., § 363 *sq.* tr. řádu]. Mezi zahlazením peněžitého trestu a trestu obecně

¹⁶⁹ Viz kapitolu 3.5.

¹⁷⁰ Viz podkapitolu 3.5.4.

prospěšných prací za úmyslné přečiny tak vznikají nedůvodné rozdíly. **Návrh** novely tuto skutečnost reflektuje a nově by měla fikce zahlazení nastávat výkonem peněžitého trestu (resp. pravomocným upuštěním od výkonu trestu nebo jeho zbytku) **za jakýkoliv trestný čin**.¹⁷¹

Variantním řešením by bylo určení hranice počtu denních sazeb, do které by byly peněžité tresty zahlazovány *ex lege*.¹⁷² Například v Německu se peněžité tresty do výše 90 denních sazeb do rejstříku trestů nezaznamenávají.¹⁷³ Z důvodu zachování konzistentnosti právní úpravy se kloním k řešení, se kterým přichází návrh novely.

¹⁷¹ Návrh zřejmě vychází z předpokladu, že za zločiny se peněžítý trest uloží vedle trestu odnětí svobody a uplatní se tak ustanovení § 105 odst. 5 tr. zák. Za vhodnější bych přesto formulaci, že se zahlazuje odsouzení za peněžítý trest uložený za **přečin**. Zároveň se navrhuje zrušení § 35 odst. 4 zák. mládeže.

¹⁷² HOMOLA, 2017b, *op. cit.*, s. 36. Srov. fikci neodsouzení u právnických osob v kapitole 4.1.

¹⁷³ § 32 odst. 1 bod 5 Bundeszentralregistergesetz, BGBl. I S. 243.

3. Procesní rovina

Procesní úpravu peněžitého trestu nalezneme především v § 314e, § 341-344b tr. řádu. Blíže upravuje výkon peněžitého trestu § 75-76a kanc. řádu. Při správě placení peněžitého trestu se postupuje podle zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád (§ 343 odst. 3 tr. řádu). V souvislosti se zavedením nového zajišťovacího institutu dle § 344a tr. řádu se k peněžitému trestu vztahuje i zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení. Problematiky se dále dotýká § 47 odst. 2 písm. b) a § 261-277 zák. m. j. s. a zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení. Osvobození dlužníka od placení pohledávek při povolení oddlužení v rámci insolvenčního řízení nemá na výkon peněžitého trestu uloženého za úmyslný trestný čin žádný vliv (§ 416 odst. 1 ins. zák.).

3.1. Postup státního zástupce

K efektivnímu ukládání peněžitého trestu v každé vhodné věci významně přispívá činnost státního zástupce.¹⁷⁴ V přípravném řízení je při výkonu dozoru státní zástupce oprávněn dávat policejnímu orgánu závazné pokyny k **opatřování podkladů a důkazů** pro uložení peněžitého trestu [§ 174 odst. 2 písm. a) tr. řádu]. K tomuto účelu přitom nestačí pouhé zajištění části majetku obviněného dle § 344a tr. řádu.¹⁷⁵ **Návrh na uložení peněžitého trestu** lze učinit již v obžalobě nebo návrhu na potrestání, resp. v přípisu, kterým se návrh soudu předkládá.¹⁷⁶ Při přípravě na hlavní líčení uvede státní zástupce do záznamu své stanovisko k návrhu peněžitého trestu a případně zdůvodní absenci takového návrhu.¹⁷⁷ V **závěrečné řeči** může státní zástupce navrhnout uložení a konkrétní výměru peněžitého trestu.¹⁷⁸ Konečně může státní zástupce **napadnout výrok o trestu** v rozsudku nebo trestním příkazu, kterým soud nevyhověl návrhu na uložení peněžitého trestu [§ 246 odst. 1 písm. a) a § 314g odst. 1 tr.

¹⁷⁴ Stanovisko Nejvyššího soudu z 12. 2. 2014, sp. zn. Ts 43/2012, č. 9/2014 Sb. rozh. tr.

¹⁷⁵ Srov. usnesení Nejvyššího soudu z 23. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 383/2016, č. 12/2018 Sb. rozh. tr.

¹⁷⁶ Trestní řád obsahuje pouze taxativní výčet minimálních náležitostí obžaloby a návrhu na potrestání (§ 176 a § 179d tr. řádu). Státní zástupce zpravidla navrhne i konkrétní výši peněžitého trestu a délku náhradního trestu odnětí svobody. HOMOLA, 2017a, *op. cit.*, s. 21 a 38.

¹⁷⁷ U řady státních zastupitelství stanovili tuto povinnost vedoucí státní zástupci opatřením. HOMOLA, 2017a, *op. cit.*, s. 22.

¹⁷⁸ Čl. 93 odst. 3 pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 8/2009.

řádu].¹⁷⁹ Podání dovolání z důvodu neuložení peněžitého trestu s ohledem na taxativní výčet dovolacích důvodů v § 265b tr. řádu nepřichází v úvahu.

Úvahy státního zástupce o peněžitém trestu se mohou promítnout i v rámci sjednávání dohody o vině a trestu. V případě sjednání peněžitého trestu musí dle § 175a odst. 6 písm. f) tr. řádu dohoda o vině a trestu obsahovat i jeho výměru a délku náhradního trestu.

3.2. Zjišťování osobních a majetkových poměrů pachatele

Náležitě zjištění osobních a majetkových poměrů pachatele je zásadní pro závěr o dobytosti peněžitého trestu a pro výměru výše denní sazby.¹⁸⁰ Nejvyšší soud nabádá policejní orgány a státní zástupce, aby zjišťovaly poměry pachatele již v **přípravném řízení**, pokud přichází reálně v úvahu, že soud uloží trest postihující majetek pachatele.¹⁸¹ Zjišťování se provádí v **nezbytném rozsahu přiměřeně** povaze a závažnosti trestného činu [§ 2 odst. 5 a § 89 odst. 1 písm. d) tr. řádu]. Metodika Nejvyššího státního zastupitelství rozlišuje následující formy zjišťování majetkových poměrů pachatele:

a) **kvalifikovaný výslech**, tj.

aa) podané **vysvětlení** sepsané do **úředního záznamu** dle § 158 odst. 6 tr. řádu¹⁸² nebo

ab) **výpověď** sepsaná do **protokolu o výslechu** dle § 95 tr. řádu,¹⁸³ a dále

b) **prohlášení o majetku** dle § 7a tr. řádu¹⁸⁴ a

c) rozsáhlejší **finanční šetření**.¹⁸⁵

První dva způsoby poskytují **základní** zjištění majetkových poměrů a užijí se při odhalování méně závažné trestné činnosti, ve které se vede zkrácené přípravné řízení nebo standardní přípravné řízení v samosoudcovské věci. Finanční šetření lze vymezit jako „*vyhledávání, dokumentaci a zajištění majetku pro účely trestního řízení a vyhotovení majetkového*

¹⁷⁹ Na některých státních zastupitelstvích uložili vedoucí státní zástupci opatřením povinnost zvlášť odůvodňovat nepodání opravného prostředku, pokud soud nevyhověl návrhu na uložení peněžitého trestu. HOMOLA, 2017a, *op. cit.*, s. 24-25.

¹⁸⁰ Viz kapitoly 2.1 a 2.2.

¹⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu z 23. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 383/2016, č. 12/2018 Sb. rozh. tr.

¹⁸² Úřední záznam může být použit jako důkaz před soudem za podmínek § 211 odst. 6 tr. řádu.

¹⁸³ Srov. § 207 odst. 2 tr. řádu.

¹⁸⁴ Viz podkapitolu 3.2.2.

¹⁸⁵ HOMOLA, 2017a, *op. cit.*, s. 12-13.

profilu osoby“.¹⁸⁶ Jeho výsledkem je výrazně **podrobnější**, ideálně úplné, zjištění majetkových poměrů a orgány činné v trestním řízení k němu zpravidla přistoupí ve skutkově složitějších a závažnějších věcech.

Zjištění získaná o majetkových poměrech přímo od pachatele nutno **objektivizovat** a konfrontovat je s dalšími důkazy (§ 2 odst. 5 a 6 tr. řádu). Menší možnost ověření majetkových poměrů je nutně spojena se zkráceným přípravným řízením (§ 179a sq. tr. řádu). U pachatelů v zaměstnaneckém poměru si může orgán činný v trestním řízení za účelem zjištění průměrného čistého měsíčního výdělku vyžádat dle § 356 odst. 3 zák. práce **zprávu od zaměstnavatele**. Poměry pachatele lze dále zjistit zejména z katastru nemovitostí, registru silničních vozidel a ostatních **veřejných rejstříků a seznamů**,¹⁸⁷ zprávy od České správy sociálního zabezpečení a krajské pobočky Úřadu práce, případně i šetření v místě bydliště.¹⁸⁸ Orgánům činným v trestním řízení je umožněn dálkový přístup k údajům v evidenci svěřenských fondů, evidenci skutečných majitelů a **centrální evidenci účtů**.¹⁸⁹

Metodika Nejvyššího státního zastupitelství vychází „z premisy, že uložení peněžitého trestu **musí být soudu ,nachystáno‘ v podobě dostatečně zjištěných majetkových poměrů obviněného**“.¹⁹⁰ Ostatně Ústavní soud zdůrazňuje odpovědnost státního zastupitelství „za to, aby soudu předložená trestní věc byla podložena procesně použitelnými důkazy potřebnými k rozhodnutí o vině a trestu v souladu s podanou obžalobou“.¹⁹¹ Těžiště dokazování ale spočívá v **řízení před soudem**, v jehož průběhu může státní zástupce, obhájce nebo obviněný navrhnout provedení dalších důkazů (§ 180 odst. 3 tr. řádu). O opatření dalších důkazů může požádat předseda senátu policejní orgán (§ 183 odst. 1 tr. řádu). Zjištění **aktuálních** osobních a majetkových **poměrů** vyplývá z takto provedeného dokazování se zohledněním případné změny poměrů od skončení přípravného řízení.

¹⁸⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb. s odkazem na závazný pokyn policejního prezidenta č. 174/2011 k provádění finančního šetření v trestním řízení.

¹⁸⁷ Půjde například o lustraci v **Centrální evidenci exekucí** dle § 125 ex. řádu, **insolvenčním rejstříku** dle § 419 ins. zák. a dále v **rejstříku obchodním**, spolkovém, nadačním, rejstříku ústavů, rejstříku společenství vlastníků jednotek a rejstříku obecně prospěšných společností dle zák. č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů.

¹⁸⁸ JELÍNEK, 2015, *op. cit.*, s. 350.

¹⁸⁹ § 65e odst. 3 písm. b) a § 118g odst. 3 písm. b) zák. č. 304/2013 Sb. a § 6 odst. 1 písm. a) zák. č. 300/2016 Sb., o centrální evidenci účtů.

¹⁹⁰ HOMOLA, 2017a, *op. cit.*, s. 23.

¹⁹¹ Bod 13. nálezu Ústavního soudu z 14. 5. 2008, sp. zn. II. ÚS 2014/07, N 86/49 Sb. n. a u.

Důslednější zjišťování osobních a majetkových poměrů pachatele sleduje návrh novely trestního zákoníku a trestního řádu. Dle § 89 odst. 9 tr. řádu by se měly v trestním řízení v nezbytném rozsahu dokazovat nejen podstatné okolnosti k posouzení osobních, ale i rodinných, majetkových a jiných poměrů pachatele. Připravovaná legislativa tímto zamýšlí odstranit rozpor mezi hmotněprávní (§ 39 odst. 1 a § 68 odst. 3 tr. zák.) a procesní úpravou. Dále se navrhuje nová úprava (podrobného) dotazování se obviněného na jeho poměry, ke kterému by mělo dojít v rámci výslechu, nikoli jako doposud před prvním výslechem, tedy až po objasnění podstaty sděleného obvinění a poučení o jeho právech včetně práva nevypovídat.¹⁹² Z navrhované úpravy ani důvodové zprávy nevyplývá, v jakém ohledu by měl být výslech podrobnější a jak by měly orgány činné v trestním řízení změnit svou praxi zjišťování poměrů obviněného.

3.2.1. Prolomení bankovního tajemství a daňové mlčenlivosti

Centrální evidence účtů spravovaná Českou národní bankou umožňuje orgánům činným v trestním řízení rychle zjistit „základní“ údaje o existenci účtu a identifikaci úvěrové instituce jejího klienta.¹⁹³ Další údaje, které jsou **předmětem bankovního tajemství** (typicky stav účtu) a údaje z evidence investičních nástrojů a zaknihovaných cenných papírů může za účelem zjištění majetkových poměrů obviněného požadovat státní zástupce, resp. předseda senátu (§ 8 odst. 2 tr. řádu).¹⁹⁴ V praxi banky tyto údaje neposkytují dříve než měsíc po dožádání a ve vztahu k méně závažné kriminalitě se tak jedná o postup spíše výjimečný.¹⁹⁵

Pro účely uložení ochranného opatření zabránění části majetku může u taxativně vyjmenovaných trestných činů státní zástupce, resp. předseda senátu, žádat od správce daně informace z rozhodnutí o stanovení daně z příjmu.¹⁹⁶ Může jít o rozhodnutí vydané na základě podaného daňového tvrzení (příznání) nebo stanovené z moci úřední, zpravidla na základě provedené daňové kontroly.¹⁹⁷ K vyžádání údajů získaných při správě daní pro jiné účely (teoreticky i k posouzení majetkových poměrů obviněného) odkazuje trestní řád na zvláštní

¹⁹² Srov. navrhované znění § 91 odst. 1 a § 92 odst. 2 tr. řádu.

¹⁹³ Údaje zasílá ČNB datovou schránkou do 24 hodin od podání žádosti. § 4, 6 a 8 zák. č. 300/2016 Sb.

¹⁹⁴ Srov. znění § 8 odst. 2 před novelou provedenou zák. č. 55/2017 Sb., § 38 odst. 3 písm. b) zák. č. 21/1992 Sb., o bankách a § 91 *sq.* zák. č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu.

¹⁹⁵ HOMOLA, 2017a, *op. cit.*, s. 14.

¹⁹⁶ Viz § 102a tr. zák. a § 147 daň. řádu. Průlom daňové mlčenlivosti se týká pouze informací obsažených v rozhodnutí o stanovení daně z příjmu fyzických/právnických osob, nikoli všech informací ve spisu.

¹⁹⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb.

zákon, kterým je daňový řád. Dle § 53 odst. 2 daň. řádu nejde o porušení daňové mlčenlivosti, poskytne-li správce daně informace získané při správě daní pro účely trestního řízení na žádost státního zástupce nebo soudu **v souvislosti s objasněním** okolností nasvědčujících tomu, že byl spáchán některý z uvedených trestných činů.¹⁹⁸ Z uvedeného vyplývá, že **za účelem zjištění majetkových poměrů pachatele účinná úprava umožňuje prolomení bankovního tajemství, nikoli však daňové mlčenlivost**. Obdobnou úpravu nalezneme i v Německu.¹⁹⁹

Drápal navrhuje, aby soudy měly „jednoduchou možnost ověřit příjmy pachatele z jejich daňového přiznání“.²⁰⁰ Zvláště u výdělečně činných osob mimo pracovní poměr, u kterých nelze vyžádat zprávu od zaměstnavatele, by mohly informace získané při správě daní k zjištění majetkových poměrů napomoci. Účinná úprava nebrání obviněnému v dobrovolném předložení svého posledního daňového přiznání k prokázání příjmů.²⁰¹ Nutno podotknout, že údaje o výši tvrzené (resp. rozhodnutím stanovené) daně z příjmu neposkytuje vyčerpávající přehled o veškerých zákonných příjmech obviněného za zdaňovací období. O některých příjmech se správce daně vůbec nemusí dozvědět – část příjmů buď není předmětem daně, nebo je od daně osvobozena.²⁰² Z toho důvodu zastávám názor, že prolomení daňové mlčenlivost, jakožto esenciální zásady daňového řízení (§ 9 odst. 1 daň. řádu), za účelem zjištění majetkových poměrů obviněného by nebylo proporcionální.

Předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce může z důvodu zjištění majetkových poměrů obviněného nařídít nejdéle na šest měsíců **sledování bankovního účtu** nebo účtu u osoby oprávněné k evidenci investičních nástrojů nebo zaknihovaných cenných papírů (§ 8 odst. 3 tr. řádu). Vzhledem k výraznému zásahu do práv obviněného a nutnému rozhodování soudu půjde podobně jako u prolomení bankovního tajemství o nástroj sloužící k určení majetkových poměrů především v případech závažné trestné činnosti.

¹⁹⁸ Dále srov. § 71a zák. č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky a § 40 zák. č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů.

¹⁹⁹ STRENG, 2012, *op. cit.*, s. 71. HÄGER, 2003, *op. cit.*, s. 230-231.

²⁰⁰ DRÁPAL, 2017, *op. cit.*, s. 40.

²⁰¹ PÚRY, 2012b, *op. cit.*, s. 894 a 1519.

²⁰² Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb.

3.2.2. Prohlášení o majetku

Z důvodu zjištění povahy, rozsahu nebo umístění věcí pro účely jejich zajištění,²⁰³ zjištění majetkových poměrů obviněného a realizace zásady přiměřenosti při zajištění výkonu peněžitého trestu²⁰⁴ byla zákonem č. 55/2017 Sb. zavedena k 18. březnu 2017 do trestního řádu možnost učinit **prohlášení o majetku**. Na rozdíl od předchozí úpravy v zákoně č. 279/2003 Sb. se upřednostňuje **písemná forma** prohlášení s tím, že dotčenou osobu lze předvolat k podání ústní výpovědi v případě její nečinnosti nebo při pochybnostech o pravdivosti a úplnosti písemného prohlášení (§ 7a odst. 4 tr. řádu).

Okruh osob povinných k učinění prohlášení se neomezuje na osobu, jejíž majetek je zjišťován, ale zahrnuje i osobu jí blízkou.²⁰⁵ Výzva k prohlášení o majetku je aktem *sui generis* a může ji učinit předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán (§ 7a odst. 1 tr. řádu).²⁰⁶ S ohledem na zásadu *nemo tenetur se ipsum accusare*²⁰⁷ a možnost trestního postihu dle § 227 tr. zák. za porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku se vyzvané osobě přiznává právo **odepřít** učinění prohlášení, o čemž musí být náležitě poučena.²⁰⁸

Trestní řád stanoví v § 7a odst. 2 demonstrativně rozsah zjišťovaných skutečností, které se týkají:

- a) plátce a výše **příjmu** obviněného,
- b) **úctů** obviněného, včetně jejich stavu a identifikace,
- c) důvodů, výše a splatnosti **pohledávek** za dlužníky obviněného,
- d) věcí ve (spolu)vlastnictví obviněného,
- e) svěrenských fondů, u kterých je obviněný zakladatelem nebo obmysleným.

Pokud mají orgány činné v trestním řízení důvodně za to, že došlo ke změně majetkových poměrů obviněné, mohou povinné osoby vyzvat k učinění nového prohlášení o majetku (§ 7a odst. 3 tr. řádu).

²⁰³ Srov. § 77b *sq.* tr. řádu.

²⁰⁴ Viz kapitolu 3.4. PROVAZNÍK, J. In: DRAŠTÍK, A. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2017a. s. 38.

²⁰⁵ Trestní řád osobu blízkou na rozdíl od § 125 tr. zák. a § 22 odst. 1 obč. zák. nevymezuje. Blíže RŮŽIČKA, M. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád (EVK)*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1249.

²⁰⁶ K náležitostem výzvy HOMOLA, 2017a, *op. cit.*, s. 15. PROVAZNÍK, 2017a., *op. cit.*, s. 41.

²⁰⁷ Nikdo nemusí žalovat, usvědčovat sám sebe. SKŘEJPEK, M. In: HENDRYCH, 2009, *op. cit.*

²⁰⁸ Ustanovení § 92 odst. 1, § 100 a § 158 odst. 8 tr. řádu se užívají obdobně (§ 7a odst. 1 věta druhá tr. řádu).

3.3. Peněžitý trest uložený trestním příkazem

Dlouhodobě je kolem 70 % samosoudcovské agendy okresních soudů vyřizováno trestním příkazem, tedy „zvláštním“ způsobem vyřízení věci.²⁰⁹ Peněžitý trest lze trestním příkazem uložit za podmínky, že **náhradní trest odnětí svobody** nepřesahuje ani s uloženým podmíněným trestem odnětím svobody **jeden rok** (§ 314e odst. 5 tr. řádu). Uložit nelze peněžitě opatření mladistvému [§ 314e odst. 6 písm. a) tr. řádu]. Podrobněji není uložení peněžitého trestu trestním příkazem upraveno.

Neomezená možnost uložení peněžitého trestu trestním příkazem koliduje s úpravou ostatních trestních sankcí, které lze uložit pouze v limitované výměře (srov. § 314e odst. 2 tr. řádu).²¹⁰ Teoreticky stávající úprava umožňuje, aby samosoudce uložil peněžitý trest fyzické osobě v nejvyšší možné výměře 36,5 milionu Kč; právnické osobě pak ve výši 1,46 miliardy Kč. Návrh nového trestního řádu by stávající úpravu neměl měnit.²¹¹ Stávající úpravy se nedotýká ani návrh novely.²¹²

V Německu je řízení o trestním příkazu („*Strafbefehlsverfahren*“) upraveno v § 407 *sq.* StPO. Výše uloženého peněžitého trestu není stejně jako u nás nikterak limitována (§ 407 odst. 2 StPO). Náhradní trest odnětí svobody lze uložit na standardních 360 dní. Rovněž rakouský zákonodárce výši peněžitého trestu ani délku náhradního trestu odnětí svobody v příkazním řízení neomezuje („*Mandatsverfahren*“, § 491 öStPO).

Trestní příkaz **omezuje základní zásady trestního řízení**, především zásadu obžalovací, zásadu bezprostřednosti a ústnosti a zásadu veřejnosti.²¹³ Soudce rozhoduje „od stolu“, pouze na základě skutkového stavu zjištěného v předsoudním stadiu řízení, a to i po zkráceném přípravném řízení (§ 314e odst. 1 tr. řádu). Z těchto důvodů Doporučení Rady Evropy

²⁰⁹ Tabulka č. 12 (S_AS_12 Trestní příkazy, podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu - OS) a tabulka č. 32 (S_AS_32 Přehled o členění nápadu agendy T u okresních soudů). [online]. [cit. 24. 10. 2018]. Dostupné na: <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>>.

²¹⁰ JELÍNEK, J. Trestní příkaz jako forma odklonu v trestním řízení. In: JELÍNEK, J. a kol. *Alternativní řešení trestních věcí*. Praha: Leges, 2016. s. 15.

²¹¹ Srov. § y18. Rekodifikace trestního práva procesního. *Justice.cz*. [online]. [cit. 26. 03. 2018]. Dostupné na: <<https://tpp.justice.cz/>>.

²¹² Pouze v souvislosti se zrušením náhradního trestu odnětí svobody přesouvá úpravu z § 314e odst. 5 tr. řádu do § 69 odst. 2 věta druhá tr. zák.

²¹³ JELÍNEK, J. Trestní příkaz včera, dnes a zítra. *Kriminalistika*. 2015 (2). s. 86.

č. R (87) 18 o zjednodušení trestního řízení vylučuje, aby trestním příkazem byl ukládán trest odnětí svobody.²¹⁴ Peněžité trest se proto nabízí jako vhodná sankce.

Vyvstává otázka, zda je v možnostech soudu vyměřit dobytý a spravedlivý peněžité trest (tedy vyhovující požadavkům § 68 odst. 3 a odst. 6 tr. zák.) i na základě zjištění ve zkráceném přípravném řízení. Požadavek procesní ekonomie **znemožňuje důsledné zjištění osobní a majetkových poměrů** pachatele.²¹⁵ Inspirativní by v tomto směru mohla být **německá úprava**, která umožňuje podání **odporu pouze proti výroku o výši denní sazby** (§ 411 odst. 1 věta třetí StPO). Výrok o počtu denních sazeb nabývá právní moci a nařízené hlavním líčením směřuje pouze ke zjištění poměrů pachatele. Za souhlasu obviněného, obhájce a státního zástupce nemusí soud hlavní líčení nařizovat a v souladu se zákazem *reformationis in peius*²¹⁶ rozhodnout o výši denní sazby usnesením, proti kterému je přípustná stížnost.

S ohledem na výše uvedené považuji za **vhodné limitovat možnost uložení peněžitého trestu trestním příkazem**. Omezuje-li zákonodárce možnost uložení náhradního trestu odnětí svobody trestním příkazem oproti obecné úpravě na čtvrtinu, bylo by vhodné snížit na čtvrtinu, tedy na 180, i počet denních sazeb peněžitého trestu.²¹⁷ Budeme-li vycházet z nejdéle ročního náhradního trestu odnětí,²¹⁸ trestním příkazem by bylo možné ukládat maximálně 3 měsíční náhradní trest odnětí svobody. Výše denní sazby by mohla být po vzoru Německa samostatně napadnutelná odporem s tím, že na následné řízení by se uplatnila zásada zákazu *reformationis in peius*.

²¹⁴ Recommendation No. R (87) 18 of the Committee of Ministers to member states concerning the simplification of criminal justice adopted on 17 September 1987 v bodě II. c) 3. uvádí: „*The sanctions available by way of the penal order procedure should be **limited to pecuniary sanctions** [...], to the **exclusion of any prison sentence**.“ [online]. [cit. 22. 11. 2018]. Dostupné na: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804e19f8>.*

²¹⁵ „Ein ‚Opfer‘ dieser Ökonomisierung des Verfahrens ist das Wissen über die Einkommenssituation des Verurteilten.“ WILDE, F. Die Geldstrafe – ein unsoziales Rechtsinstitut? *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*. 2015 (4). s. 351.

²¹⁶ Princip zákazu změny k horšímu. ŠÁMAL, P. In: HENDRYCH, 2009, *op. cit.* Dle účinné úpravy se v hlavním líčení konaném po podání odporu zásada zákazu *reformationis in peius* neuplatní (§ 314g odst. 2 tr. řádu).

²¹⁷ JELÍNEK, 2015, *op. cit.*, s. 133.

²¹⁸ Viz podkapitolu 2.3.1.

3.4. Zajištění výkonu

K 1. červnu 2015 byl novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 86/2015 Sb. zaveden institut zajištění výkonu peněžitého trestu.²¹⁹ Část majetku se **po zahájení trestního stíhání** vyjímá z dispozice obviněného, který se jej nemůže v průběhu trestního řízení účelově zbavit (zašantročit jej, převést, spotřebovat, zničit, poškodit atd.).²²⁰ Přitom není třeba prokázat, že se obviněný svého majetku skutečně zbavuje – jedinou zjišťovanou skutečností pro aplikaci § 344a tr. řádu je **předpoklad uložení peněžitého trestu**.²²¹ Účelem tohoto institutu je zajistit nevyhnutelnost případně uloženého peněžitého trestu, posílit efekt **neodvratitelnosti trestu**.²²²

Zajištění výkonu peněžitého trestu z hlediska jeho účelu je nutné odlišit od zajištění nároku poškozeného dle § 47 tr. řádu a zajištění věcí důležitých pro trestní řízení dle § 77b sq. tr. řádu.²²³ Ačkoli zajištěním dochází k zásahu do majetkové sféry obviněného, nejde o porušení jeho Listinou garantovaného vlastnického práva, pokud orgány činné v trestním řízení respektují **zásadu přiměřenosti** a nepostupují svévolně. Diskreční pravomoc soudu a v přípravném řízení státního zástupce zajistit určenou část majetku obviněného omezuje pouze srovnatelnost „*výše zajištěných prostředků s reálně (konkrétně) odhadnutou výší trestu*“.²²⁴

Rozhodnutí o zajištění výkonu peněžitého trestu má formu usnesení, které lze napadnout stížností bez odkladného účinku (§ 344a odst. 2 tr. řádu).²²⁵ Kromě obecných náležitostí usnesení dle § 134 tr. řádu nutno ve výroku přesně **určit zajišťovanou část majetku** obviněného. Vzhledem ke skutečnosti, že soud nebo státní zástupce rozhoduje o zajištění majetku zpravidla na začátku trestního stíhání, tedy bez úplné znalosti skutkových okolností případu, nutno klást při (ústavněprávním) přezkumu menší nároky než při přezkumu meritorních rozhodnutí.²²⁶ Další náležitosti usnesení včetně poučení obviněného se řídí ustanovením § 47 odst. 4 tr. řádu. Výkon rozhodnutí (včetně vyloučení věcí) a postup při správě zajištěného

²¹⁹ V Německu nalezneme obdobnou úpravu v § 132 odst. 1 bod 1 StPO.

²²⁰ Srov. bod 8 usnesení Ústavního soudu z 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 855/17.

²²¹ Srov. bod 3 a 8 usnesení Ústavního soudu z 21. 2. 2017, sp. zn. III. ÚS 3742/16.

²²² Srov. bod 15 usnesení Ústavního soudu z 27. 6. 2017, sp. zn. II. ÚS 948/17.

²²³ Ustanovení § 47 odst. 4 až 6 a § 47 odst. 8 tr. řádu se ale užijí obdobně (§ 344a odst. 3 tr. řádu).

²²⁴ Bod 9 usnesení Ústavního soudu z 21. 2. 2017, sp. zn. III. ÚS 3742/16.

²²⁵ § 119 odst. 1 a § 141 odst. 4 tr. řádu.

²²⁶ Srov. bod 13 usnesení Ústavního soudu z 28. 11. 2017, sp. zn. III. ÚS 2614/17.

majetku upravuje zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení.²²⁷

Pomine-li důvod zajištění části majetku obviněného, soud a v přípravném řízení státní zástupce zajištění **zruší** nebo **omezí** (§ 344b odst. 1 tr. řádu). Obviněnému se přiznává právo kdykoli, resp. ve 30 denních intervalech od právní moci posledního zamítavého usnesení, žádat o zrušení nebo omezení zajištění (§ 344b odst. 3 tr. řádu). Rovněž může obviněný z důležitých důvodů žádat o **povolení dispozice** se zajištěným majetkem (např. provedení platby zaměstnancům, § 344b odst. 2 tr. řádu).²²⁸ Proti usnesením dle § 344b tr. řádu je přípustná stížnost, které se v případě povolení provedení úkonu, zrušení nebo omezení zajištění přiznává odkladný účinek (§ 344b odst. 4 tr. řádu).

Ačkoli se jedná o velmi užitečný institut podporující vymahatelnost práva, v **praxi** jej orgány činné v trestním řízení příliš často **neužívají**. V roce 2017 bylo zajištění výkonu peněžitého trestu užito v 75 případech, přičemž byl zajištěn majetek v celkové hodnotě 122.933.369 Kč.²²⁹ Metodika Nejvyššího státního zastupitelství považuje za možnou příčinu tohoto stavu nedávné zavedení do právního řádu.²³⁰

3.5. Výkon dle trestního řádu

Nabytím vykonatelnosti rozsudku, jímž byl odsouzenému uložen peněžitý trest, **vyzve** předseda senátu odsouzeného k **zaplacení do 15 dnů** a zároveň jej poučí, že jinak bude zaplacení vymáháno (§ 341 tr. řádu).²³¹ K výzvě, kterou může učinit i vyšší soudní úředník, soudní tajemník, asistent soudce nebo justiční čekatel, se připojí vyplněná poštovní poukázka (složěnka).²³² Pro posouzení okamžiku vykonání peněžitého trestu je „*rozhodné datum, kdy odsouzený příslušnou částku poukázal na poštu, a nikoli datum, ze kterého pochází výpis z bankovního účtu soudu, na který platba peněžitého trestu došla*“.²³³

²²⁷ § 47 odst. 8 ve spojení s §344a tr. řádu. Blíže KADLEC, J. In: DRAŠTÍK, A. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2017b. s. 965-966.

²²⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 86/2015 Sb.

²²⁹ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2017, *op. cit.*, s. 230.

²³⁰ HOMOLA, 2017a, *op. cit.*, s. 20.

²³¹ K vykonatelnosti rozsudku viz § 139 tr. řádu. Předsedou senátu bude dle § 315 odst. 3 tr. řádu předseda senátu soudu, který ve věci rozhodl v prvním stupni.

²³² § 6 odst. 1 písm. i), § 6b a § 75 věta druhá kanc. řádu, § 12 zákona č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a § 36a odst. 5 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

²³³ Rozsudek Nejvyššího soudu z 27. 2. 1996, sp. zn. 2 Tzn 13/96, č. 54/1996 Sb. rozh. tr.

Pokud odsouzený ve stanovené lhůtě **nezaplatí**, nařídí předseda senátu provedení úhrady z peněžité záruky (§ 73a odst. 6 věta druhá tr. řádu) nebo **vymáhání** peněžitého trestu.²³⁴ Přednostně se na úhradu vymáhaného peněžitého trestu užije zajištěného majetku odsouzeného (§ 343 odst. 2 tr. řádu).

Zákon počítá i s důležitými důvody na straně odsouzeného, pro které nemůže být dočasně peněžitý trest vykonán. Typicky půjde o příčiny náhlé, na vůli odsouzeného nezávislé a podstatně snižující jeho platební schopnosti,²³⁵ např. přechodná ztráta zaměstnání, úraz nebo živelní událost. Na **žádost** odsouzeného může předseda senátu výkon peněžitého trestu **odložit** nebo **povolit jeho splácení** (§ 342 odst. 1 tr. řádu).²³⁶ Předseda senátu rozhoduje usnesením, proti kterému není přípustná stížnost.²³⁷ Odklad výkonu trestu je možný nejdéle na dobu tří měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí, kterým byl peněžitý trest uložen. O povolení splátek může odsouzený žádat i po předchozím odložení výkonu trestu.²³⁸ Předseda senátu může povolení odkladu odvolat, pokud pominou důležité důvody, pro které odklad povolil (§ 342 odst. 2 tr. řádu).

Pakliže se odsouzený stal z důvodů nezávislých na jeho vůli dlouhodobě neschopným zaplatit peněžitý trest nebo by výkonem trestu byla ohrožena schopnost odsouzeného dostát své zákonné povinnosti²³⁹ k výživě nebo výchově, **upustí soud z moci úřední** od výkonu peněžitého trestu nebo jeho zbytku (§ 344 odst. 1 tr. řádu).²⁴⁰ Na rozdíl od „*důležitých důvodů*“ dle § 342 odst. 1 tr. řádu je od výkonu peněžitého trestu upouštěno z příčin intenzivnějších, nepřechodných, s trvalými následky - např. v případě invalidity, onemocnění nevyléčitelnou chorobou nebo závažnou duševní nemocí. Od výkonu soud rovněž upustí, pokud byl uložen peněžitý trest od počátku nedobytný.²⁴¹

²³⁴ Viz podkapitolu 3.5.1.

²³⁵ ŠKVAIN, P. In: ŠÁMAL, 2013, *op. cit.*, s. 3904. KADLEC, 2017b., *op. cit.*, s. 956.

²³⁶ K povolení splátek viz podkapitolu 2.2.4.

²³⁷ § 119 odst. 1 a § 141 odst. 2 věta druhá tr. řádu.

²³⁸ ŠKVAIN, 2013, *op. cit.*, s. 3904.

²³⁹ Nejvyšší soud k tomu v rozhodnutí z 29. 11. 1966, sp. zn. 5 Tz 52/66, č. 32/1967 Sb. rozh. tr. uvádí: „*Od výkonu peněžitého trestu nelze upustit [...] proto, že obviněný podporuje ze svého platu rodinu družky, jestliže k jejím dětem nemá zákonnou vyživovací povinnost*“.

²⁴⁰ Návrh novely zamýšlí stávající úpravu pro přehlednost vyčlenit do samostatného § 342a tr. řádu.

²⁴¹ Stanovisko Nejvyššího soudu ze 4. 5. 1973, sp. zn. Tpj 2/73, č. 5/1974 Sb. rozh. tr.

Pokud odsouzený trest ve stanovené lhůtě nevykonal, může předseda senátu ve veřejném zasedání rozhodnout o **přeměně** peněžitého trestu v trest obecně prospěšných prací nebo trest domácího vězení (§ 69 odst. 2 tr. zák. a § 344 odst. 2 tr. řádu).²⁴²

Nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody nebo jeho poměrné části nastupuje až jako prostředek *ultima ratio* v případě, že:

- a) peněžitý trest nebyl zaplacen,
- b) nepřichází v úvahu povolení splátek, odložení nebo upuštění výkonu ani přeměna v alternativní trest **a**
- c) pokud je zjevné, že výkon peněžitého trestu by mohl být zmařen, zejména nelze-li peněžitý trest uhradit ze zajištěného majetku (§ 344 odst. 3 tr. řádu).

Podmínka prokázání **zjevné možnosti zmaření** výkonu peněžitého trestu před nařízením náhradního trestu odnětí svobody byla do trestního řádu zavedena zákonem č. 41/2009 Sb. v souvislosti s přijetím nového trestního zákoníku. Nutno podotknout, že předmětné ustanovení původní návrh novely neobsahoval a bylo do něj včleněno neodůvodněným návrhem v Ústavně právním výboru.²⁴³ Stejnou podmínku bylo nutné zjišťovat i do 31. srpna 1995,²⁴⁴ přičemž zákonodárce její vypuštění odůvodnil tím, že „[d]osavadní právní úprava odsouzenému umožňuje výkon peněžitého trestu blokovat nebo prodlužovat, aniž by se dalo dovodit, že jej maří a jsou splněny podmínky pro nařízení náhradního trestu odnětí svobody“.²⁴⁵ Pouhá neochota nebo nečinnost odsouzeného sama o sobě v současnosti nevede k nařízení náhradního trestu. Nebezpečí zmaření představuje skutečnost spočívající výhradně na straně odsouzeného, která se projevuje zejména v hrozícím zbavování se, ukrývání, zašantročování nebo nenabývání a nerozšiřování postihnutelného majetku ze strany odsouzeného nebo jím pověřené osoby.²⁴⁶ „Zjevná“ bude možnost zmaření především v případě, kdy ani naříze-

²⁴² Viz podkapitolu 2.3.3.

²⁴³ 102. usnesení Ústavně právního výboru ze 41. schůze dne 19. června 2008. Zpravodaj Jiří Polanský k pozměňovacímu návrhu ve druhém čtení uvedl: „jsou v něm vlastně zachyceny pouze technické změny nebo změny spojené se změnou pojmosloví“. Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny z 31. října 2008. [online]. [cit. 23. 11. 2018]. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/039schuz/s039208.htm#r2>>.

²⁴⁴ Nabytí účinnosti novely provedené zákonem č. 152/1995 Sb, která v § 54 odst. 3 tr. zákona z r. 1961 nahradila spojení „výkon tohoto trestu mohl být zmařen“ slovy „ve stanovené lhůtě nebyl vykonán“ a v § 344 odst. 2 tr. řádu vypustila slova „a vymáhání by nevedlo k výsledku“.

²⁴⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 152/1995 Sb.

²⁴⁶ Srov. stanovisko Nejvyššího soudu z 12. 3. 1987, sp. zn. Tpj 21/87, č. 4/1988 Sb. rozh. tr. a usnesení Nejvyššího soudu z 14. 3. 2012, sp. zn. 8 Tdo 97/2012.

né vymáhání peněžitého trestu nevedlo k zaplacení, odsouzený neposkytuje součinnost a zatajuje své příjmy.²⁴⁷

Náhradní trest odnětí svobody tak ztrácí na své bezprostřednosti, protože soud musí před jeho nařízením zjišťovat konkrétní skutečnosti nasvědčující zjevné možnosti zmaření peněžitého trestu. V praxi k nařízení náhradního trestu odnětí svobody dochází pouze ojediněle, přestože výkon značné části peněžitého trestu trvá déle než tři měsíce.²⁴⁸ Pokud by soud zjistil skutečnosti nasvědčující tomu, že odsouzený opravdu mařil nebo podstatně ztěžoval výkon trestu, musel by se neprodleně obrátit na státního zástupce nebo policejní orgán (§ 8 odst. 1 věta druhá tr. řádu) a v úvahu by přicházel postih za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 odst. 1 písm. g) tr. zák.

V případě, že odsouzený již část peněžitého trestu zaplatil, nařídí se pouze poměrná část náhradní trestu. Soud zároveň s nařízením náhradního trestu rozhodne i o způsobu jeho výkonu dle § 56 odst. 1 tr. zák. Pravomocným nařízením náhradního trestu výkon peněžitého trestu končí a další vymáhání nepřichází v úvahu.²⁴⁹

Zákonodárce jednoznačně preferuje zaplacení peněžitého trestu před nařízením náhradního trestu odnětí svobody. Proto odsouzenému přiznává významné privilegium - zaplacením peněžitého trestu nebo jeho poměrné části může být výkon náhradního trestu nebo jeho poměrné části **kdykoliv odvrácen** (§ 344 odst. 4 věta první tr. řádu).²⁵⁰ Samo zaplacení přitom výkon náhradního trestu neodvrací. O tom, jakou část náhradního trestu je třeba vykonat, rozhodne až předseda senátu bez nařízení jednání (§ 344 odst. 4 věta druhá tr. řádu).²⁵¹

Rozhodnutí o upuštění od výkonu peněžitého trestu, o přeměně v alternativní trest a o nařízení náhradního trestu odnětí svobody nebo jeho části mají formu **usnesení**, proti kterým je přípustná **stížnost s odkladným účinkem** (§ 119 odst. 1 a § 344 odst. 5 tr. řádu).

Jistý paradox lze spatřovat v tom, že zatímco o přeměně rozhoduje toliko předseda senátu ve veřejném zasedání, o upuštění od výkonu peněžitého trestu a o nařízení náhradního trestu nebo jeho poměrné části rozhoduje soud (tedy v senátních věcech senát) v neveřejném

²⁴⁷ PÚRY, 2012b, *op. cit.*, s. 902.

²⁴⁸ Viz kapitolu 1.4.

²⁴⁹ ŠKVAJN, 2013, *op. cit.*, s. 3910.

²⁵⁰ „Kdykoliv“ znamená **před začátkem i v průběhu výkonu** náhradního trestu. Usnesení Vrchního soudu v Praze z 29. 5. 1999, sp. zn. 11 To 86/99, č. 25/2000-II. Sb. rozh. tr

²⁵¹ Srov. § 232 a § 240 tr. řádu.

zasedání.²⁵² Považuji za správné, že zákon svěřuje tato závažnější rozhodnutí senátu. Nicméně ve většině případů bude o upuštění od výkonu a nařízení náhradního trestu rozhodovat samosoudce (§ 314b odst. 4 tr. řádu). Samosoudce tudíž bez jednání rozhoduje o relativně závažnějších otázkách než ve veřejném zasedání (§ 314b odst. 5 tr. řádu). Navíc nutno podotknout, že o upuštění od výkonu trestu obecně prospěšných prací rozhoduje pouze předseda senátu bez nařízení jednání (§ 340 a odst. 1 tr. řádu). Stávající nekonzistentnost právní úpravy reflektuje návrh novely. Nově by o upuštění výkonu a přeměně v trest odnětí svobody měl rozhodovat pouze předseda senátu bez nařízení jednání.²⁵³

Z uvedeného vyplývá, že **výkon** peněžitého trestu může **skončit** těmito způsoby:

- a) zaplacením,
- b) upuštěním od výkonu,
- c) přeměnou v alternativní trest,
- d) nařízením náhradního trestu odnětí svobody.

Výkonu peněžitého trestu se dotýká i **návrh novely** trestního řádu. Předně se navrhuje prodloužit lhůtu k zaplacení po výzvě dle § 341 tr. řádu ze současných 15 dnů na jeden měsíc. Dále by se měla prodloužit doba, na kterou lze povolit odklad výkonu trestu z nynějších třech měsíců na jeden rok od uplynutí lhůty stanovené ve výzvě. Těmito změnami zákonodárce zamýšlí usnadnit „*zaplacení peněžitého trestu i méně majetným odsouzeným nebo těm, kteří se dostali do složité finanční situace*“.²⁵⁴ Pokud pomine důvod pro odložení výkonu trestu, odvolá předseda senátu povolení splátek obligatorně, nikoli jako dosud fakultativně. Podmínky přeměny peněžitého trestu v nepodmíněný trest odnětí svobody²⁵⁵ by měl nově obsáhnout § 69 tr. zák.²⁵⁶ Navrhovaná úprava stanoví dvě alternativní podmínky přeměny, a to „*pokud by vymáhání peněžitého trestu mohlo být zmařeno nebo jestliže je z majetkových poměrů pachatele či jiných okolností zřejmé, že by vymáhání peněžitého trestu bylo bezvýsledné*“.²⁵⁷ Předpokladem přeměny by měla nově být (i nikoli zjevná) možnost zmaření nebo zřejmá bezvýslednost vymáhání peněžitého trestu. Důvodová zpráva se srovnání se stávajícími kritérii ani vzájemnému poměru mezi nově navrhovanými kritérii blíže nevěnuje. „Bezvýsledným

²⁵² JELÍNEK, J., 2017, *op. cit.*, s. 1193. Srov. § 344 odst. 1, 2 a 3 a § 232 tr. řádu.

²⁵³ Viz návrh novely § 342a odst. 1 a § 344 odst. 1 tr. řádu v příloze 1. Přeměnu v alternativní tresty novela zamýšlí zrušit.

²⁵⁴ Důvodová zpráva k návrhu novely.

²⁵⁵ Dle stávající úpravy nařízení náhradního trestu odnětí svobody.

²⁵⁶ Viz podkapitolu 2.3.3.

²⁵⁷ Podmínku zjevné bezvýslednosti vymáhání („*Uneinbringlichkeit*“) obsahuje i § 43 StGB.

vymáháním“ návrh patrně označuje situace, kdy je pohledávka za odsouzeným nedobytná, přičemž tato nedobytnost vznikla až po uložení peněžitého trestu (§ 68 odst. 6 tr. zák.) a nepřichází v úvahu jiný postup, zejména upuštění od výkonu trestu. Z uvedeného vyplývá, že navrhovaná úprava rozšiřuje možnost přeměny nevykonaného peněžitého trestu v trest odnětí svobody, byť zatím nelze posoudit, jak by se tato změna projevila v rozhodovací praxi.

3.5.1. Vymáhání

Předseda senátu nařídí vymáhání peněžitého trestu, pokud jej odsouzený nezaplatil do

- a) patnácti dnů od doručení výzvy k zaplacení,
- b) patnácti dnů od oznámení rozhodnutí, jímž byl odvolán odklad nebo splácení peněžitého trestu, **nebo**
- c) uplynutí doby, na kterou byl výkon trestu odložen (§ 343 odst. 1 tr. řádu).

Účinná úprava přistupuje k peněžitému trestu jako k **pohledávce** státu za odsouzeným, kterou je třeba vymáhat. Obdobně se při výkonu peněžitého trestu postupuje i v Německu (§ 459 StPO), Rakousku (§ 409 öStPO) i Nizozemsku (Art. 24b s. 1 WvSr). Důvody, pro které zákonodárce upřednostňuje vymáhání peněžitého trestu před bezprostředním nařízením náhradního trestu odnětí svobody, jsou nasnadě – jednak se zamezuje (oddaluje) nařizování náhradních trestů, jednak se zvyšuje příjem státního rozpočtu, resp. zvláštního účtu Ministerstva spravedlnosti.

Obligatorní vymáhání považuje praxe za významnou překážku výkonu peněžitého trestu, která soudy „**administrativně**“ **zatěžuje**.²⁵⁸ Původní návrh změnového zákona č. 41/2009 Sb. přitom s vymáháním nezaplaceného peněžitého trestu nepočítal. Ustanovení bylo do trestního řádu včleněno až neodůvodněným pozměňovacím návrhem.²⁵⁹ Dle právní úpravy účinné od 1. 9. 1995 do 31. 12. 2009 se nezaplacený peněžitý trest nevymáhal a náhradní trestu odnětí svobody nastupoval v zásadě automaticky.²⁶⁰ Vycházelo se z principu, že pokud se odsouzený dobrovolně nepodrobí výkonu uloženého peněžitého trestu, „*není důvodu*

²⁵⁸ SCHEINOST, 2014. *op. cit.*, s. 23 a 52.

²⁵⁹ 102. usnesení Ústavně právního výboru ze 41. schůze dne 19. června 2008. Srov. § 343 odst. 1 tr. řádu ve znění účinném do 31. 8. 1995.

²⁶⁰ Účinnost novel trestního řádu provedených zákonem č. 152/1995 Sb. a 41/2009 Sb.

neuplatnit vůči němu náhradní formu postihu, t.j.[sic!] nařídít výkon náhradního trestu odnětí svobody“.²⁶¹

Vzhledem ke snížené efektivitě výkonu trestu a porušení zásady rychlosti řízení dle § 2 odst. 4 tr. řádu navrhuje IKSP **zrušení** obligatorního vymáhání peněžitého trestu.²⁶² Návrh novely tyto výhrady připouští, nicméně dále trvá na prioritním vymáhání peněžitého trestu před přeměnou s odůvodněním, že „nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody by mělo být chápáno až jako krajní řešení“.²⁶³ Dle navrhované úpravy ovšem předseda soudu vymáhání nenařídí, pokud z majetkových poměrů odsouzeného nebo jiných okolností vyplyne, že by vymáhání bylo bezvysledné.²⁶⁴ S ohledem na požadavky praxe by se měla prodloužit lhůta k zaplacení ze stávajících 15 dnů na jeden měsíc.

3.5.2. Správa placení

Od 1. ledna 2012, kdy nabyla účinnosti novela trestního řádu provedená zákonem č. 459/2011 Sb., se při správě placení peněžitého trestu užije daňového řádu (§ 343 odst. 3 tr. řádu). Peněžitý trest získal **povahu daňové pohledávky** [§ 2 odst. 3 písm. b) daň. řádu], která vzhledem k personalitě trestu zaniká smrtí odsouzeného.²⁶⁵ Povinnost zaplatit peněžitý trest ovšem nezaniká v případě odsouzených právnickým osob s právním nástupcem (§ 10 zák. o trestní odpovědnosti p. o.).

Pro účely správy peněžitého trestu se na rozdíl od správy daní neužije daňového řádu v rovině nalézací, ale až v **rovině platební**, tedy při jeho **evidenci, vybírání a vymáhání** (§ 149 *sq.* daň. řádu).

Vykonatelností peněžitého trestu vzniká odsouzenému na základě nedaňového zákona platební povinnost k peněžitému plnění určenému do veřejného rozpočtu uložená rozhodnutím soudu, tedy orgánu veřejné moci, který není správcem daně. Správa placení tak probíhá v

²⁶¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 152/1995 Sb.

²⁶² SCHEINOST, M. a kol. *Sankční politika a její uplatňování*. Praha: IKSP, 2015. s. 107.

²⁶³ Důvodová zpráva k návrhu novely.

²⁶⁴ Srov. navrhované znění § 343 odst. 2 tr. řádu. Dále navrhuje, že vymáhání nebude nařízeno, pokud na zaplacení peněžitého trestu postačují prostředky z peněžité záruky. V současnosti je tento postup zakotven v § 76 odst. 2 kanc. řádu.

²⁶⁵ ŠKVAIN, 2013, *op. cit.*, s. 3907. KADLEC, 2017b, *op. cit.*, s. 959.

režimu tzv. **procesní dělené správy** (§ 161 odst. 1 daň. řádu).²⁶⁶ Soud se ocitá v postavení správce daně, které běžně náleží orgánům moci výkonné, a odsouzenému se přiznávají stejná práva a povinnosti jako daňovému subjektu při placení daní (§ 161 odst. 2 daň. řádu).

Trestní řád obsahuje zvláštní úpravu odkladu výkonu a povolení splátek peněžitého trestu. Ke stejnému účelu slouží v daňovém řádu institut posečkáni a rozložení úhrady daně (§ 156 daň. řádu). Návrh novely považuje dvojí úpravu za nežádoucí a nově by se měla aplikace předmětných ustanovení daňového řádu výslovně vyloučit.²⁶⁷ Navrhovanou úpravu považuji za nadbytečnou, protože trestní řád ohledně povolení odkladu výkonu trestu a povolení splátek představuje vůči daňovému řádu *lex specialis* a proto jej nutno užít přednostně i dle stávající úpravy.

3.5.3. Orgán příslušný k vymáhání

Za dřívější úpravy se nezaplacený peněžitý trest vymáhal jako pohledávka dle občanského soudního nebo exekučního řádu.²⁶⁸ Sjednocením pravidel správy mělo dojít k zefektivnění postupu při jeho vymáhání a umožnění započtení přeplatků vzniklých u jiných správců daně.²⁶⁹ I dle účinné úpravy je peněžitý trest vymáhán buď přímo **soudy**, nebo prostřednictvím **soudních exekutorů** (§ 175 odst. 1 daň. řádu). Subsidiárně se na postup při daňové exekuci užije ustanovení o. s. ř. (§ 177 odst. 1 daň. řádu). Smlouvu se soudním exekutorem má uzavřenou 83 soudů a dalších organizačních složek státu, zatímco 42 soudů a dalších organizačních složek státu vymáhá peněžitý trest prostřednictvím vlastních zaměstnanců.²⁷⁰

Současnou praxi považuje Ministerstvo spravedlnosti za „značně roztržštěnou a neefektivní“ a proto s vidinou odbřemenění soudů navrhuje, aby se orgánem příslušným k vymáhání peněžitých trestů staly **celní úřady**.²⁷¹ V souvislosti s tím by se měla v § 343a tr.

²⁶⁶ NOVÁKOVÁ, P. In: LICHNOVSKÝ, O. a kol. *Daňový řád. Komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016. s. 599.

²⁶⁷ Srov. navrhované znění § 343 odst.4 tr. řádu. Důvodová zpráva pouze uvádí, že navrhované ustanovení by mělo zamezit „oslabování účinku peněžitého trestu“. Při zpracování této práce jsem nenarazil na případ, ve kterém by stávající úprava činila problémy.

²⁶⁸ § 274 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a § 40 odst. 1 písm. b) ex. řádu.

²⁶⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb.

²⁷⁰ Další organizační složkou státu je např. státní zastupitelství nebo Vězeňská služba. Důvodová zpráva k návrhu novely.

²⁷¹ *Ibid.*

řádu zakotvit vzájemná informační povinnost mezi soudy a celními úřady ohledně skutečností podstatných pro výkon peněžitého trestu.²⁷²

Nutno podotknout, že návrh novely se netýká pouze peněžitých trestů, ale **všech justičních** pohledávek, tedy pořádkových pokut, nákladů řízení, soudních poplatků, nákladů spojených s výkonem vazby a trestu odnětí svobody, nákladů daňové exekuce atd. Ministerstvo spravedlnosti se snažilo prosadit vymáhání justičních pohledávek celními úřady již v roce 2017 formou poslaneckého „přílepku“ k novele občanského soudního řádu.²⁷³ Pozměňovací návrh byl po značné kritice ze strany opozice ohledně nedostatečného hodnocení dopadů regulace a protiústavnosti legislativního postupu v opakovaném hlasování zamítnut.²⁷⁴

Návrhem novely by došlo k zavedení tzv. **kompetenční (věcné) dělené správy**, která spočívá v tom, že ke správě placení peněžitého plnění je příslušný jiný správní orgán než orgán veřejné moci, který platební povinnost uložil (§ 161 odst. 3 daň. řádu). Daňový řád rozlišuje v rámci věcné dělené správy dvě situace, a to:

- a) orgán veřejné moci uloží osobě peněžité plnění a poté předá správu tohoto plnění správci daně (§ 162 odst. 1 daň. řádu) nebo
- b) orgán veřejné moci předá správu uloženého peněžitého plnění správci daně, pouze pokud ho povinná osoba nesplnila dobrovolně (§ 162 odst. 2 daň. řádu).²⁷⁵

Návrh novely volí druhou z uvedených modalit, tedy že soudy budou příslušné k vybírání (přijetí dobrovolných plateb) a samotné vymáhání bude provádět celní úřad.²⁷⁶ Tímto se sleduje unifikace vymáhacího procesu prováděného jedním orgánem, který bude „vystupovat

²⁷² Srov. § 162 odst. 3 a 4 daň. řádu.

²⁷³ Pozměňovací návrh poslance Radka Vondráčka. [online]. [cit. 25. 11. 2018]. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/doc/pdf/00/13/14/00131413.pdf>>. Nynější návrh novely je z velké části obsahově totožný. Tehdejší ministr spravedlnosti Robert Pelikán ve druhém čtení uvedl: „[J]e to takováto zbytková agenda, tak se narodil nápad přesunout to k Celní správě, která jinak vymáhá veřejnoprávní pohledávky pro stát, a podařilo se nám přemluvit tu Celní správu, že s tím se skřipěním zubů souhlasí“. Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny z 26. května 2017. [online]. [cit. 25. 11. 2018]. Dostupné na: <<https://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/057schuz/s057273.htm#r2>>.

²⁷⁴ Nejprve hlasovalo ze 147 přítomných poslanců 78 pro a 57 proti. V opakovaném hlasování o dvě minuty později bylo ze 146 přítomných 56 pro a 73 proti. Hlasování č. 186 a 188 na 59. schůzi Poslanecké sněmovny konané 12. července 2017. K protiústavnosti legislativních přílepků viz nálezy Ústavního soudu 15. 2. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 77/06, N 30/44 Sb. n. a u.

²⁷⁵ NOVÁKOVÁ, 2016, *op. cit.*, s. 600.

²⁷⁶ Srov. navrhované znění § 343a odst. 1 tr. řádu.

jednotně a předvídatelně bez větších lokálních rozdílů“.²⁷⁷ Celní správa České republiky je ozbrojeným bezpečnostním sborem, který tvoří Generální ředitelství cel a jemu podřízených 15 celních úřadů vykonávajících působnost na území krajů a celního prostoru Celního úřadu Praha Ruzyně.²⁷⁸ Vedle hlavní činnosti týkající se cel vykonává Celní správa působnost i ve správě spotřebních a energetických daní, dělené správě, ochraně přírody a duševního vlastnictví, trestním řízení, kontrole zaměstnávání cizinců, kontrole v oblasti evidence tržeb atd.²⁷⁹ Z uvedeného vyplývá, že se jedná o soustavu správních orgánů zabývajících se rozličnou agendou, nikoli o „jeden úzce specializovaný orgán“, jak uvádí důvodová zpráva k návrhu novely.

Exekutorská komora České republiky uplatnila v připomínkovém řízení vůči návrhu celou řadu výhrad přesahujících rámec této práce.²⁸⁰ **Námítky** především zpochybňují závěry ministerstva o **efektivitě, hospodárnosti a transparentnosti** navrhovaného řešení. S ohledem na vágnost důvodové zprávy by se měl návrh dle Komory vrátit překladateli k dopracování.

V Německu přísluší výkon peněžitého trestu státnímu zastupitelství („*Staatsanwaltschaft*“, § 451 odst. 1 StPO). Postup při vymáhání se řídí zvláštním zákonem o vymáhání justičních pohledávek, který částečně odkazuje na občanský soudní řád.²⁸¹

3.5.4. Zhodnocení úpravy výkonu peněžitého trestu

Vymahatelnost trestního práva představuje jeden ze základních atributů demokratického právního státu. Pakliže odsouzený peněžitý trest dobrovolně nezaplatí, nutno nastavit efektivní systém výkonu trestu, který nebude soudy nepřiměřeně zatěžovat rozsáhlou porozsudkovou agendou.

Zákonodárce vztah nevykonaného peněžitého trestu a náhradního trestu odnětí svobody od roku 2009 značně přehodnotil. Původně **přísný** přístup, kdy dobrovolné nezaplacení vedlo rovnou k náhradnímu trestu, hrozil zvýšeným nárůstem vězeňské populace. Současná úprava před nařízením náhradního trestu odnětí svobody staví následující „překážky“:

²⁷⁷ Důvodová zpráva k návrhu novely.

²⁷⁸ § 1 a 6 zákona č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky.

²⁷⁹ Srov. § 4 a 8 zákona č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky a související předpisy.

²⁸⁰ Blíže připomínky Exekutorské komory ČR, č. j. 165/2017-LO-SP. [online]. [cit. 2. 12. 2018]. Dostupné na: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/KORNB4WM6VC2>.

²⁸¹ Justizbeitreibungsgesetz, BGBl. 2017 I S. 1926 a Zivilprozessordnung, BGBl. 2005 I S. 3202.

- a) obligatorní vymáhání peněžitého trestu,
- b) fakultativní přeměna v trest obecně prospěšných prací nebo domácího vězení,
- c) prokázání podmínky zjevné možnosti zmaření výkonu trestu.

Hrozba náhradního trestu je relativizována, výkon peněžitého trestu se zpomaluje a ztrácí na své procesní i finanční nenáročnosti. Trest na odsouzeného nepůsobí bezprostředně po nabytí vykonatelnosti, veřejnost (včetně odborné) nevnímá peněžité trest jako skutečnou neodvratitelnou sankci. Jednou uložený peněžité trest musí být v přiměřené době vykonán, ať už zaplacením nebo subsidiárně nařízením náhradního trestu. Zaplacením peněžitého trestu přitom může odsouzený výkon náhradního trestu (nebo alespoň jeho části) kdykoliv odvrátit. Z uvedených důvodů považuji současný systém výkonu za příliš **shovívavý a neúčinný**. Vítám proto iniciativu Ministerstva spravedlnosti zrušit možnost přeměny v některý z alternativních trestů a jako další podmínku nařízení náhradního trestu odnětí svobody zavést vedle zjevné možnosti zmaření výkonu trestu i zřejmou bezvýslednost vymáhání.

Soudci a státní zástupci současné úpravě vytýkají především nutnost vymáhání nezaplaceného peněžitého trestu.²⁸² Pochopitelná je snaha zákonodárce zamezit nařizování náhradních trestů a zároveň zajistit vyšší příjem státního rozpočtu, resp. lepší postavení poškozených dle zák. o použití peněžitých prostředků. I s ohledem na zahraniční úpravu zastávám názor, že obligatorní **vymáhání** peněžitého trestu by mělo být **zachováno**. Za inspirativní považuji nizozemský model, který odsouzeného motivuje k zaplacení postupným zvyšováním částky neuhrazeného peněžitého trestu.²⁸³

S tím souvisí otázka, který **orgán** má být příslušný k **vymáhání** pohledávek za odsouzenými. V úvahu přicházejí soudy, soudní exekutoři, celní úřady, případně jako v Německu a Nizozemsku státní zastupitelství. Soudy nejsou primárně povolány k tomu, aby spravovaly daňové pohledávky státu. Z praktických důvodů proto často přistupují k vymáhání peněžitého trestu prostřednictvím soudního exekutora. Ačkoli je zřejmý osobní zájem exekutorů na vymáhání justičních pohledávek, jejich kritiku návrhu novely, která zamýšlí přenést vymáhání na celní úřady, nelze přehlížet. Pokud Ministerstvo spravedlnosti konstatuje, že vymáhání ozbrojeným bezpečnostní sborem představuje efektivnější a hospodárnější řešení, musí své

²⁸² SCHEINOST, 2014. *op. cit.*, s. 23 a 52.

²⁸³ Viz podkapitolu 2.3.2.

tvrzení doložit přesvědčivou právní a ekonomickou analýzou. Nynější důvodová zpráva k návrhu novely vykazuje závažné metodické i věcné nedostatky.²⁸⁴

²⁸⁴ Blíže připomínky Exekutorské komory ČR, *op. cit.*

4. Peněžitý trest ve vedlejších trestních zákonech

Zvláštní úpravu peněžitého trestu nalezneme v § 18 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim a § 27-30 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Uvedené předpisy upravují pouze dílčí otázky peněžitého trestu a vůči obecným trestněprávním předpisům představují *lex specialis*.²⁸⁵ Zaměřím se především na odlišnosti právní úpravy ve vedlejších trestních zákonech a aplikační praxi.

4.1. Peněžitý trest uložený právnické osobě

Jedním z důvodů pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v českém právním řádu byl závazek plynoucí z mezinárodních a unijních dokumentů na postih protiprávní činnosti právnických osob „účinnými, přiměřenými a odstrašujícími sankcemi“.²⁸⁶ Nemusí se přitom nutně jednat o sankce trestněprávní, tedy uložené na základě trestních předpisů v trestním řízení. Například v Německu je tento závazek naplněn postihem právnických osob na základě správních předpisů v řízení před trestním soudem.²⁸⁷ Mezinárodní a unijní dokumenty zpravidla požadují efektivní a intenzivní **finanční postih**, ať už formou pokut nebo peněžitého trestu. S ohledem na většinovou úpravu ve státech Evropské unie se český zákonodárce rozhodl pro zakotvení právě trestní odpovědnosti právnických osob.²⁸⁸

Dle § 18 odst. 1 zák. o trestní odpovědnosti p. o. může soud peněžitý trest právnické osobě uložit, „odsuzuje-li ji za úmyslný trestný čin nebo trestný čin spáchaný z nedbalosti“. Zákonodárce touto zbytečně složitou formulací²⁸⁹ akcentuje, že peněžitý trest představuje ve vztahu k právnickým osobám **univerzální** sankci, kterou lze uložit za jakýkoliv trestný čin (s výhradou § 7 zák. o trestní odpovědnosti p. o.). Uložen může být peněžitý trest samostatně²⁹⁰

²⁸⁵ § 1 odst. 2 zák. o trestní odpovědnosti p. o., § 1 odst. 3 a § 74 z. mládeže, § 110 tr. zák. a § 291 tr. řádu.

²⁸⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. Srov. čl. 2 a 3 odst. 1, 2 sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 25/2000 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích.

²⁸⁷ § 30 a § 46 odst. 1 OWiG. Za úmyslný trestný čin hrozí právnické osobě pokuta do 10 milionů €, za nedbalostní do 5 milionů € (§ 30 odst. 2 OWiG).

²⁸⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. Blíže JELÍNEK, J. Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob. In: JELÍNEK a kol. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 2017 (2). s. 15-16.

²⁸⁹ Srov. BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. s. 159.

²⁹⁰ Omezující podmínka § 67 odst. 3 tr. zák. se vůči právnickým osobám neužije. PÚRY, F. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018. s. 592-593.

nebo vedle jiného druhu trestu s výjimkou trestu propadnutí majetku (§ 15 odst. 3 zák. o trestní odpovědnosti p. o.).

Kromě obecných zásad pro **ukládání trestů** v trestním zákoníku soud přihlédne ke kritériím § 14 odst. 1 a 3 zák. o trestní odpovědnosti p. o. Zvláštní hledisko představuje okolnost, zda právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, která má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost. Nutno podotknout, že celospolečenský význam právnické osoby zákon automaticky nespojuje s mírnější výměrou trestu a nejde tak o porušení ústavní zásady rovnosti ve vztahu k právníckým osobám, které se v obdobném postavení nenacházejí. Vzhledem k preventivnímu účinku trestu a ochraně kritické infrastruktury může tato skutečnost odůvodnit i uložení trestu přísnějšího.²⁹¹ Dále se přihlédne k možným důsledkům trestu pro třetí osoby, zejména poškozené a věřitele pohledávek nesouvisejících s trestnou činností právnické osoby. Duplicitně upozorňuje na ochranu zájmů poškozeného i § 18 odst. 1 věta druhá zák. o trestní odpovědnosti p. o. S ohledem na zavedení systému uspokojení nároku poškozeného zákonem o použití peněžitých prostředků²⁹² považují uvedené ustanovení za obsoletní.

Co se týká výměry peněžitého trestu, modifikována je ve vztahu k právníckým osobám pouze **výše denní sazby**. Vzhledem k rozdílným majetkovým poměrům vůči fyzickým osobám i mezi jednotlivými právníckými osobami navzájem stanovil zákonodárce široké rozmezí od 1.000 do 2.000.000 Kč (§ 18 odst. 2 zák. o trestní odpovědnosti p. o.). Celková částka peněžitého trestu uloženého právnické osobě se tak pohybuje od 20.000 Kč do 1.460.000.000 Kč. Nadbytečně § 18 odst. 2 věta druhá stanoví, že při určení výše denní sazby soud zohlední majetkové poměry právnické osoby (srov. § 68 odst. 3 věta druhá tr. zák.).²⁹³ Nad rámec způsobů zjišťování majetkových poměrů fyzických osob, může soud vycházet z právní formy právnické osoby, její povahy a velikosti, dále z jejího účetnictví, obchodního jmění, vlastního kapitálu a ze závěrů auditora.²⁹⁴

²⁹¹ PÚRY, 2018. *op. cit.*, s. 333.

²⁹² Tento zákon zrušil § 343 odst. 3 tr. řádu, který umožňoval vymáhání peněžitého trestu pouze za předpokladu, že by tím nedošlo ke zmaření přiznaného nároku poškozeného. Viz podkapitolu 1.3.1.

²⁹³ Uvedené ustanovení nepředstavují zvláštní úpravu, a proto by se vzhledem k subsidiárnímu užití trestního zákoníku mohlo vypustit.

²⁹⁴ PÚRY, 2012b. *op. cit.*, s. 894. Viz kapitolu 3.2.

Od počtu denních sazeb se odvíjí podmínky promlčení výkonu trestu a vzniku **fikce neodsouzení** nastupující *ex lege* (§ 24 a 27 zák. o trestní odpovědnosti p. o.).²⁹⁵ Například při odsouzení k peněžitému trestu uloženému v méně jak 200 sazbách zanikají účinky odsouzení pět let po právní moci odsuzujícího rozsudku.²⁹⁶

Odsuzuje-li soud k peněžitému trestu finanční instituci,²⁹⁷ musí nejprve přihlédnout k **vyjádření České národní banky** ohledně možností a důsledků uloženého trestu (§ 18 odst. 3 zák. o trestní odpovědnosti p. o). Potrestání totiž může narušit důvěru veřejnosti ve finanční instituce a nepříznivě se dotknout celé řady dalších subjektů. Ze znění zákona a zásady volného hodnocení důkazů (§ 2 odst. 6 tr. řádu) vyplývá, že soud není vyjádřením ČNB vázán. Vzhledem k odbornosti takového vyjádření nicméně nelze předpokládat, že by se od něj odchýlil.²⁹⁸

Stejně jako při ukládání peněžitého trestu fyzickým osobám musí soud ve výroku o trestu odkázat na ustanovení, na jehož základě trest ukládá a vyměřuje, tedy na § 18 odst. 1 a 2 zák. o trestní odpovědnosti p. o.²⁹⁹

Při rozhodování o tom, zda právnická osoba může být zrušena a zda smí dojít k její přeměně, popřípadě k jejímu zániku, může být právnické osobě uložena povinnost **složit na určený účet částku** odpovídající výši předpokládaného peněžitého trestu (§ 32 odst. 5 zák. o trestní odpovědnosti p. o.). Jedná se o specifický způsob zajištění výkonu peněžitého trestu, který je nezávislý na postupu dle § 344a tr. řádu.³⁰⁰

Z povahy věci je vyloučena aplikace ustanovení § 69 tr. zák. ohledně náhradního trestu odnětí svobody a přeměny v alternativní trest.

²⁹⁵ Obdobnou úpravu nalezneme v Rakousku (§ 12 odst. 3 VbVG).

²⁹⁶ Nejméně 200 sazbám odpovídá deset let, 380 sazbám dvacet let, 560 sazbám třicet let od právní moci odsuzujícího rozsudku.

²⁹⁷ Banku, zahraniční banku, jejíž pobočka vykonává činnost na území České republiky na základě bankovní licence udělené Českou národní bankou nebo na základě principu jednotné licence dle zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, pojišťovnu, pobočku pojišťovny, zajišťovnu, pobočku zajišťovny, penzijní fond, investiční společnost, investiční fond, obchodníka s cennými papíry, pobočku obchodníka s cennými papíry, spořitelni a úvěrní družstvo, centrálního depozitáře, instituci elektronických peněz, pobočku zahraniční instituce elektronických peněz, platební instituci, provozovatele vypořádacího systému nebo organizátora trhu s investičními nástroji.

²⁹⁸ DĚDIČ, J. PÚRY, F. In: Šámal, 2018, *op. cit.*, s. 387.

²⁹⁹ JELÍNEK, 2015, *op. cit.*, s. 272.

³⁰⁰ Viz kapitolu 3.4.

4.1.1. Zahraniční úprava

V **Rakousku** je obdobně jako v České republice zaveden koncept pravé trestní odpovědnosti ve zvláštním trestním zákoně („*Verbandsverantwortlichkeitsgesetz*“).³⁰¹ Peněžité trest představuje jedinou trestní sankci, kterou lze právnické osobě uložit (§ 4 VbVG).³⁰² Proces výměry pomocí systému denních sazeb je oproti obecné úpravě v trestním zákoníku značně modifikován. Počet denních sazeb se pohybuje v závislosti na výši horní sazby trestu odnětí svobody ve zvláštní části trestního zákoníku následovně:

- 180 denních sazeb za trest odnětí svobody na doživotí nebo až na 20 let,
- 155 denních sazeb za trest odnětí svobody až na 15 let,
- 130 denních sazeb za trest odnětí svobody až na 10 let,
- 100 denních sazeb za trest odnětí svobody až na 5 let,
- 85 denních sazeb za trest odnětí svobody až na 3 roky,
- 70 denních sazeb za trest odnětí svobody až na 2 roky,
- 55 denních sazeb za trest odnětí svobody až na 1 rok,
- 40 denních sazeb v ostatních případech (§ 4 odst. 3 VbVG).

S ohledem na polehčující a přitěžující okolnosti případu se může soud od tohoto vodítka odchýlit (§ 5 VbVG). Výše denní sazby se určí dle výnosů subjektu s ohledem na jeho hospodářské výsledky v rozmezí od 50 do 10.000 € (§ 4 odst. 4 VbVG). Východisko výměry představuje částka odpovídající 1/360 ročního výnosu subjektu, kterou může soud o třetinu navýšit nebo snížit. Kvalifikované postavení zákon přiznává společensky prospěšným nebo neziskovým subjektům, u nichž se denní sazba snižuje na 2 do 500 €. V méně závažných případech může být právnické osobě uložený peněžité trest **s podmíněným odkladem výkonu** (§ 6 *sq.* VbVG).³⁰³

Speciální úpravu trestní odpovědnosti právnických osob ve vztahu k vybraným hospodářským trestným činům upravuje v Rakousku *Finanzstrafgesetz*. Nejnižší částka peněžitého

³⁰¹ Ačkoli bychom „*Verband*“ mohli přeložit jako spolek nebo sdružení, osobní působnost normy dopadá na všechny právnické osoby, zapsané osobní společnosti a evropská hospodářská zájmová sdružení (§ 1 odst. 2 VbVG).

³⁰² Zákon užívá pojem „*Verbandsgeldbuße*“, který bychom přeložili spíše jako pokutu. Zda se skutečně jedná o trestněprávní sankci *stricto sensu* považuje rakouská doktrína za sporné. WESS, N. *Verbandsverantwortlichkeit – Anspruch und Wirklichkeit. Österreichische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*. 2015 (4). s. 135.

³⁰³ Viz podkapitolu 4.2.1.

trestu pro právnické osoby představuje 30 € s tím, že konkrétní výše se určí jako 1,5 násobek peněžitého trestu pro fyzické osoby dle zvláštní části FinStrG.³⁰⁴

Pravou trestní odpovědnost právnických osob v **Nizozemsku** upravuje přímo v trestní zákoník (Art. 51 WvSr). Zákoník neuvádí taxativní výčet trestů, které lze právnickým osobám uložit. Z povahy věci přichází v úvahu jako hlavní sankce pouze peněžítý trest.³⁰⁵ Celková výše peněžitého trestu je odstupňovaná do šesti kategorií dle závažnosti trestného činu (od 415 do 830.000 €).³⁰⁶ Pro právnické osoby se výše peněžitého trestu vůči fyzickým osobám zvyšuje o jednu kategorii (Art. 23 s. 7 WvSr). Maximální částka odpovídající zhruba 21 milionům Kč je kritizována jako příliš nízká.³⁰⁷

4.1.2. Aplikační praxe

V České republice jsou právnické osoby postihovány zejména za daňovou a majetkovou kriminalitu.³⁰⁸ Více jak polovinu případů přitom odsoudí soudy v obvodu Krajského soudu v Brně.³⁰⁹

Peněžítý trest je jako nejčastější (samostatná) sankce vůči právnickým osobám ukládán zhruba **ve třetině případů**.³¹⁰ Celková částka uloženého peněžitého trestu se zpravidla pohybuje **do 30.000 Kč**.³¹¹ V roce 2017 byl peněžítý trest uložen 38 právnickým osobám v

³⁰⁴ § 16 a § 28a odst. 1 FinStrG

³⁰⁵ GRITTER, E. KEULEN, B. F. Corporate Criminal Liability in the Netherlands. *Electronic Journal of Comparative Law*. 2010 (14.3). [online]. [cit. 7. 12. 2018]. Dostupné na: <<https://www.ejcl.org/143/art143-9.pdf>>. s. 7.

³⁰⁶ Viz kapitolu 2.2.

³⁰⁷ GRITTER, 2010, *op. cit.*, s. 7.

³⁰⁸ Nejčastěji jsou právnické osoby trestány za trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 241 tr. zák. Dle četnosti následuje postih za trestné činy dle § 209, 240 a 254 tr. zák. Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) za poslední tři roky. [online]. [cit. 5. 12. 2018]. Dostupné na: <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

³⁰⁹ Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak) za poslední tři roky. [online]. [cit. 5. 12. 2018]. Dostupné na: <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>. Blíže TIBITANZLOVÁ, A. K problematice peněžitého trestu v případech trestní odpovědnosti právnických osob. *Státní zastupitelství*. 2017 (5). s. 49-52.

³¹⁰ Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle soudů, *op. cit.*

³¹¹ Rejstřík trestů právnických osob. [online]. [cit. 3. 12. 2018]. Dostupné na: <<https://eservice-po.rejtr.justice.cz/public/odsouzeni>>.

celkové výši 2.615.000 Kč.³¹² V 80 % případů činila celková výměra méně než 50.000 Kč, třetina trestů byla uložena na spodní zákonné hranici 20.000 Kč.³¹³

Z uvedeného dále vyplývá, že ačkoli zákon umožňuje uložit právnickým osobám podstatně vyšší peněžité trest než fyzickým osobám, reálně se jeho výměra příliš neliší. Přestože má peněžité trest vůči právnickým osobám představovat univerzální sankci, ukládán je pouze ve třetině případů, a to zpravidla při spodní hranici zákonné trestní sazby. Ve srovnání se správním sankcionováním například na úseku ochrany hospodářské soutěže nebo životního prostředí nelze stávající praxi ukládání peněžitého trestu považovat za účinný, přiměřený a odstrašující postih protiprávní činnosti právnických osob.³¹⁴ Příčiny tohoto stavu (nejen v České republice) přesahují rámec úpravy peněžitého trestu. Spočívají především ve snížené citlivosti společnosti vůči korporátní kriminalitě, její vysoké míře latence a ve skutečnosti, že postihovány jsou zejména subjekty s ekonomickými problémy.³¹⁵

³¹² V roce 2016 byl peněžité trest uložen 30 právnickým osobám v celkové výši 10.953.000 Kč. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2017, *op. cit.*, s. 207.

³¹³ Nejvyšší vyměřený trest dosahoval 500.000 Kč. Ve statistice figuruje i peněžité trest uložený rozhodnutím Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou pod spodní hranici zákonné sazby ve výši 10.000 Kč. *Ibid.*

³¹⁴ Viz výroční zprávu ÚOHS za rok 2017 [online]. [cit. 30. 11. 2018]. Dostupné na: <http://www.uohs.cz/download/VZ_verejnost/Vyrocní-zprava-2017_web_final.pdf>. a výroční zprávu ČIŽP za rok 2017 [online]. [cit. 30. 11. 2018]. Dostupné na: <<http://www.cizp.cz/file/mj8/vyrocní-zprava-CIZP-2017.pdf>>.

³¹⁵ DANKOVÁ, K. Kriminologické aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. In: JELÍNEK a kol. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 2017 (2). s. 60-69. WESS, 2015, *op. cit.*, s. 139.

4.2. Peněžité opatření

Trestní právo mladistvých vychází z principů restorativní (obnovující) justice.³¹⁶ Mimo jiné sleduje, aby dle svých sil a schopností mladistvý přispěl k odčinění újmy způsobené trestným činem (§ 1 odst. 2 z. mládeže). **Reparační cíl** zákona koliduje s realitou, neboť mladiství často nedisponují vlastními finančními prostředky a zpravidla se teprve připravují na své budoucí povolání.³¹⁷

Trestní opatření představují krajní a **subsidiární** prostředek k potrestání mladistvého (§ 3 odst. 2 zák. mládeže). Vzhledem ke skutečnosti, že jedním z účelů opatření vůči mladistvému je vytvoření podmínek pro **sociální** a duševní **rozvoj mladistvého**,³¹⁸ ukládají soudy peněžité opatření (tedy sankci snižující životní standard odsouzeného) velmi sporadicky. Podíl peněžitého opatření na sankcionování mladistvých nikdy nepřesáhl ani 1 %.³¹⁹ V roce 2017 bylo uloženo pouze pět peněžitých opatření, přičemž peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu nebylo uloženo ani jedno.³²⁰ Nejedná se přitom o specifikum České republiky - ačkoli je peněžité opatření zakotveno v právních rádech většiny evropských států, bývá v praxi **ukládáno minimálně**.³²¹ V Německu dokonce zákon ani uložení peněžitého opatření neumožňuje. V úvahu přichází pouze zaplacení peněžité částky („*Geldbetrag*“) ve prospěch obecně prospěšného zařízení (§ 15 odst. 1 JGG).³²²

Hlavním důvodem, proč se peněžité opatření neprosadilo, je opodstatněná podmínka, aby byl mladistvý v době uložení sankce **výdělečně činný** nebo to jeho majetkové poměry umožňovaly (§ 27 odst. 1 zák. mládeže). Většina mladistvých samozřejmě výdělečně činná není, nicméně soudy neukládají peněžité opatření ani v případech, kdy mladistvý (ač nízký) příjem má a jeho trestná činnost byla motivovaná získáním majetkového prospěchu.³²³

³¹⁶ ŠÁMAL, 2012a, *op. cit.*, s. 449.

³¹⁷ ŠČERBA, F. COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. s. 34.

³¹⁸ § 9 odst. 1 zák. mládeže.

³¹⁹ ŠČERBA, 2016, *op. cit.*, s. 218.

³²⁰ V roce 2016 byla uložena 4 peněžité opatření. Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu soudy neuložily ani jedno. Přehled o uložených trestech/trestních opatření - hlavní sankce (trest 1). [online]. [cit. 8. 12. 2018]. Dostupné na: <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickyh-listu.html>>.

³²¹ GREBING, 1978b, *op. cit.*, s. 1240.

³²² Srov. § 18 odst. 1 písm. b) a odst. 2 zák. mládeže.

³²³ ŠČERBA, 2016, *op. cit.*, s. 149.

Co se týká **výměry** peněžitého opatření i náhradního trestního opatření odnětí svobody je úprava oproti dospělým pachatelům značně **limitována** (srov. § 27 odst. 2 až 4 zák. mládeže). V rozmezí 10 až 365 denních sazeb ve výši od 100 do 5.000 Kč může soud pro mládež vyměřit peněžité opatření v celkové výši od 1.000 do 1.825.000 Kč. Náhradní trestní opatření se stanoví až na jeden rok, přičemž jeho délka nesmí ani spolu s uloženým odnětím svobody přesahovat horní hranici trestní sazby snížené podle § 31 odst. 1 zák. mládeže. Návrh novely zamýšlí zavést pevný převodní vztah mezi počtem denních sazeb a dni trestního opatření odnětí svobody v poměru 1:1.³²⁴

Výkon peněžitého opatření může soud po vyjádření mladistvého nahradit obecně prospěšnou činností v rámci probačního programu nebo výchovnou povinností ve formě společensky prospěšné činnosti (§ 27 odst. 5 zák. mládeže). Jedná se o zvláštní privilegium svědčící mladistvým odsouzeným, kterým lze odvrátit výkon peněžitého opatření. Kromě (souhlasného)³²⁵ vyjádření mladistvého zákon nestanoví žádné bližší podmínky pro rozhodování soudu.³²⁶ Nutno podotknout, že nesplnění podmínek obecně/společensky prospěšné činnosti zák. mládeže nespojuje s žádným postihem. Vedle peněžitého opatření lze uložit i vhodná výchovná opatření (§ 15 *sq.* zák. mládeže).

Vykonáním peněžitého opatření, příp. pravomocným upuštěním od výkonu, se odsouzení mladistvého zahlučuje (§ 35 odst. 4 zák. mládeže). S případným přijetím návrhu novely by se ustanovení pro nadbytečnost vypustilo.³²⁷

Z uvedeného vyplývá, že právní úprava peněžitého opatření je poměrně detailně propracovaná, v praxi se ale neprosadila. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže poskytuje vhodnější formy postihu napomáhající resocializaci mladistvého, jeho ochraně před škodlivými vlivy a prevenci páchání dalších provinění. Z toho důvodu **není častější ukládání peněžitého opatření žádoucí.**

³²⁴ Stejný poměr platí v Německu pro dospělé pachatele. Kritika převodních vztahů v podkapitole 2.3.1.

³²⁵ Srov. § 17 odst. 2 písm. c) zák. mládeže.

³²⁶ Důvody pro tento postup budou zřejmě méně závažné než pro upuštění od výkonu trestu dle § 344 odst. 1 tr. řádu. ŠČERBA, 2014, *op. cit.*, s. 282.

³²⁷ Viz kapitolu 2.4.

4.2.1. Podmíněný odklad výkonu

Za spáchané provinění může soud pro mládež uložit **peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu**, lze-li důvodně předpokládat, že účelu peněžitého opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu, a pokud:

- a) je to vhodné vzhledem osobním poměrům mladistvého a okolnostem případu, **nebo**
- b) přijme záruku za nápravu mladistvého (§ 28 odst. 1 zák. mládeže).

Přitom stanoví zkušební dobu až na tři léta, po jejímž uplynutí rozhodne, zda se mladistvý osvědčil (§ 29 odst. 1 a § 30 odst. 1 zák. mládeže). Jinak rozhodne, případně i během zkušební doby, že se peněžitě opatření vykoná.³²⁸

V Rakousku lze uložit (částečně) podmíněný peněžitý trest i **dospělému pachateli** nebo **právnícké osobě** (§ 43a odst. 1 öStGB, § 6 sq. VbVG). Ščerba navrhuje zavést obdobnou úpravu pro postih méně závažné majetkové trestné činnosti i do českého právního řádu.³²⁹ Rekodifikační komise při přijímání trestního zákoníku možnost podmíněné uložení peněžitěho trestu odmítla s tím, že „*vhodnějším se [...] jeví buď podmíněný trest odnětí svobody, příp. i s dohledem, anebo použití některého z odklonů podle procesních předpisů*“.³³⁰ S poukazem na nedostatečné generálně i speciálně preventivní účinky takového trestu došla ke stejnému závěru i Komise pro reformu trestněprávních sankcí v Německu.³³¹ Po zřízení zvláštního účtu Ministerstva spravedlnosti zákonem o použití peněžitých prostředků³³² neobstojí argument, že podmíněné uložení peněžitého umožňuje snazší uspokojení poškozeného. Stávající trestněprávní předpisy nabízí řadu alternativní řešení bagatelních případů. Proto zastávám názor, že **zavedení** podmíněného peněžitěho trestu pro dospělé pachatele ani právnícké osoby **není na místě**.

³²⁸ K úpravě blíže SOTOLÁŘ, A. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 302-316. K výkonu srov. § 76a kanc. řádu.

³²⁹ ŠČERBA, 2014, *op. cit.*, s. 250 a 284.

³³⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb.

³³¹ Abschlußbericht der Kommission zur Reform des strafrechtlichen Sanktionensystems. [online]. [cit. 5. 12. 2018]. Dostupné na: <<https://www.bib.uni-mannheim.de/fileadmin/pdf/fachinfo/jura/abschlussber-der-komm-strafreform.pdf>>. s. 91-92. Srov. SOLNAŘ, 2009, *op. cit.*, s. 139-140.

³³² Viz podkapitolu 1.3.1.

Závěr

Peněžitý trest je univerzální majetkovou trestní sankcí s širokou možností využití. Jako trest alternativní představuje vhodné řešení tzv. „krize (ne)podmíněného trestu odnětí svobody“. Samostatně, případně i s dalším alternativním trestem, bude ukládán zejména v případech méně závažné kriminality. Peněžitým trestem uloženým vedle trestu odnětí svobody bude postihována především závažnější trestná činnost spáchaná se zjištěnou pohnutkou.

V západních státech platí peněžitý trest za nejosvědčenějších alternativu nepodmíněného trestu odnětí svobody kratšího trvání. Odsouzeného příliš nestigmatizuje, nevytrhává jej z přirozeného sociálního prostředí, nezatěžuje státní rozpočet. Po zřízení zvláštního účtu Ministerstva spravedlnosti zákonem č. 59/2017 Sb. nelze namítat, že peněžitý trest nepříznivě ovlivňuje schopnost odsouzeného uspokojit nárok poškozeného. Neřešenou zůstává situace, kdy zaplacení peněžitého trestu reálně převezme třetí osoba a odsouzení se tudíž mívá účinkem. Dobrovolně nevykonaný peněžitý trest navíc zatěžuje soudy rozsáhlou porozsudkovou agendou, která může skončit až nařízením náhradního trestu odnětí svobody.

V České republice se počet peněžitých trestů uložený jako sankce hlavní i vedlejší postupně zvyšuje. Nutno podotknout, že aplikační praxe je značně rozkolísaná. Zatímco některé soudy ukládají peněžitý trest ve více než ve čtvrtině případů, jiné jej neukládají téměř vůbec. Jde zřejmě o důsledek různé úrovně kriminality a socioekonomické vyspělosti regionu, ale i rozdílného přístupu jednotlivých soudů ke stávající právní úpravě. Celková výše peněžitých trestů se v 60 % případů pohybuje do 20.000 Kč, v 90 % do 40.000 Kč.

Spravedlivě vyměřený peněžitý trest musí zohledňovat povahu a závažnost spáchaného trestného činu, poměry odsouzeného, případně i chování pachatele po činu, délku trestního řízení atd. Systém denních sazeb činí proces výměry peněžitého trestu transparentnější, soudům ale poskytuje pouze základní orientační hledisko. Zákonodárce blíže nevymezuje, jak mají soudy povahu a závažnost spáchaného trestného činu vyjádřit „arbitrárně“ zavedenými 20 až 730 denními sazbami. Zákonným vodítkem pro určení výše denní sazby v rozmezí od 100 do 50.000 Kč by měl být zpravidla průměrný denní čistý (případně potenciální) příjem pachatele. Z procesně ekonomických důvodů bývá ale v praxi výše určena odhadem soudu. Pro výměru je stěžejní především důsledné zjištění kritérií dle § 39 tr. zák. Zda se konečná výše peněžitého trestu vyjádří jednou částkou nebo součinem dvou veličin, jak vyžaduje pozitivní úprava, není příliš podstatné. Například v Nizozemsku, Itálii nebo Irsku soudy peněžitý trest vyměřují určením celkové výše v rámci odstupňovaných zákonných kategorií. Fungo-

vání systému denních sazeb v České republice nelze vzhledem k absenci statistických údajů o počtu a výši sazeb objektivně zhodnotit.

Části trestných činů postihovaných peněžitým trestem odpovídá společensky méně škodlivá skutková podstata přestupku. S ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe by měla trestním soudem určená celková výše peněžitého trestu převyšovat pokutu stanovenou správním předpisem. Například celková částka peněžitého trestu za trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky tento požadavek v praxi často nespĺňuje.

Samotné uložení trestu nemůže představovat patřičný postih pachatel, pokud není zajištěna jeho účinná realizace. Vybrat nebo vymoci se podaří zhruba jen polovinu trestů, přičemž náhradní trest odnětí svobody je nařizován velmi ojediněle. Zlepšení by mohlo přinést častější využívání institutu zajištění výkonu peněžitého trestu dle § 344a tr. řádu. Pakliže odsouzený dobrovolně nezaplatí, předchází nařízení náhradního trestu odnětí svobody nejprve obligatorní vymáhání, následně fakultativní přeměna v trest obecně prospěšných prací nebo domácího vězení a konečně prokázání podmínky zjevné možnosti zmaření výkonu trestu. O speciálně i generálně preventivní působení takového trestu nutno pochybovat.

S ohledem na uspokojení nároků poškozených a zahraniční úpravu zastávám názor, že obligatorní vymáhání peněžitého trestu by mělo být zachováno. Soudy nicméně zatěžuje role správce daňových pohledávek státu, a proto často přistupují k vymáhání peněžitého trestu prostřednictvím soudních exekutorů. S tímto postupem nesouhlasí Ministerstvo spravedlnosti a uvažuje o zavedení kompetenční dělené správy - soudy by byly příslušné k přijetí dobrovolných plateb a samotné vymáhání by prováděly celní úřady. Dosavadní odůvodnění návrhu vykazuje závažné metodické i věcné nedostatky a proto jej nelze bezvýhradně přijmout.

Ačkoli ve vztahu k právnickým osobám představuje peněžitý trest hlavní sankci, ukládán je pouze ve třetině případů. Vzhledem ke skutečnosti, že odsouzeny jsou zpravidla subjekty s ekonomickými problémy, bývá vyměřen na samé spodní hranici zákonné trestní sazby v obdobné výši jako u fyzických osob.

Peněžitá opatření není způsobilé přispět k vytvoření vhodných podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého, a proto sehrává naprosto marginální roli. Neprosadilo se ani peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu. Zavedení jeho obdoby pro dospělé pachatele ani právnické osoby nepovažuji za vhodné.

V jednotlivých kapitolách práce upozorňuji na úskalí stávající právní úpravy i ministerského návrhu novely trestního řádu a trestního zákoníku. Zároveň přichází s řadou **návrhů *de lege ferenda*** a připomínek k připravované legislativě:

- odstranit rozdíly v úpravě povolení splátek peněžitého trestu dle tr. zák. a tr. řádu (frekvence splátek, maximální doba splácení);
- umožnit povolení lhůty k zaplacení již ve výroku o trestu (hmotněprávní obdoba odkladu výkonu trestu);
- snížit horní hranici náhradního trestu odnětí svobody na jeden rok;
- jako podmínku nařízení náhradního trestu odnětí svobody zavést vedle (zjevné) možnosti zmaření výkonu trestu i zřejmou bezvýslednost vymáhání peněžitého trestu;
- nezavádět pevný převodní vztah mezi počtem denních sazeb a délkou náhradního trestu odnětí svobody;
- zrušit možnost přeměny nevykonaného peněžitého trestu v trest domácího vězení a trest obecně prospěšných prací;
- zahlazovat odsouzení k peněžitému trestu i za úmyslný trestný čin;
- v případě peněžitého trestu uloženého trestním příkazem limitovat maximální počet denních sazeb a délku náhradního trestu odnětí svobody na čtvrtinu (180 denních sazeb, 3 měsíce náhradního trestu);
- umožnit podání odporu pouze proti výši denní sazby s tím, že v následném řízení by se uplatnila zásada zákazu *reformationis in peius*;
- konzistentně upravit, v jakém obsazení a v jaké formě zasedání se rozhoduje ve věcech výkonu peněžitého trestu.

Vytvoření bezrozporné a funkční úpravy peněžitého trestu respektující celý systém trestních sankcí není snadným úkolem. Stávající nekonceptnost právní úpravy je do značné míry způsobena poslaneckými pozměňovacími návrhy bez důvodových zpráv. Napříště by se měl zákonodárce takovýchto zásahů vyvarovat. Připravovaná legislativa musí pečlivě zohledňovat své případné dopady a v případě ministerských návrhů obstát v diskurzu připomínkového řízení a Legislativní rady vlády.

Seznam zkratek

Právní předpisy

daň. řád	zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád
EGStGB	Einführungsgesetz zum Strafgesetzbuch, BGBl. I 1974 S. 469 (uvozovací zákon k německému trestnímu zákoníku)
EÚLP	sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
ex. řád	zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)
FinStrG	Finanzstrafgesetz, BGBl. Nr. 129/1958 (rakouský hospodářský trestní zákon)
ins. zák.	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
JGG	Jugendgerichtsgesetz, BGBl. I 1974 S. 3427 (německý zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
kanc. řád	instrukce Ministerstva spravedlnosti č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy
Listina	usnesení předsednictva Česká národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
obč. zák.	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
o. s. ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OWiG	Ordnungswidrigkeitengesetz, BGBl. I 1987 S. 602 (německý zákon o přestupcích)
öStGB	Strafgesetzbuch, BGBl. Nr. 60/1974 (rakouský trestní zákoník)
öStPO	Strafprozessordnung, BGBl. Nr. 631/1975 (rakouský trestní řád)
öStVG	Strafvollzugsgesetz, BGBl. Nr. 26/2016 (rakouský zákon o výkonu trestu)
StGB	Strafgesetzbuch, BGBl. I 1998 S. 3322 (německý trestní zákoník)
StPO	Strafprozessordnung, BGBl. I 1987 S. 1074 (německý trestní řád)
tr. řád	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

tr. zák.	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
tr. zákon z r. 1961	zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
VbVG	Verbandsverantwortlichkeitsgesetz, BGBl. Nr. 151/2005 (rakouský zákon o trestní odpovědnosti sdružení)
WvSr	Wetboek van Strafrecht, Stb. 1881, 35 (nizozemský trestní zákoník)
zák. o použití peně- žitých prostředků	zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení
zák. o trestní odpo- vědnosti p. o.	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
zák. práce	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
z. m. j. s.	zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních
z. mládeže	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Další zkratky

BGH	Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr)
BVerfG	Bundesverfassungsgericht (Spolkový ústavní soud)
ČNB	Česká národní banka
IKSP	Institut pro kriminologii a sociální prevenci
KS	krajský soud
návrh novely	návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OS	okresní soud
Sb. n. a u.	Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR
Sb. rozh. tr.	Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek - část trestní

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

Monografie a komentáře

- BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 208 s.
- DRAŠTÍK, A. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017a. 1412 s.
- DRAŠTÍK, A. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017b. 1568 s.
- DRAŠTÍK, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 1568 s.
- GŘIVNA, T. a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 536 s.
- HÄGER, J. *Strafgesetzbuch. Leipziger Kommentar. Zweiter Band. Fünfter Titel*. Berlin: De Gruyter Recht, 2003. 289 s.
- HENDRYCH, D. a kol. *Právníký slovník*. 3.vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.
- JEHLE, J.-M. *Strafrechtspflege in Deutschland: Fakten und Zahlen*. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, 2015.
- JELÍNEK, J. a kol. *Rozhodnutí ve věcech trestních se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 3. vyd. Praha: Leges, 2015. 576 s.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017a. 976 s.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vyd. Praha: Leges, 2017b. 1312 s.
- KAISER, G., SCHÖCH, H. *Kriminologie. Jugendstrafrecht. Strafvollzug*. 6. vyd. München: C. H. Beck, 2006. 278 s.
- KETT-STRAUB, G. KUDLICH, H. *Sanktionenrecht*. München: C. H. Beck, 2017. 273 s.
- KINDHÄUSER, U. *Strafgesetzbuch. Lehr- und Praxiskommentar*. 7. vyd. Baden-Baden: Nomos, 2017. 1423 s.
- KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné - obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2009. 834 s.
- LICHNOVSKÝ, O. a kol. *Daňový řád. Komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016. 938 s.
- MEIER, B.-D. NOETZEL, S. *Fallsammlung zum Sanktionenrecht*. Heidelberg: Springer-Verlag, 2015b. 221 s.
- MEIER, B.-D. *Strafrechtliche Sanktionen*. 4. vyd. Heidelberg: Springer-Verlag, 2015a. 476 s.
- SANDEL, M. J. *Co si za peníze (ne)koupíte*. Brno: BizBooks, 2013. 208 s.
- SCHEINOST, M. a kol. *Sankční politika a její uplatňování*. Praha: IKSP, 2015. 197 s.
- SCHEINOST, M. a kol. *Sankční politika pohledem praxe*. Praha: IKSP, 2014. 176 s.

- SCHEINOST, M. a kol. *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství*. Praha: IKSP, 2015. 119 s.
- SOLNAŘ, V. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. 786 s.
- STRENG, F. *Strafrechtliche Sanktionen*. 3. vyd. Stuttgart: Kohlhammer, 2012. 571 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018. 930 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2012a. 1052 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád (EVK)*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. 4700 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2.vyd. Praha: C. H. Beck, 2012b. 3614 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, 988 s.
- ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2 vyd. Praha: Leges, 2014. 464 s.
- ŠČERBA, F. COUFALOVÁ, B. *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges, 2016. 320 s.

Články a příspěvky ve sbornících

- ALBRECHT, H.-J. Die Geldstrafe in Länder der Europäische Union - Normative Strukturen und praktische Anwendung. In: HILGENDORF, E. a kol. *Festschrift für Wolfgang Heinz zum 70. Geburtstag*. Baden-Baden: Nomos, 2012. 1019 s.
- DANKOVÁ, K. Kriminologické aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. In: JELÍNEK a kol. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 2017 (2). 92 s.
- DRÁPAL, J. Jak upravit evropskou a českou úpravu peněžitého trestu, aby byla funkční? *Státní zastupitelství*. 2017 (2). s. 37.
- DRÁPAL, J. O nefunkčnosti peněžitých trestů v podobě denních pokut (a co s tím). *Státní zastupitelství*. 2015 (5). s. 33.
- GREBING, G. Die Geldstrafe im deutschen Recht nach Einführung des Tagessatzsystems. In: JESCHECK, H.-H. a kol. *Die Geldstrafe im deutschen und ausländischen Recht*. Baden-Baden: Nomos, 1978a. 1358 s.
- GREBING, G. Die Geldstrafe in rechtsvergleichender Darstellung. In: JESCHECK, H.-H. a kol. *Die Geldstrafe im deutschen und ausländischen Recht*. Baden-Baden: Nomos, 1978b. 1358 s.

- GRITTER, E. KEULEN, B. F. Corporate Criminal Liability in the Netherlands. *Electronic Journal of Comparative Law*. 2010 (14.3). [online]. [cit. 7. 12. 2018]. Dostupné na: <<https://www.ejcl.org/143/art143-9.pdf>>.
- HOMOLA, M. ZEŽULOVÁ, J. Faktory mající vliv na ukládání peněžitého trestu v České republice. *Státní zastupitelství*. 2017b (2). s. 33.
- JELÍNEK, J. Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob. In: JELÍNEK a kol. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 2017 (2). 92 s.
- JELÍNEK, J. Trestní příkaz jako forma odklonu v trestním řízení. In: JELÍNEK, J. a kol. *Alternativní řešení trestních věcí*. Praha: Leges, 2016. 176 s.
- JELÍNEK, J. Trestní příkaz včera, dnes a zítra. *Kriminalistika*. 2015 (2). s. 81.
- KANTOROWICZ-REZNICHENKO, E. Day-Fines: Should the Rich Pay More? *Review of Law and Economics*. 2015 (11). s. 481.
- KANTOROWICZ-REZNICHENKO, E. *The 'Net-Widening' Problem and its Solutions: The Road to a Cheaper Sanctioning System* [online]. [cit. 10. 11. 2018]. Dostupné na: <http://www.antonioacasella.eu/nume/Kantorowicz_2013.pdf>.
- MORKOVIN, O. Přeměna peněžitého trestu po novele č. 390/2012 Sb. (Lze přeměnit peněžitý trest na náhradní trest odnětí svobody bezprostředně, aniž by byla nejdříve využita jedna z alternativ podle § 69 odst. 2 TrZ?). *Trestněprávní revue*. 2014 (11-12). s. 267.
- ŠÁMAL, P. SULITKA, D. Srovnání ukládání peněžitých trestů v České republice a ve vybraných evropských státech. *Státní zastupitelství*. 2017 (2). s. 8.
- TIBITANZLOVÁ, A. K problematice peněžitého trestu v případech trestní odpovědnosti právnických osob. *Státní zastupitelství*. 2017 (5). s. 45.
- VANDUCHOVÁ, M. Peněžitý trest - praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody? In: GŘIVNA, T. a kol. *Pocita Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008. 422 s.
- VICHEREK, R. Přeměna peněžitého trestu. *Trestněprávní revue*. 2017 (1). s. 7.
- WESS, N. Verbandsverantwortlichkeit – Anspruch und Wirklichkeit. *Österreichische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*. 2015 (4). s. 131.
- WILDE, F. Die Geldstrafe – ein unsoziales Rechtsinstitut? *Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform*. 2015 (4). s. 348.

Seznam použitých internetových zdrojů

Abschlußbericht der Kommission zur Reform des strafrechtlichen Sanktionensystems (März 2000). [online]. [cit. 5. 12. 2018]. Dostupné na: <<https://www.bib.uni-mannheim.de/fileadmin/pdf/fachinfo/jura/abschlussber-der-komm-strafreform.pdf>>.

Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. *ODok.* [online]. [cit. 25. 10. 2018]. Dostupné na: <<https://apps.odok.cz/attachment/-/down/ALBSB43CNHUC>>. 42 s. (důvodová zpráva k návrhu novely).

MALECKÝ, R. Zapíráte před soudem majetek? Sami si dláždíte cestu do vězení! *Hlídací pes.* [online]. [cit. 22. 09. 2018]. Dostupné na: <<https://hlidacipes.org/zapirate-pred-soudem-majetek-sami-si-dlazdite-cestu-do-vezeni/?hilite=%27pen%C4%9B%C5%BEit%C3%BD%27%2C%27trest%27>>.

Metodika pro orgány státní správy poukazující prostředky na zvláštní účet dle zák. č. 59/2017 Sb. o použití prostředků z majetkových trestních sankcí. *Justice.cz.* [online]. [cit. 25. 10. 2018]. Dostupné na: <<https://www.justice.cz/documents/12681/775906/Methodika+Ministerstva+spravedlnosti+pro+organiza%C4%8Dn%C3%AD+slo%C5%BEky+st%C3%A1tu+zas%C3%ADlaj%C3%ADc%C3%AD+pen%C4%9B%C5%BEen%C3%AD+prost%C5%99edky+z.doc/d687fedb-fb64-4ef0-b1af-dfde4040418e>>.

Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. *ODok.* [online]. [cit. 25. 10. 2018]. Dostupné na: <<https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNB43BTD2Q>>.

Pozměňovací návrh poslance Radka Vondráčka. [online]. [cit. 25. 11. 2018]. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/doc/pdf/00/13/14/00131413.pdf>>.

Prison Population Rate. World Prison Brief. [online]. [cit. 11. 11. 2018]. Dostupné na: <http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate?field_region_taxonomy_tid=14>.

Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak). [online]. [cit. 5. 12. 2018]. Dostupné na: <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak). [online]. [cit. 5. 12. 2018]. Dostupné na: <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

Přehled o uložených trestech/trestních opatření - hlavní sankce (trest 1). [online]. [cit. 8. 12. 2018]. Dostupné na: <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

Připomínky Exekutorské komory ČR, č. j. 165/2017-LO-SP. [online]. [cit. 2. 12. 2018]. Dostupné na: <<https://apps.odok.cz/attachment/-/down/KORNB4WM6VC2>>.

Recommendation No. R (87) 18 of the Committee of Ministers to member states concerning the simplification of criminal justice adopted on 17 September 1987 [online]. [cit. 22. 11. 2018]. Dostupné na: <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804e19f8>>.

Rejstřík trestů právnických osob. [online]. [cit. 3. 12. 2018]. Dostupné na: <<https://eservice-po.rejtr.justice.cz/public/odsouzeni>>.

Rekodifikace trestního práva procesního. *Justice.cz*. [online]. [cit. 26. 03. 2018]. Dostupné na: <<https://tpp.justice.cz/>>.

Společná tisková zpráva Nejvyššího soudu a Nejvyššího státního zastupitelství z 30. ledna 2018. [online]. [cit. 10. 09. 2018]. Dostupné na: <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/tiskove-zpravy/2021-nejvyi-soud-a-nsz-prosazuji-vti-vyuivani-penitnych-trest-i-odklon-v-trestnim-izeni>>.

Statistická ročenka kriminality, 2016. [online]. [cit. 27. 09. 2018]. Dostupné na: <https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1265167&typSloupce=pdf&fileName=null>. 603 s.

Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny z 26. května 2017. [online]. [cit. 25. 11. 2018]. Dostupné na: <<https://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/057schuz/s057273.htm#r2>>. Stenoprotokol schůze Poslanecké sněmovny z 31. října 2008. [online]. [cit. 23. 11. 2018]. Dostupné na: <<http://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/039schuz/s039208.htm#r2>>.

ŠTEFAN, V. Fondu pro oběti trestných činů chybí peníze. Na účtu je 300 tisíc, ministerstvo čekalo ročně desítky milionů. *iRozhlas*. [online]. [cit. 25. 03. 2018]. Dostupné na: <<https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/fond-pro-obeti-trestnych-cinu-ministerstvo-spravedlnosti-1803010940-jak>>.

Tabulka č. 12 (S_AS_12 Trestní příkazy, podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu - OS) a tabulka č. 32 (S_AS_32 Přehled o členění nápadu agendy T u okresních soudů). [online]. [cit. 24. 10. 2018]. Dostupné na: <<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>>.

VÁLKOVÁ, H. a kol. *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí*. [online]. [cit. 25. 03. 2018]. Dostupné na: <http://forumsocialni prace.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/10/2016/12/helena_valkova_9-38.pdf>.

Výroční zpráva ČIŽP za rok 2017 [online]. [cit. 30. 11. 2018]. Dostupné na: <<http://www.cizp.cz/file/mj8/vyrocnizprava-CIZP-2017.pdf>>.

Výroční zpráva ÚOHS za rok 2017 [online]. [cit. 30. 11. 2018]. Dostupné na: <http://www.uohs.cz/download/VZ_verejnost/Vyrocnizprava-2017_web_final.pdf>.

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2017 - tabulková část. [online]. [cit. 25. 10. 2018]. Dostupné na: <<http://www.nsz.cz/index.php/cs/udaje-o-cinnosti-a-statisticke-udaje/zprava-o-innosti/2095-zprava-o-innosti-2017>>.

Seznam použitých právních předpisů (vše ve znění pozdějších předpisů)

Bundeszentralregistergesetz, BGBl. I S. 243 (německý zákon o spolkovém centrálním registru).

Codice penale italiano (italský trestní zákoník).

Einführungsgesetz zum Strafgesetzbuch, BGBl. I 1974 S. 469 (uvozovací zákon k německému trestnímu zákoníku).

Finanzstrafgesetz, BGBl. Nr. 129/1958 (rakouský hospodářský trestní zákon).

Fines Act 2010 (irský zákon o peněžitém trestu).

Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy (kancelářský řád).

Jugendgerichtsgesetz, BGBl. I 1974 S. 3427 (německý zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Justizbeitreibungsgesetz, BGBl. 2017 I S. 1926 (německý zákon o vymáhání justičních pohledávek)

Nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí.

Ordnungswidrigkeitengesetz, BGBl. I 1987 S. 602 (německý zákon o přestupcích).

Poinikós Kódikas - Ποινικός Κώδικας (řecký trestní zákoník).

Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 8/2009.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 25/2000 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích.

Strafgesetzbuch, BGBl. I 1998 S. 3322 (německý trestní zákoník).

Strafgesetzbuch, BGBl. Nr. 60/1974 (rakouský trestní zákoník).

Strafprozessordnung, BGBl. I 1987 S. 1074 (německý trestní řád)

Strafprozessordnung, BGBl. Nr. 631/1975 (rakouský trestní řád).

Strafvollzugsgesetz BGBl. Nr. 26/2016. (rakouský zákon o výkonu trestu)

Usnesení předsednictva Česká národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Verbandsverantwortlichkeitsgesetz, BGBl. Nr. 151/2005 (rakouský zákon o trestní odpovědnosti sdružení).

Wetboek van Strafrecht, Stb. 1881, 35 (nizozemský trestní zákoník).

Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

Zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 152/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon České národní rady č. 283/1991 Sb., o policii České republiky, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, a zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

Zákon č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky.

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení.

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád.

Zákon č. 300/2016 Sb., o centrální evidenci účtů.

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a evidenci svě-
řenských fondů.

Zákon č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů.

Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na silničních komunikacích.

Zákon č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Zákon č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
(trestní řád) a některé další zákony.

Zákon č. 55/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 41/1961
Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí ulože-
ných v trestním řízení.

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

Zákon č. 86/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a
věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 174/2011, k provádění finančního šetření v trestním
řízení.

Zivilprozessordnung, BGBl. 2005 I S. 3202.

Seznam použité judikatury

- Nález Ústavního soudu z 8. 6. 2010, sp. zn. I. ÚS 2859/09, N 122/57 Sb. n. a u.
- Nález Ústavního soudu z 8. 11. 2016, sp. zn. III. ÚS 525/15, N 210/83 Sb. n. a u.
- Nález Ústavního soudu z 9. 3. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 38/02, N 36/32 Sb. n. a u.
- Nález Ústavního soudu z 14. 5. 2008, sp. zn. II. ÚS 2014/07, N 86/49 Sb. n. a u.
- Nález Ústavního soudu 15. 2. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 77/06, N 30/44 Sb. n. a u.
- Nález Ústavního soudu z 23. 4. 1998, sp. zn. IV. ÚS 463/97, N 47/10 Sb. n. a u.
- Nález Ústavního soudu z 31. 3. 2005, sp. zn. I. ÚS 554/04, N 67/36 Sb. n. a u.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 9. 1. 1964, sp. zn. 7 Tz 63/63, č. 29/1964 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 22. 11. 1971, sp. zn. 11 Tz 70/71, č. 28/1972 Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 23. 2. 1983, sp. zn. 11 Tz 3/83, č. 46/1983-II. Sb. rozh. tr.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 29. 11. 1966, sp. zn. 5 Tz 52/66, č. 32/1967 Sb. rozh. tr.
- Rozsudek BGH ze dne 7. 11. 1990, sp. zn. 2 StR 439/90.
- Rozsudek BGH ze dne 28. 4. 1976, sp. zn. 3 StR 8/76.
- Rozsudek Nejvyššího soudu z 1. 12. 2015, sp. zn. 7 Tz 19/2015.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze 17. 2. 1977, sp. zn. 2 Tzf 3/76, č. 22/1977-II. Sb. rozh. tr.
- Rozsudek Nejvyššího soudu z 24. 7. 2018, sp. zn. 4 Tz 19/2018.
- Rozsudek Nejvyššího soudu z 27. 2. 1996, sp. zn. 2 Tzn 13/96, č. 54/1996 Sb. rozh. tr.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ze 4. 5. 1973, sp. zn. Tpj 2/73, č. 5/1974 Sb. rozh. tr.
- Stanovisko Nejvyššího soudu z 12. 2. 2014, sp. zn. Ts 43/2012, č. 9/2014 Sb. rozh. tr.
- Stanovisko Nejvyššího soudu z 12. 3. 1987, sp. zn. Tpj 21/87, č. 4/1988 Sb. rozh. tr.
- Stanovisko Nejvyššího soudu z 12. 10. 1995, sp. zn. Stn 1/96, č. 36/1996 Sb. rozh. tr.
- Usnesení BGH ze dne 30. 11. 1976, sp. zn. 1 StR 319/76.
- Usnesení BVerfG z 1. 6. 2015, sp. zn. 2 BvR 67/15.
- Usnesení Nejvyššího soudu z 3. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 213/2017, č. 3/2018 Sb. rozh. tr.
- Usnesení Nejvyššího soudu z 14. 3. 2012, sp. zn. 8 Tdo 97/2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu z 16. 12. 2015, sp. zn. 5 Tdo 829/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze 17. 4. 2013, sp. zn. 4 Tdo 293/2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze 17. 8. 2016, sp. zn. 5 Tdo 866/2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu z 19. 7. 2017, sp. zn. 7 Tdo 702/2017, č. 9/2018. Sb. rozh. tr.
- Usnesení Nejvyššího soudu z 21. 6. 2016, sp. zn. 4 Tdo 821/2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu z 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1409/2011.
- Usnesení Nejvyššího soudu z 23. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 383/2016, č. 12/2018 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu z 29. 3. 2012, sp. zn. 6 Tdo 1466/2011.
Usnesení Nejvyššího soudu z 29. 05. 2014, sp. zn. 6 Tdo 538/2014.
Usnesení Ústavního soudu z 6. 9. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2139/16.
Usnesení Ústavního soudu z 20. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 855/17.
Usnesení Ústavního soudu z 21. 2. 2017, sp. zn. III. ÚS 3742/16.
Usnesení Ústavního soudu z 27. 6. 2017, sp. zn. II. ÚS 948/17.
Usnesení Ústavního soudu z 28. 11. 2017, sp. zn. III. ÚS 2614/17.
Usnesení Vrchního soudu v Praze z 29. 5. 1999, sp. zn. 11 To 86/99, č. 25/2000 Sb. rozh. tr.

Seznam ostatních zdrojů

102. usnesení Ústavně právního výboru ze 41. schůze dne 19. června 2008.
126. usnesení Ústavně právního výboru ze 46. schůze dne 24. května 2012.
28. usnesení Ústavně právního výboru ze 13. schůze dne 28. března 2018.
Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb.
Důvodová zpráva k zákonu č. 55/2017 Sb.
Důvodová zpráva k zákonu č. 86/2015 Sb.
Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb.
Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb.
Hlasování č. 186 a 188 na 59. schůzi Poslanecké sněmovny konané 12. července 2017.
HOMOLA, M. ZEZULOVÁ, J. *Postup státního zástupce v trestním řízení ve vztahu k peněžitému trestu*. Nejvyšší státní zastupitelství. Sp. zn. 1 SL 134/2017 z 30. 11. 2017a. Informace získaná od Nejvyššího státního zastupitelství na základě žádosti 1 SIN 48/2018 dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.
POLIŠENSKÁ, P. a kol. *Analýza k ukládání peněžitých trestů v rozhodovací praxi českých soudů*. Nejvyšší soud. Sp. zn. Sm 353/2016 (Tpjn 49/2016) z 27. 1. 2017.
Sněmovní tisk 650/0 z 6. listopadu 2015.
Sněmovní tisk 650/2 z 9. září 2016.
SULITKA, D. a kol. *Ukládání peněžitých trestů ve vybraných členských státech Evropské unie*. Nejvyšší soud. Analýza 28/2016. Brno, 2016. Informace získaná od Nejvyššího soudu na základě žádosti Zin 124/2018 dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

Seznam příloh

Příloha č. 1:

Vybraná ustanovení s vyznačením navrhovaných změn a doplnění dle návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Příloha č. 2:

Počet přeměněných peněžitých trestů a nařízených náhradních trestů odnětí svobody.

Informace získaná od Ministerstva spravedlnosti na základě žádosti MSP-697/2018-OSV dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

Příloha č. 1

Vybraná ustanovení s vyznačením navrhovaných změn a doplnění dle návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Změna trestního řádu

§ 89

Obecná ustanovení

(1) V trestním stíhání je v nezbytném rozsahu třeba dokazovat zejména:

d) podstatné okolnosti k posouzení osobních, **rodinných, majetkových a jiných** poměrů pachatele,

§ 92

(1) Výslech obviněného se koná tak, aby poskytl pokud možno úplný a jasný obraz o skutečnostech důležitých pro trestní řízení. Obviněný nesmí být žádným způsobem donucován k výpovědi nebo k doznání. Při výslechu je nutno šetřit jeho osobnost.

(2) Obviněného je třeba se při výslechu podrobně dotázat na jeho osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry tak, aby pro případ rozhodnutí o vině a trestu obviněného byly zjištěny skutečnosti v rozsahu nezbytném pro stanovení druhu trestu a jeho výměry. Dále je třeba se dotázat na předchozí tresty a na další trestní stíhání obviněného.

§ 341

Jakmile se stal vykonatelným rozsudek, podle něhož je odsouzený povinen zaplatit peněžitý trest, vyzve předseda senátu odsouzeného, aby jej ~~zaplatil do patnácti dnů a upozorní ho, že jinak bude zaplacení vymáháno~~ **do jednoho měsíce zaplatil, a upozorní ho, že jinak bude peněžitý trest vymáhán nebo přeměněn v nepodmíněný trest odnětí svobody.**

§ 342

(1) Na žádost odsouzeného může předseda senátu z důležitých důvodů

a) odložit výkon peněžitého trestu, a to na dobu nejvýše ~~tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabyl právní moci~~ **jednoho roku od uplynutí lhůty podle § 341, nebo**

b) povolit splácení peněžitého trestu po částkách ~~tak, aby byl celý zaplacen nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy rozsudek nabyl právní moci.~~

(2) Pominou-li důvody, pro které byl výkon peněžitého trestu odložen, nebo nedodrží-li odsouzený bez závažného důvodu splátky, ~~může~~ předseda senátu povolení odkladu nebo splátek ~~odvolat~~ **odvolá**.

§ 342a

(1) Předseda senátu upustí od výkonu peněžitého trestu nebo jeho zbytku, jestliže

- a) odsouzený se v důsledku okolností na jeho vůli nezávislých stal dlouhodobě neschopným peněžítý trest zaplatit, nebo**
- b) by výkonem trestu byla vážně ohrožena výživa nebo výchova osoby, o jejíž výživu nebo výchovu je odsouzený podle zákona povinen pečovat.**

(2) Proti rozhodnutí podle odstavce 1 je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.

§ 343

(1) Předseda senátu nařídí, aby peněžítý trest byl vymáhán, nezaplatí-li jej odsouzený

- a) do ~~patnácti dnů~~ **jednoho měsíce** poté, co byl k zaplacení vyzván,
- b) do ~~patnácti dnů~~ **jednoho měsíce** poté, co mu bylo oznámeno rozhodnutí, jímž povolený odklad nebo povolené splácení byly odvolány, nebo
- c) do uplynutí doby, na kterou byl výkon trestu odložen.

(2) Vymáhání peněžitého trestu předseda senátu nenařídí, postačují-li na jeho zaplacení prostředky z peněžité záruky nebo je-li z majetkových poměrů odsouzeného či jiných okolností zřejmé, že by vymáhání bylo bezvýsledné.

~~(2)~~ **(3)** Bylo-li nařízeno vymáhání peněžitého trestu, jehož výkon je zajištěn na majetku odsouzeného, na jeho úhradu se přednostně užije zajištěný majetek.

~~(3)~~ **(4)** Při správě placení peněžitého trestu se postupuje podle daňového řádu.

(4) Při správě placení peněžitého trestu se postupuje podle daňového řádu, s výjimkou ustanovení o posečkání daně a rozložení její úhrady na splátky. Peněžítý trest vymáhá celní úřad.

§ 343a

(1) Předseda senátu zašle po marném uplynutí lhůty uvedené v § 343 odst. 1 celnímu úřadu opis rozsudku, jímž byl uložen peněžitý trest, a nařízení jeho vymáhání, a zároveň jej vyrozumí o majetku odsouzeného, který je zajištěn pro účely výkonu peněžitého trestu.

(2) Předseda senátu neprodleně vyrozumí celní úřad o všech skutečnostech podstatných pro placení peněžitého trestu, zejména o upuštění od jeho výkonu a o přeměně peněžitého trestu nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody.

(3) Celní úřad neprodleně vyrozumí soud o tom, že

- a) peněžitý trest byl vykonán,
- b) po přeměně peněžitého trestu v nepodmíněný trest odnětí svobody byla část peněžitého trestu zaplácena,
- c) vymáhání peněžitého trestu by mohlo být zmařeno a z jakých důvodů,
- d) výtěžek zpeněžení majetku odsouzeného zajištěného za účelem výkonu peněžitého trestu převyšuje výši uloženého peněžitého trestu.

§ 344

(1) O přeměně peněžitého trestu nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody rozhodne předseda senátu.

(2) Odsouzený může kdykoliv odvrátit výkon trestu odnětí svobody, na který byl přeměněn peněžitý trest nebo jeho zbytek, tím, že peněžitý trest nebo jeho část zaplatí. Nebyl-li peněžitý trest zaplácen zcela, rozhodne předseda senátu o tom, jakou část přeměněného trestu odnětí svobody je třeba vykonat.

(3) Proti rozhodnutí podle odstavců 1 a 2 je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.

Změna trestního zákoníku

§ 39

Stanovení druhu a výměry trestu

(7) Získal-li nebo snažil-li se získat pachatel trestným činem majetkový prospěch, přihlédne k tomu soud při stanovení druhu trestu a jeho výměry; jestliže to nevyklučují jeho majetkové nebo osobní poměry, uloží mu s přihlédnutím k výši takového majetkového prospěchu některý z trestů, který ho postihne na majetku (§ 66 až 72), a to jako trest samostatný nebo vedle jiného trestu. **Soud zejména zváží uložení peněžitého trestu (§ 67 až 69).**

§ 65

Výkon trestu obecně prospěšných prací

(2) Jestliže pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nevede řádný život, vyhýbá se nástupu výkonu trestu, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu obecně prospěšných prací, jinak maří výkon tohoto trestu nebo zaviněně tento trest ve stanovené době nevykonává, může soud přeměnit, a to i během doby stanovené pro jeho výkon, trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek **v trest odnětí svobody a rozhodnout zároveň o způsobu jeho výkonu; přitom každá i jen započatá hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den odnětí svobody.**

- ~~a) za podmínek § 60 odst. 1 v trest domácího vězení, přitom každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den domácího vězení,~~
- ~~b) v peněžitý trest a pro případ, že by ve stanovené lhůtě nebyl tento trest vykonán, stanovit náhradní trest odnětí svobody, který nesmí být přísnější nežli trest, který by pachateli hrozil v případě přeměny trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody, nebo~~
- ~~e) v trest odnětí svobody a rozhodnout zároveň o způsobu jeho výkonu; přitom každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den odnětí svobody.~~

§ 68

Výměra peněžitého trestu

(5) Soud v rozhodnutí uvede počet a výši denních sazeb. ~~Nelze-li od pachatele podle jeho osobních a majetkových poměrů očekávat, že peněžítý trest ihned zaplatí, Se zřetelem k osobním a majetkovým poměrům pachatele~~ může stanovit, že peněžítý trest bude zaplacen v přiměřených měsíčních splátkách; přitom může určit, že výhoda splátek peněžitého trestu odpadá, jestliže pachatel nezaplatí dílčí splátku včas.

~~(7) Zaplacené částky peněžitého trestu připadají státu.~~

§ 69

Výkon peněžitého trestu

(1) Zaplacené částky peněžitého trestu připadají státu.

(2) Jestliže pachatel nezaplatí peněžítý trest na výzvu soudu nebo do uplynutí doby, na kterou byl výkon trestu odložen anebo na kterou byly povoleny splátky, a pokud by vymáhání peněžitého trestu mohlo být zmařeno nebo jestliže je z majetkových poměrů pachatele či jiných okolností zřejmé, že by vymáhání peněžitého trestu bylo bezvýsledné, přemění soud peněžítý trest nebo jeho zbytek v nepodmíněný trest odnětí svobody a rozhodne zároveň o způsobu jeho výkonu. Každá zcela nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě se počítá za dva dny odnětí svobody; pokud však byl peněžítý trest uložen vedle trestu odnětí svobody, nesmí trest odnětí svobody, na který byl přeměněn peněžítý trest nebo jeho zbytek, spolu s uloženým trestem odnětí svobody přesahovat horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody, nebo jeden rok, pokud byl peněžítý trest uložen trestním příkazem.

(3) Na pachatele, kterému byl uložen peněžítý trest, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.

§ 105

Podmínky zahlazení odsouzení

(1) Soud zahladí odsouzení, vedl-li odsouzený po výkonu nebo prominutí trestu anebo po promlčení jeho výkonu řádný život nepřetržitě po dobu nejméně

e) jednoho roku, jde-li o odsouzení k trestu domácího vězení, k trestu propadnutí majetku,

~~k trestu propadnutí věci, k trestu zákazu pobytu, k trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce nebo k peněžitému trestu za úmyslný trestný čin~~ **nebo k trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.**

Změna zákona o soudnictví ve věcech mládeže

§ 27

Peněžitá opatření

~~(4) Náhradní trestní opatření stanoví soud pro mládež až na jeden rok. Náhradní trestní opatření nesmí však ani spolu s uloženým odnětím svobody přesahovat horní hranici trestní sazby snížené podle § 31 odst. 1.~~

(4) Při přeměně peněžitého opatření v trestní opatření odnětí svobody se každá zcela nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě počítá za jeden den odnětí svobody. Pokud však bylo peněžitá opatření uloženo vedle trestního opatření odnětí svobody, nesmí trestní opatření odnětí svobody, na které bylo přeměněno peněžitá opatření nebo jeho zbytek, spolu s uloženým trestním opatřením odnětí svobody přesahovat horní hranici trestní sazby trestního opatření odnětí svobody snížené podle § 31 odst. 1, nebo jeden rok, pokud byl peněžitý trest uložen trestním příkazem.

§ 30

Rozhodnutí o osvědčení

~~(5) Rozhodne-li soud pro mládež podle odstavce 1 nebo 2, že se trestní opatření vykoná, rozhodne zároveň o náhradním trestním opatření odnětí svobody (§ 27 odst. 3).~~

(6) (5) Ustanovení § 27 odst. 4 **5** se tu užije obdobně.

§ 35

Zahlazení odsouzení

~~(4) Na mladistvého, kterému bylo uloženo peněžitá opatření, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile bylo vykonáno nebo bylo od výkonu tohoto trestního opatření nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.~~

**Změna zákona o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených
v trestním řízení**

§ 4

Peněžní prostředky získané výkonem peněžitého trestu

(1) ~~Soud příslušný podle trestního řádu k zajištění~~ **Orgán příslušný k výkonu peněžitého trestu, který je majetkovou trestní sankcí podle tohoto zákona, zašle peněžní prostředky získané jeho výkonem neprodleně na zvláštní účet.**

(2) ~~V případě uvedeném v odstavci 1~~ **Je-li peněžitý trest majetkovou trestní sankcí podle tohoto zákona, předseda senátu bez zbytečného odkladu vyrozumí ministerstvo o**

~~e) nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody nebo jeho poměrné části,~~

c) přeměně peněžitého trestu nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody,

~~d) přeměně peněžitého trestu nebo jeho zbytku v trest domácího vězení nebo v trest obecně prospěšných prací,~~

Příloha č. 2

Počet přeměněných peněžitých trestů a nařízených náhradních trestů odnětí svobody.

Informace získaná od Ministerstva spravedlnosti na základě žádosti MSP-697/2018-OSV dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

Rok	Přeměna peněžitého trestu					
	v NEPO		v domácí vězení		v OPP	
	OS	KS	OS	KS	OS	KS
2013	77	0	5	0	83	0
2014	70	8	0	0	61	3
2015	75	5	2	0	44	0
2016	68	1	1	0	49	0
2017	82	6	1	0	87	0

Peněžitý trest – jeho výhody, úskalí a aplikace

Abstrakt

V západních státech představuje peněžitý trest osvědčenou alternativu (ne)podmíněného trestu odnětí svobody. Společná snaha Nejvyššího státního zastupitelství a Nejvyššího soudu učinila z peněžitého trestu v několika posledních letech trend i v České republice. Proč by měly orgány činné v trestním řízení usilovat o častější ukládání peněžitého trestu? Ve kterých případech představuje peněžitý trest vhodnou sankci? A jakým způsobem je, resp. by měl být, peněžitý trest ukládán a vykonán?

Předkládaná práce upozorňuje na úskalí účinné právní úpravy a rozkolísané aplikační praxe. Pozornost je věnována hmotněprávní i procesní stránce věci, relevantní judikatuře a statistickým údajům. S vědomím limitů komparace v trestním právu autor přihlíží i k zavedené německé, rakouské a nizozemské právní úpravě.

První část práce pojednává o peněžitém trestu obecně. Postihnout je jeho účel, postavení v systému trestních sankcí a základní vlastnosti. Blíže je rozebrán nový způsob uspokojení nároku poškozeného, který byl zaveden k 1. lednu 2018 zákonem č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení.

V dalších dvou částech se autor podrobně zabývá účinnou právní úpravou. Práce rozebírá předpoklady uložení, proces výměry, náhradní trest odnětí svobody a výkon peněžitého trestu. Prostor je věnován i návrhu novely trestního řádu a trestního zákoníku, který se stávající právní úpravy významně dotýká.

Konečně se autor zabývá specifiky peněžitého trestu ukládaného právnickým osobám a peněžitého opatření (s podmíněným odkladem výkonu) ukládaného mladistvým.

Autor přichází s řadou návrhů *de lege ferenda*, jejichž cílem je nasměrovat současnou právní úpravu k spravedlivějšímu ukládání a funkčnějšímu výkonu peněžitého trestu.

Diplomová práce odpovídá právnímu stavu k 1. lednu 2019.

Klíčová slova

peněžitý trest, alternativní trest, systém denních sazeb, justiční pohledávka

A pecuniary punishment – its advantages, drawbacks and application

Abstract

In the Western States, a pecuniary punishment represents a proven alternative to (un)conditional imprisonment. By joint effort of the Supreme Public Prosecutor's Office and the Supreme Court, the pecuniary punishment has become a trend over the last few years also in the Czech Republic. Why should criminal justice bodies strive for more frequent imposition of the pecuniary punishment? In which cases is the pecuniary punishment an appropriate criminal sanction? And how is, or rather should be, the pecuniary punishment imposed and enforced?

The submitted master's thesis draws attention to the obstacles of effective legal regulation and its inconsistent application. It deals with substantive and procedural aspects of the matter, relevant case law and statistical data. Conscious of the limits of comparisons in criminal law, the author also takes into account the law of Germany, Austria and the Netherlands.

The first part of the thesis deals with the pecuniary punishment in general. The diploma candidate describes its purpose, position in the system of criminal sanctions and basic characteristics. A closer look is taken at the new way to satisfy the injured person, which was introduced on 1 January 2018 by Act No. 59/2017 Sb., on the use of financial resources from proprietary criminal sanctions imposed in criminal proceedings.

In the next two parts, the author deals in detail with effective legal regulation. The thesis analyzes the assumptions of the imposition, the sentencing, the substitute imprisonment and the enforcement of the pecuniary punishment. Discussed is also the draft amendment to the Criminal Procedure Code and the Criminal Code which should significantly affect the contemporary regulation.

Finally, the author deals with the specifics of the pecuniary punishment imposed on legal persons and the pecuniary measure (with conditional delay of enforcement) imposed on juveniles.

The diploma candidate drafts a number of proposals for improvements that aim to direct the current legislation to a fairer sentencing and more effective enforcement of the pecuniary punishment.

The diploma thesis corresponds to the effective legal regulation on 1 January 2019.

Keywords

pecuniary punishment, alternatives to imprisonment, day-fine system, judicial claim